

МУСА ЖАНГАЗИЕВ

ТАНДАЛГАН
ЫРЛАР

МУСА ЖАНГАЗИЕВ

ТАНДАЛГАН
ЫРЛАР

«МЕКТЕП» БАСМАСЫ ФРУНЗЕ 1978

Жангазиев Муса

Ж 27 Тандалган ырлар. [Тестиер балдар үчүн].
Ф., «Мектеп», 1978 ©

352 бет.

Балдардын белгилүү акыны, Кыргызстан Ленин комсомолунун сыйлыгынын лауреаты Муса Жангазиевдин бул китебине мурда жарык көргөн тандамал ырлары жана кийинки кезде жазылган бир катар жаңы ырлары топтолду.

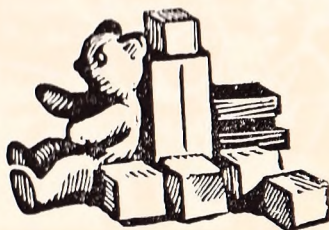
С(Кирг)

М 763—201
М 452 (17)—78 197—78

© Издательство «Мектеп», 1978 г.

БӨБӨКТӨРҮМ— ЖӨЛӨКТӨРҮМ

РАКЕТА УЧУРАМ

I

Ракета учурам,
Мен ошого кызыгам.
Бир ай бою жасадым
Жезди каптап тышынан.

Баскычтары башкача,
Эч ким билбейт айтпаса.
Биринче-бирин кынадым
Ак калайдан таптаза.

Жылдыз тагам учуна,
Коё берсем учура:
Аралап булут, асманды,
Жеткирбейт тоо кушуна!

II

Тетиктерин камыштан,
Учурамын алыстан.
Биринчи бол моделим,
Боло турган жарыштан.

Ала-Тоодон ашып өт,
Ак булутту басып өт.
Москвага учуп бар,
Улам бийик көкөлөп.

КЫЗЫК ТОП

Токтобойсуң ыргытсам,
Менден алыс кетесиң.
Топ-топ этип секирип,
Далай жерге жетесиң.

Тепкен сайын күч кирип,
Тоголоно бересиң.
Дубалдарга бир тийип,
Кайра өзүмө келесиң.

Кел, ойнойлу, жан досум,
Бардык балдар карасын.
Сен сыяктуу жолдошум,
Топ тебүүгө жарасын.

ДУРОВДУН БУРЧУ

Коңгуроолор кагылып,
Көрүүчүлөр чогулду.
Айбандары Дуровдун
Көрсөтмөк болду оюнду.

I

«Марта» деген мамалак
Ала-була шым кийген.
Көк эшек экөө бир тилде,
«Обону менен ыр билген».

Эшек үнүн чыгарып,
Бар күчү менен бакырды.
«Экинчи номер аткарган,
Түлкүлөр кел» деп чакырды

Куйруктары булактап,
Үч кызыл түлкү бийледі.
Барабан уруп ак коён,
Маймылдар кыяк күүлөдү.

Короздор чыкты кыйкырып,
Жаңыдан таң аткансып.
Эчкилер жоолук салынган,
Чоң тойго бара жаткансып.

Карышкырга ээр токуп,
Башына жүгөн салыптыр.
Эки козу, бир улак,
Учкашып минип алыптыр.

Андан кийин майпаңдап,
Ак аюу келди акырын.
Ээрчитип алган артынан,
Ээри жок жайдак качырын.

Ал экөө башын ийишип,
Балдарга сүйкүм карашты.
Алмак-салмак үн кошуп,
Отузга чейин санашты.

Бир убакта пил чыкты,
Бир саны биздин тайлактай.
Арстан келди артынан
Дуровго башын карматпай.

Кулактары шалпаңдап,
Көздөрү кара, кичине.
Тамтаңдап пил да бийледі,
Зыяны жок кишиге.

Арстан да аренада,
Өз милдетин аткарды.

Кийинки болчу оюнду
Эки маймыл башкарды.

II.

Темир жол тезден салынып,
Поезддер жүрдү шакылдап.
Паровоздун үстүндө
Тоту куш турат ыр ырдап.

Паровозчу маймылдар,
Бүт составды башкарган.
Саякат жасап түлкүлөр
Вагонго толгон, шаттанган.

Күрөң аюу проводник,
Билеттерди караган.
Вагонго канча киргенин
Ирети менен санаган.

Ала мышык билетсиз,
Бир вагонго жабышты.
Контролёр коёндор
Мышыкты кармап алышты.

Станцияга келгенде,
Кыйкырып поезд токтоду.
Билетсиз түшкөн мышыкты
Чычкандар келип соттоду.

Оюнга келген жаш балдар,
Таңыркап баарын карашты.
Ыракмат айтып Дуровго,
Үйлөрүнө тарашты.

КЫЗЫК ЭКЕН КЫШКЫ ОЮН

Дөңгө барып ойнойбуз,
Сүйрөп алып чананы.
Сергек болуп өсүүдө,
Ар баланын талабы.
Кызык экен кышкы оюн,
Суукта да эң сонун.

Лыжа биздин атыбыз,
Чарчаганды билбеген.
Тоодон ылдый тебебиз,
Толкуну көп күү менен.
Кызык экен кышкы оюн,
Суукта да эң сонун.

Бутка коньки байланып,
Музда оюн курабыз.
Шамал менен жарышып,
Куюндан да чыгабыз.
Кызык экен кышкы оюн,
Суукта да эң сонун.

НУРБЕК

Аябай зор телевизор
Сатып алдык жаңыдан.
Ар бир кечте биздин Нурбек
Дос болду ага абыдан.

Кетсе дагы үргүлөп,
Карай берет, жадабайт.
Эки көзү кызарып
Китебине карабайт.

Эртең сабак, жат десең,
Бүркөп калат кабагын.
Телевизор көрбөсө,
Ичпей коёт тамагын.

Эртең менен турганда,
Өңү-түсү саргайып.
Мектебине ал жөнөйт
Көңүл келбей шалдайып.

Сабак жүрүп жатканда,
Чырмап алат уйкусу.
Коңурукту кош тарткан
Биздин Нурбек уйкучу.

Мугалим бир күнү,
Доскага чыгарды.
Көрсөткүн деп картадан
Ысык-Көлдү сурады.

Кош көрүнүп көзүнө,
Алтай жактан издеди.
Быйыл барып дем алган
Көл эсине түшпөдү.

Энчи кылып экини,
Белек алды өзүнө.
Ал экиси беш болуп
Көрүнгөнсүйт көзүнө.

Үчүнчү сабак эне тил,
Контролдук жат жазуу.
Мугалимдин айтканын
Катасы жок так жазуу.

Нурбек болсо алсырайт,
Көбөй депдер сызыгын.

Сыясы да тамчылайт
Көңүлү жоктой учунун...

Ушундайынан Нурбектин,
Көңүлү калып, кечкисин —
Телевизор карабайт
Бир ай болду, чын кебим!

АРГЫМБАЙ

I

Бырылдап уктап күн сайын,
Эрте турбайт Аргымбай.
Болгонсуп сабак бүт дайын,
Ал өзүнчө, көңүл, жай.
Окубай бешке жетем деп,
Ою менен баага бай.
Чала уйкуда жатканда,
Эске түштү сабагы.
Эшикти бирөө басканда
Эки жагын карады.
Майкасын издеп таба албай
Өзүнөн өзү жадады.

Ботинканын бирин таап,
Оң бутун кие баштады.
Шкафтын арт жагынан
Майкасын араң тапканы.
Анысын шашып кием деп,
Өңүрүн айра жаздады.
Калпагы жок дайынсыз,
Сырткы үйдөн да издеди.
Бир саат өттү кыйырсыз,
Кийинип али бүтпөдү.

Эчак сабак башталган
Аргымбайды күтпөдү.
Текчеден китеп алам деп,
Илинген саатка урунду.
Мектепке шашып барам деп
Стулдан аттап жыгылды.
Кроватка бир тийип,
Көгөртүп алды мурунду.

Саат он бирден ашканда,
Китептерин карады.
Ашыгып шашып басканда
Издеген менен табабы.
Түгөлбү деп дептерин
Эки-үч сыйра санады.

Издеди эми сыясын,
Кайда экенин билбеди.
Саат он эки болгондо
Кеттим деп өзү сүйлөдү.

Аргымбай жетип барганча,
Окуудан балдар тарады.
Колдон келбейт ал канча,
Өтүп кеткен сабагы.
Капаланат, ачылбайт
Аргымбайдын кабагы.

Кайра кайтты үйүнө,
Ойлонду тез барууга.
Эртеңки болчу күнүнө
Сабакты жазып алууга.
Китептердин калганын
Үйдөн издеп табууга.

Ары азыраак басканча,
Ойлонгонун унутту.

Тебели деп лянҗи
Балдарга айтты сунушту.
Кечке жерди тепкилеп
«Кызык» оюн курушту.

Ботинканын таманы,
Ыдырады, сөгүлдү.
Чөнтөгүндө сыясы,
Тыгыны чыгып төгүлдү.
Ботала болуп боёлду,
Боз күрмөнүн өңүрү.

Кеч кирип күн батканда,
Аргымбай келди үйүнө.
Атасы үйдө жатканда,
Кечигип келет күнүгө,
Көңүл койбойт ушундай
Сабакты жакшы билүүгө.

II

Китептен жазып эсепти,
Чыгарууга олтурду.
Жазууга берип кезекти,
Бир дептерди толтурду.
Чыкты го эми жообу деп
Ишти үстүртөн болтурду.
Эсепти эптеп бүткөн соң
Эне тилге кол сунду.

Андан кийин ал шашып,
Географияны карады.
Барактарын тез ачып,
Күн мурунтан санады.
Уйкусу келип баш чарчап,
Түшүнбөдү, жадады.

Аргымбайдай шалаакы,
Жалкоо болбо, пионер.
Бекер өтүп кетпесин,
Окуп жүргөн күнүңөр.
Мектебиң-энең сүйүнөөр.
Тыкан болсоң жашыңдан,
Чоңойгондо билинээр.

МЫШЫК ЖАНА ЖӨЖӨЛӨР

Менин кара мышыгым,
Көрүп алгын кызыгын.
Соймоңдогон жылаандай
Куйругунун узунун.

Сыртка чыksam аңдыды,
Чычкан көрүп калдыбы.
Жата калды бүкчүйүп
Бир нерсени чалдыбы.

Байкаштырсам баятан,
Кандай болот тамашаң.
Терип нандын күкүмүн
Эки жөжө карасам.

Чөп аралап чүкчүйүп,
Амалын таап бүкчүйүп.
Эки көзү жумулбайт
Кулактары тикчийип.

Улам жылат акырын,
Кара мышык «баатырым».
Жөжөлөр да сизди окшойт
Коркунучтун жакынын.

Чаар аласы элеңдеп,
Канаттарын белеңдеп.
Качырууга мышыкты
Даярданып тебем деп.

Баатырсынган мышыгым,
Жарабайт ко ушунуң:
Кире качты короого
Көрүп жөжө ыдыгын.

ГҮЛДӨР ТАЗА ЭМНЕГЕ

— Гүлдөр таза эмнеге?
— Гүлдөр жуунат күнүгө.
Эртең менен эрте тур,
Анын сырын билүүгө.

Мончок мончок шүүдүрүм,
Өпкүлөшөт денесин.
Байкаштырып тиктесең
Жуунганын көрөсүң.

ТАЗАЛЫК

Жаша, жаша, тазалык,
Кетпе менин үйүмдөн.
Бирге көңүл ачалык,
Жолдошторум сүйүнгөн.

Жаша, жаша, тазалык,
Гүл жайнаган багымда.
Колтукташып басалык,
Биздин шаңдуу айылда.

Жаша, жаша, тазалык
Жакын көрөт мектебим.
Бирге сабак жазалык
Даяр турат дептерим.

Жаша, жаша, тазалык,
Бөбөгүмө таарынба.
Эки колу тазарып
Жууп жүрөм маалында.

Жаша, жаша, тазалык,
Жан курбумсуң, досумсуң.
Балит жактан качалык,
Баары бирге кошулсун.

Жаша, жаша, тазалык,
Ден соолуктун жүрөгү.
Ар дайым таза аталып
Ардактайлы, сүйөлү.

ИЛИП КОЙДУ

Колго алып калемди
Сүрөт тарттым кагазга.
Бири козу, бири улак,
Оттоп жүрөт жанаша.

Арт жагына тарттым жана
Шефке алган баланы.
Дал өзүндөй байкап кара,
Түптүз жашыл талааны.

Шаркыраган суу өткөрдүм,
Жээгине гүл жайнаттым.
Гүлкайырга кондуруп мен
Сары чымчыкты сайраттым.

Бардык жерин боёп койдум,
Өзүм билген түс менен.
Көл да курдум, каз, өрдөктүү
Ысык-Көлдөй эң терең.

Сүрөтүмдү тартуу кылдым,
Жаңы окуган иниме.
Сүрөтчү деп мени мактап,
Илип койду сүйүнө.

АЙНАШ МЕНЕН ЭРМЕК

— Бир жума болду жамгыр жок,
Кайда кеткен, шамал шок.
Керели кечке күн ысыйт,
Чекеден терлер мончоктоп.

Көчөгө тигип көп көчөт,
Арыктарга кыш төшөп.
Шаркырап шашып суу келсе
Шарт түзүлүп тез өсөт.

Деди да Айша күрөктөп,
Сүйлөдү сөздү сүрөттөп:
— Бүгүн эртең жамгыр жаайт
Атамдын колу билет,— деп.

Ошондой эле чынында,
Ок тийген согуш жылында.
Ошол колу ооруса
Жоруучубуз жамгырга.

Эртеси жамгыр шатырап,
Жерге сиңип шашылат.
Керели кечке токтобой
Чагылган көктөн атылат.

Түндө жаады түгөнбөй,
Жер бети жашыл килемдей.
Түш ченде булут адашып
Кетти окшойт мында тирелбей.

Күн ачылып жер бети,
Жылуу жел көчөт терметти.
Көз салып жүрөт гүлүнө
Карап кой элпек Эрмекти.

Айнашта карайт дарагын,
Көчөткө айтып саламын.
Кызыгып төгөт кыктан көп:
— Сен дагы ишке жарагын!

Айнаш, Эрмек бир үйдүн,
Бир мектептин балдары.
Ал экөө тең эмгеккер
Айылга тийип жардамы.

Сырын билсең көп иштин,
Ата-энеси баалашат.
Агроном болуусун
Балдарына каалашат.

КЕРИМДИН КОМАНДАСЫ

Көргөнүмдө Керимди,
Окшошот толгон балага.
Баштайын айтчу кебимди
Сөз кетирбей талаага.

Быйыл өттү он үчтөн,
Чарчы бойлуу кичине.
Колунан көп иш бүткөн
Жардамы тийип кишиге.

Жолдоштору өзүндөй
Сегиз бала, алты кыз
Сөз сүйлөсө безилдей:
«Иштейли,— дейт,— жалпыбыз»

Өзүнчө бир команда,
Тимүровчулар аталып,
Ар бир ишке барарда
Даярданып жасанып.

Командири булардын:
Керим экен биз айткан.
Бардыгына кубандым,
Барктап дайым иш тапкан.

I

— Жакшысызбы чоң эне,
— Салам айткан ким эле?
Күлүмсүрөп Керим да
Жооп берди: — Мен эле.

— Кел садага, бери бас,
Апаң жакшы жүрөбү?
Машинасы бар эле
Берсем көйнөк тигеби?

— Тигип берет форумдап,
Өзүнөн сурап көрүңүз.
Чебер апам, сонундап
Жаңылбай бычат, бериңиз.

— Үч метрдей шайым бар,
Азыр барып берейин.
Биздикине тура тур,
Бир аздан кийин келейин...

Абышкасы Жаңыбай,
Суусамырда жылкыда.
Баккан быйыл отуз тай,
Өз ишин сүйөт, жетпейт баа.

Мисте эне өз үйүндө,
Караша турган киши жок.
Иретсиз короо, сүйүнбө,
Эч нерсе менен иши жок.

Сегиз бала, алты кыз,
Бир заматта чогулду.
Чачылып жаткан оокат-жай,
Иреттелип коюлду.

Кыздар шашып түрүнүп,
Төшөнчү орун жыйылды.
Көлдөлөң, шырдак күбүлүп,
Тазалык келип сыйынды.

Терезенин текчеси,
Арыды арбын чаңынан.
Мистенин эски кештеси,
Сайылгандай жаңыдан.

Астана жуулуп тазарып,
Жалтылдады кубанып.
Үйдүн ичи жашарып,
Жумуштан жумуш уланып.

Көө баскан чайнек агарып,
Көркүнө чыкты чакасы.
Келгендей кайра балалык.
Кеткендей үйдүн капасы.

Тартмасынан шкафтын,
Тааныш сүрөт табылды.

Төргө илип койгондо,
Үй кайрадан жаңырды.

Бул Мистенин баласы,
Согушта курман болуптур.
Ордени бар карачы:
Душманды далай согуптур.

Чачылганды преттеп,
Шыпырышты короону.
— Огородун күрөктөп
Келгенче бүтүп коёлу...

Керим айтты бир кезде:
— Асан чурка, барып кел,
Көчөт сурап Кубатка.
Алмадан арбын алып кел.

Асан кетти сүйүнүп,
Элпек, жеңил, шат эле.
Этек жеңин түрүнүп,
Жетип келди бат эле.

...Чөнөктөрдү казышып,
Баарын балдар даярдап.
Сарайдан кыкты ташышып,
Жакшы өссүн деп алма-бак.

Тигилди он түп тал дагы,
Эркелеп желге ыргалып.
Короого көчөт жайнады
Күн нуруна сыңдалып.

Сегиз бала, алты кыз,
Үйлөрүнө тарашты.
Күн кеч кирип көп жылдыз
Кең асманга жарашты.

II

Мисте эне келсе үйүнө,
Иреттелген башкача.
Болчу эмес мындай күнүгө
Терезелер таптаза.

Баласынын сүрөтүн,
Көрүп алып тиктеди.
Шашканына күлөсүң,
Көз айнегин издеди.

— Садагасы салкыным,
Эркелетип күлчү элем.
Дат баспаган алтыным:
Даанышмандай сүйчү элем.

Керим балам, үй ичин,
Өзүң жалгыз жыйдыңбы?
Короодогу бүт ишти
Өзүң гана кылдыңбы?

— Пионерлер келишти,
Сегиз бала, алты кыз.
Бизге жардам беришти,
Эмгектендик жалпыбыз.

Узун болсун өмүрүң,
Бактылуу бол, садага.
Иште, окууда окшош бол
Гагариндей агаңа.

Кетирбей апаң өзүмдү,
Самоорго чайын кайнатты,
Сыпаты, сылык сезимдүү,
Набат, майын жайнатты.

Жолдо Бермет жолугуп,
Ээрчитип барды үйүнө.
Тамак-ашы коюлуп,
Мейман кылды сүйүнө.

Кечигип калдым абыдан,
Эриктиң го аябай.
— Ишти бүттүк жаңыдан,
Кеч киргенге карабай.

Эмесе эне, кошуңуз,
Керек болсо келебиз.
Эмгек биздин досубуз
Дагы жардам беребиз.

— Тамак ичип кет балам,
Азыр казан асайын.
— Үйгө барып чоң эне,
Сабагымды жазайын.

Ичээрбиз дагы бир күнү,
Чоң эне, сизден тамакты...
Иштеген ишке кубанып,
Үйүнө Керим баратты.

III

Сыдырым желин таратып,
Үйгө кирди таң сулуу.
Тоо-тоонун башын агартып,
Кулачын жайды күн нуру.

Ойгонуп Мисте кийинип,
Тышка чыгып жай гана.
Өз көзүнө ишенбей,
Турду көпкө таң кала.

Шыпырылып короо ичи,
Жыйылыптыр тезектер.
Балдардын кылган бул иши
Арыктын жээги көчөттөр.

Калыптыр аңыз айдалып,
Трактор менен тилгендей.
Мисте эне буга таңданып
Жүрөгү кошо күлгөндөй.

Эрксизден жаш алды,
Өзүнөн өзү күбүрөп.
Балдардын кылган ишине
Барпаңдап эне сүйүнөт.

МАКТАНГАНДА ЖАЙЫКТӨШ

— Менин атым Жайыктөш,
Керек болсо сүйлөйм сөз.
Ойлонуп баш оорутпай
Опузалабай ылдам көч.

— Жөнү жоктон шаштырба,
Утамын деп азгырба.
Мен да билем шахматты
Талашпагын, жазгырба.

— Пешка менен ат коём
Королуңа тап коём.
Слонуңду көчпөсөң
Кечиктирбей мат коём.

Тиктеп калды Жайыктөш,
Атын алды турбай, тез.
— Эмне кылсам өзүңдү,
Мага кезек келген кез.

Офицерин жылдырып,
Ал слонду тындырып.
Жүрүп калды ферзаны
Кылычтарын сундуруп.

Анда күлүп Жайыктөш:
— Ойногонду билсең сез...
Жылдырганда королун
Ашым үчүн болду кеч.

Болгон ишти айталы,
Ашым башын чайкады.
Алга жүрүп пешканы
Жайыктөштү байкады.

Эки жеңин түрүнүп,
Эпчилдиги билинип.
Атын дагы секиртти
Өзү кошо түйүлүп.

— Ойлонуп көр, эй бала,
Досканы бүт кара.
Жеңилесиң эми сен
Калбай калды түк чара.

Ууртунан күлгөндө,
Слонду Ашым жүргөндө.
Жайыктөшүм мат болду
Адаты бар жинденме.

Тилдеп алды Ашымды,
«Көрсөтөм, — деп качырды, —
Дагы ойносоң жеңемин!»
Мелдешүүгө чакырды.

Адаты бар жашырма,
Агы тийди Ашымга.

— Аттарыңды туура кой,
Жайыктөшүм, шашылба.

Карап турду Кыдырбек,
Келип калды Садырбек.
Ашым болсо адашпай
Офицерин жүрдү тек.

Жайыктөшүм жалдырап,
Ферзасын ал алдырат.
Үч ойноп, үч жеңилип
Сыртка чыкты шалдырап.

ЗООПАРККА СЕЙИЛ

1. Аскада

Жай, мезгили, бетегени жамынган,
Тоо арасы тотудай гүл тагынган.
Жылгасында жылжып чыккан булакка,
Жалбыздардын сабактары малынган.

Көрдүм бийик көк тиреген асканы,
Жабышкандай бир-бирине таштары.
Арасында аркар-кулжа жайылган,
Таңыркадым, үркүтсөм да качпады.

Ача бутак чыккыйына өскөндөй,
Мүйүзүнө кулач араң жеткендей.
Тоголок баш токолдору дагы бар,
Мүйүздөрүн бирөө кесип кеткендей.

Улактары жардан-жарга секирип,
Токтой калат кайра ташка бекинип.
Мен барганда тааныгандай сайрады,
Тянь-Шандык чаар ала кекилик.

Аска бийик шаардын орто ченинде
Ак куу, өрдөк, каздар сүзгөн көлүндө.
Мунун баарын Москвадан көрдүм мен,
Барганымда Зоопаркына сейилге.

2. Бир-бирине үн кошот

Аля түштү арабага,
Кошкон аттар башкача.
Кулундан да кичинекей
Жал-куйруктар таптаза.

— Мен да минем токто,— деди,
Галя колун көтөрүп.
— Жүрүп кетет бол, Сережа,
Биз да ылдам жетелик.

Төрттөн-төрттөн сегиз бала,
Эки арабада баратат.
Ата-энелер кубанышып,
Балдарына карашат.

Жарышканда арабалар,
Бири калып, бири озот.
Ат мойнунда жылаажындар
Бири-бирине үн кошот.

Кезек жетип тургандар да,
Ирет менен минишет.
Кичинекей маскөөлүктөр
Зоопаркта ойноп жүрүшөт.

3. Кичинекей достор

Күчүк келип мамалактын
Тумшугунан жалады.

Кирпи башын чыгарып,
Бөлтүрүккө карады.

Бөлтүрүктү, козуну
Арабага чегиптир.
Коён өзү башкарып,
Улак минип көнүптүр.

Таарынгансып четте турат,
Кашкулактын баласы.
Төө куш менен чөө экөөнүн
Ойногонун карачы.

Мышык, чычкан дайым бирге,
Бачики менен жөжө дос.
Жаш айбандар жакшынакай
Бирге жүрөт — ырга кош.

4. Сүрөткө түшсөң сонун да

Өз боюнан он эсе чоң,
Галя минди жирафты.
— Кантип миндиң Галя,— дешип,
Көрбөгөндөр сурашты.

— Шаты менен чыгып бардым,
Үзөнгүгө бут салдым.
Өзүмө чак ээри жаңы,
Чочубадым, минип алдым.

Тартып жираф тизгинин,
Галя күлүп теминди.
Алга карай адымдап,
Бийик жираф элирди.

Чоң айбанды башкарып,
Аркы-терки бастырды.

Өзүнө-өзү кубанып,
Сүрөтчүнү шаштырды.

Чык эттирип сүрөтчү
Өз жумушун бүтүрдү.
Асан, Шура чуркашып,
Сүрөтчүгө күтүндү.

Вераны төөгө мингизсе,
Жыгылам деп ыйлады.
Өркөчүнөн кучактап,
Корккондой түз турбады.

Аны дагы сүрөтчү,
Тартып алды акырын.
Сергей келди бастырып,
Зоопарктын минип качырын.

Алар да кошо тартылды,
Көгөргөн көлдүн боюнда.
Ушул жерде, бөбөктөр,
Сүрөткө түшсөң сонун да.

5. «Москвич»

Бергениңди тосуп алып,
Пил баласы күдүңдөйт.
Оозго салат кант, конфетти
Чайнаганы билинбейт.

Папиросту сунса бирөө,
«Москвич»-пил тийбеди.
Кайра дагы көрсөттү эле,
Тумшугу менен үйлөдү.

Карап турган балдар күлүп,
Акылына таңданды.

Папирос сунган кофет берсе,
Таарынгансып албады.

Көлгө түшүп таза жуунду,
Кайра чыкты талаага.
Эмнегедир карап калды
Гүл кармаган балага.

Гүлүн сунса тиштеп алып,
Басып кетти шашыла.
Коюп койду тиги жаткан
Энесинин башына.

Бирөө берсе булочка,
Алып аны кубанды.
Тумшугун түз көтөрүп,
Кызыл тилин чыгарды.

Кайда кетти булочка,
Турган балдар билбеди.
Ыракмат айтып жаткансып,
«Москвич» көзүн ирмеди.

Кызыктуу жер ушул жер,
Качан болсо толгон эл.
Келип калсаң Москвага,
Зоопаркын сөзсүз барып көр.

КЕКИЛИК

Тоого чыгып чарчагандан,
Шашып үйгө бараттым.
Бир кекилик учту астымдан
Бырпыратып канатын.

Эмнегедир араң учат,
Бир канаты сынгандай.
Кармап алып коюп тузак
Мен ойноюн бир далай.

«Биздин үйдө жаша, ойно,
Тооктор менен болуп дос.»
Дегенимде учуп коно,
Ал айланды мууну бош.

Чөп аралап чуркай берди,
Коргоп менден уясын.
Эмне мынча шылдың кылып,
Мени карап турасың?

Балдарыңа учуп баргын,
Тоодо ойноп жүрө бер.
Сенден салам тоогума айтам,
Шаттык менен күлө бер.

СУУ КЕЛДИ

Тоонун тунук булагын,
Ар бир үйгө киргизди.
Ылайлабай кулагын,
Түтүк менен жүргүздү.

Бир убакта суу качып,
Кар эритип жатчу эле.
Арабалап суу ташып,
Ар бир үйгө сатчу эле.

Убара болуп жеңемдер,
Чөөт издеп жүрчү эле.
Чилде түшсө энемдер,
Короого музду үйчү эле.

Азыр үйдө чоргом бар,
Бурап койсом суу чыгат.
Чоргом күмүш көрсөң ал,
Жалтырайт да, баспайт дат.

Тоонун тунук булагы,
Кирип келди үйүмө.
Тазаланып жууна бер
Он беш жолу күнүгө.

ЧӨП АЛАЧЫК

Жүгөрүнүн сабагынан,
Ала бата, жалбыздан.
Жасалыптыр чөп алачык
Чекиреден, камыштан.

Ийнеликтер учуп-конгон,
Семиз жердин жемиши.
Алачыкка коон толгон,
Жаш балдардын көп иши.

Тажрыйба жасап алар,
Билимдерин арттырат.
Ал жерден да алып баалар.
Күндө толгон иш чыгат.

Күн ачыкта эмгектенип,
Урук жыйнайт даярдап,
Бакча баккан Ашым көрүп,
Бардыгына болот таң.

Алма, өрүктү, коон какты.
Ирет менен жыйышат.
Бадыраңды көп туздап,
Челектерге салышат.

Дарбыз ташып жеткиришет,
Кызыл толгон кырманга.
Алып барат коон, анделек
Эгинди оруп жыйганга.

Алачыктын арт жагында
Үч чөмөлө саман бар.
Коон көмөт ошол жерге
Тез бышсын деп жаш балдар.

Кургатышат өрүк, жүзүм,
Роза гүлдүн таажысын.
Колхозчулар урматташат
Ушул иштин баарысын.

БАЧИК

Жети-Өгүздүн токоюнда баратып,
Бачик көрдүм калган окшойт адашып.
Мени тиктейт араң шилтеп кадамын
Зарядка ойноп жүргөн элем таң атып.

Ал жалдырайт мени көздөй бурулуп,
Турган сымак көздөн жашы куюлуп.
Сулуулугун айтуу кыйын башкача
Табийгаттын таасирине сыйынып.

Төрт бутунун узундугу камчы сап,
Булаңдаган куйругунда аппак так.
Эки кулак эп келишкен тикчийип
Эки көзү жаңы күйгөн шам чырак.

Бүткөн бою бир өзүнө ылайык,
Шыйрактары ката электей чыңалып.
Бир силкинди, калтырагы басылды
Мени көрдү кеткенсиди кубанып.

Качабы деп карап турам бир өзүм,
Кандай укмуш тартып алса сүрөтүн.
Табыйгаттын улуулугу ушунда
Кол куушуруп бир башыңды ийесиң.

Жолугушуу бул өзүнчө табышмак,
Эч убакта ала албайсың карыздап.
Мени көздөй араң басып талтаңдайт
Ата-энеси кеткен сымак табыштап.

Түшүнөбү же сездиби билбеймин,
Мен да бастым өз ичимде сүйлөймүн.
Үйүмдөгү бөбөгүмө окшоду,
Кел келегой кучагыма кир деймин.

Мына, мына келип калды жаныма,
Алда келет качпайт менин багыма.
Кучакташып өбүшүүчү эмедей
Калган сымак энесиндей сагына.

Келди мына буттарыма сүйөндү,
Жүрөгүмө аянычтуу гүл өндү.
Кол тийгизбейм сенек болуп жалдырайм
Болбогонмун эч убакта бул өңдүү.

Бул бачиктин мага ишенип турушу,
Угулгансыйт жүрөгүнүн урушу.
Кубандырды экөөбүздү өпкүлөп
Шоола чачып улуу күндүн чыгышы.

Кол тийгизбейм мага ишенип турганга,
Куштар сайрайт бул өзүнчө жыргалда.
Көздөрүнөн сүрөт көрдүм түгөнгүс
Жазуу кыйын анын баарын ырларга.

ТЫЙЫН ЧЫЧКАН МАГА ДОС

Терезеден көз жүгүртөм,
Бакта тыйын чычканга.
Бутактардан секирсе
Ылдам учкан куштан да.

Токтоп калды бир кезде,
Сенек болгон эмедей.
Күлүп койсом күлгөнсүйт
Коркпойт менден кенедей.

Көз мончоктой көздөрү,
Көркөм, сулуу денеси.
Булактаган куйругу
Төө куурайдын элеси.

Форточканы ачтым да,
Атайын текче орноттум.
Жаңгак, нан, жана тобурчак
Суудан да куюп коймокмун.

Анын баарын аткардым,
Кесип койдум алмадан.
Кайра тиктеп олтурсам
Ичип алып жармадан.

Тыйын чычкан бекинип,
Кайра бактан көрүндү.
Форточкага секирип
Келсе суум да төгүлдү.

Чочуган да, корккон жок,
Ээлеп алды текчемди.
Бир, эки саат убакыт
Ошол жерде өткөрдү.

Бирден ташып жаңгакты,
Уясына жыйнады.
Апам келип көрсө да
Андан ыйбаа кылбады.

Мына ошентип убакыт,
Өтө берди токтобой.
Үйрөнчүк болду тыйындар
Жапайыга окшобой.

Форточкадан секирип,
Кирип келет үйүмө.
Ойноп, тоюп алган соң
Кетет кайра сүйүнө.

Конфет берсем колумдан,
Өзү эле ачып кагазын.
Кадимкидей жеп алат
Ушуга таң каласың.

Ошентип мага дос болду,
Көчөдө тыйын чычкандар.
Табыйгат коргоо коомуна
Мүчө болгула, бүт балдар.

ЧЫНАРАНЫН ЫРЫ

Алдей, алдей бөбөгүм,
Аюу сатып беремин.
Уктап калчы унчукпай
Эртең гүл терип келемин.

Алдей, алдей садага,
Телевизор караба.
Коркунучтуу түш кирет
Көп тиктеген балага.

Алдей, алдей секетим,
Качып кетет бекер түн.
Уктай албай каласың
Терезеден чыкса күн.

Алдей, алдей ашыкпа,
Бекер ыйлап жашыкпа.
Кетип калды мышыгың
Келбей коёт бат укта.

ГҮЛНАРА

Тартипсиз болсо курбусу,
Түзөтүп турат катасын.
Бааларынын баары беш,
Гүлнара
Кубандырат атасын.

Начар болсо жолдошу,
Лйтып берет кеңешин.
Бааларынын баары беш,
Гүлнара
Кубандырат энесин.

МАКТАНГАНЫ ЭП ЭКЕН

Дем алыш күн, таза аба
Кар жаңыдан кеткен кез.
Балдар күткөн Март айы
Он бешинен өткөн кез.

Байчечекей жер жайнап,
Гүлүн ачкан убагы.
Бак-дарактар бүр байлап,
Бүрүн ачкан убагы.

Пионерлер чогулдук,
Темир жыйнап жүрөбүз.
Кичинекей болсок да
Иштегенди сүйөбүз.

Мала таптык талаадан,
Түшкөн экен тиштери.
Айша тапкан күрөктүн
Кеткен экен миздери.

Казан таптык чоюндан,
Так түбүндө жарака.
Жазуусу бар боорунда
Табагы жок тараза.

Имаш келди көтөрүп,
Сары жезден дагыра.
Капшырылган капталы,
Койду мала жанына.

Буту сынган тулганы,
Ыргытышты чатырдан.
Темир-тезек жыйналды
Керексиз да чачылган.

Осмон болсо ойлонуп,
Курбуларга сүйлөдү:
— Чоң кампанын жанында
Дөңгөлөк бар жүр,— деди.

Төрт дөңгөлөк бар экен,
Жаанда калып дат баскан.
Бир тоннадай металл-лом
Жыйналыптыр аз-аздан.

Бу пионер балдардын,
Билген иши көп экен.
Вожатыйдын сбордо
Мактанганы эп экен.

БАШКАЧА ТОО

Бул кандай тоо?
Жашылданган чөбү жок.
Мал жайылчу
Бетегелүү төрү жок.
Өрдөк, каздар,
Ак чардактар ойногон,
Же болбосо
Ысык-Көлдөй көлү жок.
Ат жетелеп,
Араң өтчү көчкөндө,
Мөңгү баскан
Таш-Кыядай бели жок.

Жоргологон,
Чил, кекилик көрүнбөйт.
Булут басып
Же жамгыры төгүлбөйт.
Шилбиси жок,
Же четини, арча жок,
Тянь-Шандык
Карагайы керилбейт.
Аскасында
Тоо эчкиси, улагы
Оюн салып ойдогудай элирбейт.
Үйдөй-үйдөй
Таштар кулап кеткенби?
Тоо бооруна
Көз жүгүртсөң билинбейт.

Суур, кашкулак
Ченге кирип алганбы.
Кадимкидей
Менден качып жүгүрбөйт
Карагатын, кожогатын аралап,
Терип балдар,
Эмнегедир сүйүнбөйт.

Эмне болгон?
Шылдыр тунук булагы.
Учпайт, кайда?
Салпылдаган кулаалы.
Чатыр-Көлдөй
Шамал жүрсө толкубайт,
Өрттөгөнбү касиеттүү тулаңы.
Көрө албадым
Аскасынан абайлап,
Бүркүт учкан мага тааныш уяны

Мөңгү баскан
Арабандык тоо десем.
Ал үйүлгөн
Жибек сымак пахта экен.
Ар бир үймөк
Көк-Мойноктун кырындай
Көргүң келсе,
Биздин түштүк жакта экен!

ЖЕМИШТЕР

Алма

Үйүбүздүн жанында,
Төрт түп алма багымда.
Бышкан кезде жытын айт
Тарайт биздин айылга.

Жаз чыкканда түптөймүн,
Жагалданып иштеймин.
Керегинде сугарам
Гүл ачканда үзбөймүн.

Көп келишет аарылар,
Гүл ичинде балы бар.
Чарчаганда эс алам
Мен билбеген дары бар.

Түйүлгөнүн көрөмүн,
Түгөлдөп кык төгөмүн.
Керек болсо темирден
Түптөрүнө көмөмүн.

Быша электе түшкөнүн,
Чөп аралап издедим.
Кургатамын как кылып
Билем далай иштерин.

Бышкан кезде абайлап,
Себеттерди даярдап.
Бирден үзүп аламын
Бир жеринде болбойт так.

Үйүбүздүн жанында,
Төрт түп алма багымда.
Бышкан кезде жытын айт
Тарайт биздин айылга.

Өрүк

Мен тиккен өрүк башкача,
Балдар билбейт айтпаса.
Эзилген кезде бал татыйт
Сары алтындай таптаза.

Күн ысыкта көлөкө,
Өрүктө экен береке.
Жайы, күзү, кыш болсун
Жарайт жешке, керекке.

Саргайганда жыйнашам,
Ашып калса кургатам.
Кызык экен багбандык
Кылдаттык менен сыйласаң.

Витамини көп экен,
Өрүк баккан эп экен.
Айтканындай апамдын
Бал каймакка тең экен.

Данегинин даамын көр,
Бөбөгүңө чагып бер.
Жайы менен жакшы иштеп
Күз келгенде өрүк тер.

Биздин өрүк башкача,
Балдар билбейт айтпаса.
Бышкан кезде бал татыйт
Сары алтындай таптаза.

Алмурут

Алмуруттун сорту көп,
Бири сары, бири көк.
Көбөйтүү үчүн түшүмүн
Ар түбүнө кыктан төк.

Түйүлгөндө, түптөгүн,
Сугара бер күтпөгүн.
Жол жобосун үйрөнүп
Ирет менен иштегин.

Бышканында какпагын,
Уу дарыдан чачпагын.
Алмурутка курт түшпөйт
Асылын бил тактагын.

Бирден үзүп терип ал,
Сортко карап бөлүп ал.
Алмуруттун сырттаны
Биздин бакта көрүп ал.

Алмуруттун сорту көп,
Бири сары, бири көк.
Көбөйтүү үчүн түшүмүн
Ар түбүнө кыктан төк.

Алча

Эрте бышкан бул жемиш
Гүлдөгөнү тептегиз.
Кубандырат өзүңдү
Эгер болсо жер семиз.

Бутактары узарып,
Мезгил жетсе кызарып.
Кыздар шуру тизгендей
Табыйгаттан узанып.

Жакшы көрөт жылуулук,
Күн нур чачса сулуулук.
Ардактасаң алчаны
Ал өзүнчө улуулук.

Кызылы бар, сарысы бар,
Түркүн ширин даамы бар.
Адам үчүн керектүү
Витаминдин баары бар.

Ошондуктан ойлогун,
Алча тикпей койбогун.
Бакканыңдан кемчилик
Кетип калса оңдогун.

Эрте бышкан бул жемиш,
Гүлдөгөнү тептегиз.
Кубандырат өзүңдү
Эгер болсо жер семиз.

Шабдаалы

Шабдаалы жалпак, тоголок
Бага билсең оңолот.
Түйүлүп алса маалында
Түп көтөрүп торолот.

Кыя көрбө бутагын,
Жаза берсин кучагын.
Жаш кезинен жактырат
Күн нурунун узагын.

Аккан сууну аяба,
Сүт бергендей балага.
Ар тамыры суу ичсин
Бекер кетпей талаага.

Шабдаалыны жей бергин,
Быша электе тербегин.
Талашса да бөбөгүң
Саргайбаса бербегин.

Этек, этек жыйнагын,
Чоң атаңды сыйлагын.
Керегинче жей берсин
Кыянаттык кылбагын.

Кары адамдын дарысы,
Шабдаалынын баарысы.
Пайда болот денеңде
Клетканын жаңысы.

Шабдаалы жалпак, тоголок,
Бага билсең оңолот.
Түйүлө алса маалында
Түп көтөрүп торолот.

Жүзүм

Шингил жүзүм түйүлүп,
Гүлчатырда илинип.
Денесине маңызды
Тамырынан сиңирип.

Күн ысыгын сагынып,
Туш тарапка жайылып.
Акак менен седептей —
Алгың келет тагынып.

Шириндигин билесиң,
Өзүң да жеп жүрөсүң.
Өстүрө бил жүзүмдү
Тарта билгин сүрөтүн.

Чырмоок сымак жайылма,
Чатыр болот жайында.
Ала бергин мол түшүм
Өрнөк болсун айылга.

Маңызынын шербети,
Жок сыяктуу теңдеши.
Суктандырган сулууну
Жемиштердин бермети.

Жүрө бербей жүзүм бак,
Жүзүмү көп биздин жак.
Жайда, күздө ийилип
Жаадырасын жүзүм шак.

Карагат

Кызыл, кара карагат,
Гүл ачканда агарат.
Желип келип жел жүрсө
Кыз баладай таранат.

Карагаттын иши көп,
Жолотпогун отоо чөп.
Үйрөнүп ал башынан
Башкаларга болбой кеп.

Сугара бербө жөн эле,
Суусап калды деп эле.
Көлөкөлүү жер болсун
Айтса өзүнчө кеп эле.

Сентябрде жыйнагын,
Келгендерди сыйлагын.
Тойгонуңча жей бергин
Витаминге жыргагын.

Өскөн жери көлөкө,
Болсо анда береке.
Варение жасаган
Баркын билген энеке.

Кызыл, кара карагат,
Гүл ачканда агарат.
Желип келип жел жүрсө
Кыз баладай таранат.

Ышкын

Кычыгында асканын,
Мекендеп тоо таштарын.
Ышкын жайнайт терип ал
Кана жолду баштагын.

Көрүп алгын өзөгүн,
Мен жытынан сеземин.
Гүл ачаарда башынан
Үзө берчү кезегиң.

Даамын билсең ышкындын,
Жөнүн билсең кычкылдын.
Жесең дары өзүңө
Өз маалында туш кылган.

Катып калса жарабайт,
Эч ким аны карабайт.
Терип келсин көгүндө
Жылкы баккан агаңа айт.

Кымыздык

Бул ышкындын жакыны,
Өсүмдүктүн асылы.
Жеп жиберсең токтотот
Ооруп турса башыңды.

Казар кези мунунда,
Саратанда июлда.
Карагандуу жер болот
Кээде терсең кыйында.

Кымыздыктын даны бар,
Көгү да бар, агы бар.

Керек болсо өстүрүп
Үй жанына багып ал.

Чүкүрү

Чүкүрүнүн даамын көр,
Күнгөйдө өсөт баарын көр.
Жай айлары келгенде
Өткөрбөй кезип ыкчам тер.

Сыйрып алып сабагын,
Ошол жечү тамагың.
Куртту болот кээсинин
Жээриңде карагын.

Текей

Жылкы текей, кой текей,
Саргайыңкы гүлү бар.
Тоюп алып бир кекей
Ондон ашык түрү бар.

Тамырын же, өзүн же,
Таза сууга жууп алып.
Жаш балдардын өсөт мээ
Арман кылба кур калып.

Түрлөрүнө жараша,
Түркүн болот даамы да.
Сай-сайлардан караса
Май аягы маалы да.

Жеген экен чоң энем,
Секелек кыз кезинде.
Көрүп калсам мен терем
Сегиз түрү эсимде.

Текейди да тааный бил,
Таба албайсың билбесең.
Көрсөтөмүн бирге жүр
Чөп экен деп күлбөсөң.

Басат экен жөтөлдү,
Оңойт экен тишиңди.
Дарылыгы пайдалуу
Тазалаган ичиңди.

Сарымсак

Сарымсактын пайдасын,
Тоого барсаң билип ал.
Тааныгандар тандасын
Түбү менен жулуп ал.

Сарымсактын мекени,
Жайлоодогу бөксөлөр.
Өз маалында тербесең
Кой-эчкиге тепселээр.

Эски журттан карасаң,
Эбегейсиз көп болот.
Сен тергенден калганын
Тоо эчкилер жеп коёт.

Түтөк болсоң кыйналып,
Барсылдатып чайнагын.
Так ошондо сезесиң
Сарымсактын пайдасын.

Өсө берет сарымсак,
Көчүрүп ал пайдалан.
Чыга берет жыл сайын
Жаз келгенде кайрадан.

КҮН КАРАМА

Күн карама табактай,
Картөшкөгө кеп айтты.
Анын сөзүн жаратпай
Бир байкушсуң деп айтты.

— Музоо келсе жеп кетет,
Ыйласаң да карабайт.
Улак-козу тепсешет,
Картөшкө деп санабайт.

Балдар келсе казышат,
Тамырыңды жулушуп.
Сага боорум ачышат
Жүдөп кеттиң курушуп.

Картошка күлүп жайдары:
— Укпайм,— деди сөзүңдү.
Күн чыкканын тиктебей,
Карап көрчү өзүңдү.

Дегенде күн карамага,
Чымчык конду көзүнө.
Бир данын койбой жеп кетти
Эч нерсе койбой өзүнө.

БАЙЧЕЧЕКЕЙ

Кар эриди, кар кетти,
Жердин бети көгөрдү.
Ким айдады, ким септи
Байчечекей төрөлдү.

Жыты сонун, жыттап кал,
Тагып алып жакаңа.

Тесте кылып терип ал,
Белсиз кылып апаңа.

Байчечекей баркыңды,
Барыкташып билген бар.
Казган сымал алтынды
Издеп, терип сүйгөн бар.

Байчечекей жыбырап,
Жөжөсүндөй тооктун.
Кошо келген жаз менен
Кандай сонун коозсуң!

МАРСКА МЕКТЕП САЛАМЫН

Эмне үчүн мен баламын,
Араң эле ондомун.
Же атамдай генерал,
Же бир учкуч болбодум.

Качан толум отузга,
Качан айга барамын?
Эрезеге жеткенде,
Марска мектеп саламын!

БИЛБЕСБЕКТИН БИЛГЕНИ

Даяр тамак, даяр нан,
Билбесбектин жегени.
Бир топ суроо сурам
Күлүп мындай дегени:

— Кант кар менен түшөт,— дейт,
Көйнөк өзү бүтөт,— дейт.

Вагону менен паравоз
Көл деңизге сүзөт,— дейт.

Анделекти бышырса,
Алма болуп калат,— дейт.
Дарбыз-коонду колхоздо
Жерден казып алат,— дейт.

Бак башына капуста
Кат-кат болуп өсөт,— дейт.
Асмандагы алтын күн
Кеч киргенде өчөт,— дейт.

Бутундагы өтүктү
Кездемеден согот,— дейт,
Шакек, сөйкө, ийне, жип
Суу түбүндө болот,— дейт.

Электрдин жарыгы,
Асмандан Айдан келет,— дейт.
Топчунун да көзү бар
Мен сыяктуу көрөт,— дейт.

Стол, стул, кашыкты,
Тоо-токойдо турат,— дейт.
Билбегениң ушубу
Агай сизге уят,— дейт.

Сүт, каймакты, айранды
Тоодон чыккан булак,— дейт.
Чака, казан, дагыра
Кулагы бар угат,— дейт.

Айнек, күзгү, бөтөлгө
Тоңуп калган муздан,— дейт.
Набат менен шекерди
Бөлүп алган туздан,— дейт.

Уй, кой, эчки заводдон,
Моорөп, маарап чыгат,— дейт.
Ширенкени, чыракты
Күйгөн оттон кылат,— дейт.

Ушул экен досторум,
Билбесбектин билгени.
Кой, чогулуп биз ага —
Чындыкты айтып берели.

АППАК КЫЗ

Окууга кыз баратат,
Кийими жакшы жарашат.
Жолдон көргөн тааныштар
Аппак кызга карашат.

Батинкеси таптаза,
Лентасы да башкача.
Бул өзү бир кызык кыз
Билбейсиңер айтпаса.

Портфелин көтөрүп,
Кошо барат апасы.
Чынында эле ушул кыз
Көп кыздардын тазасы.

Бул сөздү угуп Карыбек
Сүйлөп калды мындай деп:
— Классынан чыкканда
Ошол кызга кара,— деп.

Шыңгырады коңгуроо,
Үйдү көздөй жөнөдүк.
Аппак кызды жанагы
Байкаштырып көрөлүк.

Кыздын болуп камында,
Келген экен маалында.
Портфелин көтөргөн
Атасы экен жанында.

Утюдгап киймин иреттеп,
Тартипке салган апасы.
Өз колу менен иш кылбайт
Аппак кыздын катасы.

АЯЗ АТА

Сакалдары чубалып,
Муруттарын кар баскан.
Балдар көрүп кубанып,
Жолун тосуп жарданган.
Аяз ата бабабыз,
Ага жагоо тагабыз.

Аяз ата чиймелеп,
Тереземе гүл тартты.
Талаа, тоого тийбе деп
Мамык сындуу кар жапты.
Аяз ата бабабыз,
Окуубуздан жагабыз.

Күмүш чапан кийинди,
Арча, кайың, тобулгу,
Аяз ата сүйүндү,
Баштап берип оюнду.
Аяз ата бабабыз,
Кардан үйлөр салабыз.

КУБАНАМ

Кылчылдаган кыш келсе,
Сергек болом, чыңалам.
Аяз ата күч берсе
Лыжа тээп кубанам.

Тызылдатып кулакты,
Тынымы жок чилденин.
Кыпкызыл кылып уялтты,
Эмне экенин билбедим.

Ызылдайт ызгаар шамалы,
Күчүңөрдү көрөт деп.
Келатсак жолдон камады
Кылычтарын белендеп.

Кол көтөрүп калбадык,
Баш ийбедик шамалга.
Оюн менен алдадык,
Тийбегин деп адамга.

Тоголоктоп ак кардан,
Түк үшүбөйт бөбөгүм.
Дубал куруп, там салган
Ойногонун көрөмүн.

Чындыгында кыш кызык,
Киргили жок абасы.
Мектептерде иш кызып
Окуйт балдар, карачы.

Кылчылдаган кыш келсе,
Сергек болом, чыңалам.
Аяз ата күч берсе
Коньки тээп кубанам.

ГҮЛМИРАНЫН КЫЗЫГЫ

Бирде күлсө, бирде ыйлап,
Чачкандарын мен жыйнап.
Текирең таскак тыным жок
Апакесин ал кыйнап.

Атасына жабышып,
Урушуп, кайра табышып.
Чаң тополоң болобуз
Гүлмира менен алышып.

Оюнчуктар көбөйүп,
Ат минген аюу өңөрүп.
Гүлмиранын кызыгын
Балдарга айтып берелик.

Чарчаганды билбеген,
Эч кимге баш ийбеген.
Эки гана сөзү бар
Ата, апа деп, сүйлөгөн.

Бирдеме айтып булдурайт,
Сүйлөгөнсүп чулдурайт.
Коңгуроосун ыргытса
Кошулуп ага шыңгырайт.

Үйдөгү гүлдү үзөм,— дейт,
Керебеттен түшөм,— дейт.
Сөздү курап айта албай,
Кант салып чайдан ичем,— дейт.

Ага апасы түшүнөт,
Чай менен сүт ичирет.
Уктаганда бир гана
Эптеп ишин бүтүрөт.

Эки күнгө суранып,
Үйдөн апам чыгарып.
Таянем алып көтөрүп
Гүлмира кетти кубанып.

Сүйүндү Айбек агасы,
Бүтчүдөй иштин чаласы.
Динара анын эжеси
Ишке ашкандай санаасы.

Кечки тамак ичилип,
Агасы сабак бүтүрүп.
Эмнегедир үй башка
Болгондой ойсуз түшүнүк.

Үй ичи тынчтык жамынып,
Келгендей ээлеп карылык.
Эмнегедир апасы
Күткөндөн бирөө зарыгып.

Атасы газет кармалайт,
Тамеки тартып алданат.
Динардын кылаар иши жок
Тымтырстыкка таң калат.

Ар кайсы жерде оюнчук,
Койгондой бирөө тоюнтуп.
Мышыкта жатат кыймылсыз
Толгондой ичке санаа-бук.

Эмне болду үйүбүз,
Солугандай гүлүбүз.
Гүлмирди алып келели
Таякемдикине жүрүңүз.

Тура калып атасы,
Чыккандай ичтен капасы.

Ошентпесең болбойт ко
Кабагын бүркөйт апасы.

Канчалык үйдү чачса да
Секирип ойноп жатса да.
Гүлмира экен данакер
Бирде ыйлап, бирде чачса да.

Жаш бала үйдүн көркү экен,
Сүйүүнүн жеткен өртү экен.
Салтанат менен кубаныч
Балада деген шерт экен.

ТҮШҮМ ТЕРИШ

(хор)

Токой толгон жаңгак экен,
Токой толгон алмалар.
Көрбөгөндөр мында келсе,
Көркөмүнө таң калар.

К а й ы р м а:
Кана жаңгак терели,
Алманы көп берели.

Токой толгон жийде экен,
Токой толгон мистелер.
Көрбөгөндөр мында келсе,
Көрүп алып күчтөнөр.

К а й ы р м а:
Кана, жийде терели,
Мистени көп берели.

Токой толгон өрүк экен,
Токой толгон алчалар.
Шамал жүрсө жайбаракат,
Сансыз жемиш калчалар.

К а й ы р м а:

Кана өрүк терели,
Алчаны көп берели.

Токой толгон токсон жемиш,
Арсланбабта билсең көп иш.
Күз келгенде сен да барып,
Эмгектенип түшүм териш.

К а й ы р м а:

Мол жемишти терели,
Дайым жардам берели.

ЭКИ ДОС

Керели кечке бийлешип,
Биринен-бири жаңылбайт.
Үнсүз гана сүйлөшүп,
Бирине-бири таарынбайт.

Кубалашып кубанып,
Мышык-чычкан ойношот.
Өз эркинче чубалып,
Жылан сындуу сойлошот.

Каткырышпай балдардай,
Күлөт экен эки дос.
Чатакташпай сайрандай
Жүрөт экен эки дос.

Эки достун иши көп,
Жардам берет жарышып.
Пил эмес бирок күчү көп,
Жатып албайт жабышып.

Чүпүрөктү саймалап,
Гүл салышат ушулар.
Көргөн адам таңданат,
Түр салышат ушулар.

Бул эки дос кимдер деп,
Сурагандар көйнөк тик.
Ажырабас, адашпас
Бул эки дос: ийне-жип!

ЖЕРДЕН ЧЫККАН БУЛАКМЫН

Жер түбүнө көп жаттым,
Жарык көрбөй тил каттым.
Жер үстүнө чыгууга
Желден сурап жол таптым.

Өз ырымды ырдадым,
Күндө көрүп жыргадым.
Кулундарга суу бердим,
Козуларды сыйладым.

Жаа огундай атылдым,
Суусаганды чакырдым.
Жер үстүнө күн менен
Желдей соккон баатырмын.

Балдар келди жуунду,
Кыздар алды суумду.
Көкөлөтүп көтөрүп
Жер үстүндө туумду.

Менин туум алма, өрүк,
Аябаймын суу берип.
Балдар менен бирге ойноп
Жүрө берем гүл терип.

Жерден чыккан булакмын,
Жандууларга ынакмын.
Кубат берген үйлөргө —
Жарык чачкан чыракмын.

КУРМАН СЫМАК ЖАДАТПА

— Курман, Курман бол ылдам,
Төшөгүңдү жыя сал.
Гүлдөр солуп калбасын
Суудан ташып куя сал.

— Азыр мына бүтөйүн,
Азыр мына барамын.
Бир чыны чай ичейин
Кайда эжеке тамагың?

— Курман, Курман садага,
Козуларды айдап кел.
Аркандалган музоону
Суу жээгине байлап кел.

— Азыр мына жөнөдүм,
Бир заматта барамын.
Телевизор ачайын,
Эже келип карагын.

— Курман, Курман тур эми,
Карап койчу дүкөндү.
Чоң энеси таякчан
Ачууланып күчөндү.

— Курман, Курман барсыңбы,
Үнүң кайдан угулат?
Турбайсыңбы ордуңдан
Карма Үсөн жыгылат.

Бирден ашкан бөбөгү,
Жаңыдан эле тил чыгып.
Араң басат бут шилтеп
Агасынан үн чыгып.

— Азыр барам, мен азыр,
Өөп алайын Үсөндү.
— Азый, азый, азый,— деп
Үсөн кошо күчөндү.
Азыр, азыр дей берип,
Түш ооп кетти заматта.
Ата-энеңди ой балдар
Курман сымал жадатпа.

КАПУСТА МЕНЕН КЕКИРЕ

Капустанын көйнөгү көп,
Кабат-кабат кийинген.
Суроо берди кекире чөп
Ызаат кылып ийилген.

— Көйнөгүңдөн карыз берчи,
Токсон экен санасам.
Суранарым сөзгө көнчү,
Жылаңачмын аясаң?

Анда күлүп капуста
Кекиреге кеп айтты:
— Өз ишине өзү уста
Балдар баккан,— деп айтты.

Мени атайын тигишкен,
Жаз башынан сүйүшкөн.
Күн ысыкта чаңкаттырбай,
Шекер суудан беришкен.

Сендей чөптү жолотпой,
Отоп, жулуп түгөткөн.
Кач, сөзүңдү коротпой,
Кармабагын билектен.

Сөзгө көнбөй кекире,
Көйнөгүңдөн бер,— деди.
Чегирткедей секире,
Айтканыма көн,— деди.

Эгер тилге көнбөсөң,
Көйнөңдү тилемин.
Сураганды бербесең,
Ойрон болот тилегиң.

Жолдон өтүп бараткан,
Балдар бери бурулду.
Керилип көйнөк талашкан
Кекире тегиз жулунду.

ЧАБАЛЕКЕЙ МЕНЕН ТАРАНЧЫ

Чабалекей чамынып,
Жаз башынан камынып.
Учуп келди алыстан,
Ушул жерди сагынып.

Үй шыбынын түбүндө,
Ылай ташыйт күнүгө.
Жасап койду уяны
Эч ким тийбейт үйүнө.

Көргөндөрүм эсимде,
Түнөп калат кечинде.
Учуп кетти бир күнү.
Чабалекей бешимде.

Көрүп алып уяны,
Таранчы кирди, чыгабы?
Улам-улам баш багат,
Кетпейт окшойт сыягы.

Кайдан келген адашып,
Бирөөнүн төрүн талашып.
Чыкпай койду таранчы
Чабалекейди жадатып.

Канатын күүлөп каккылап,
Аркы-терки чапкылап.
Таранчыны чыккын деп,
Талашат да, шаштырат.

Кабак бүркөп таранчы,
— Кайдагы сен, саламчы.
Талашпагын биерди,
Биер сага тиеби!

— Кууланбагын куу тумшук,
Андан көрө сөзүмдү ук.
Көп сүйлөбөй, көгөрбөй
Уятың болсо үйдөн чык.

Таранчы тил албады,
Өзү кетип калбады.
Чабалекей байкушка
Эч кимдин тийбей жардамы.

— Эмесе көн сөзүмө,
Тамак ташыйм өзүңө.

Эгер чындап сөз берсең
Ушул үйдөн көчүүгө.

— Тыңша сөздү айтам так,
Үч күн мени мында бак.
Таруу бергин тазалап,
Эмгегиң менен мага жак.

Чабалекей жатпады,
Тапкандарын катпады.
Таруу, конок тазалап,
Таранчыга сактады.
Үч күн өттү арадан,
Чыгат го деп самады.
«Кеткин эми дос» десе
Акшырайып карады.

Канат күүлөп ал учуп,
Кабар кылды баарына.
Чабалекейлер чогулуп,
Келишти бүт жабыла.

— Тартып алды үйүмдү,
Сапырмак болду күлүмү.
Бир таранчы зордукчу
Бекер үйгө сүйүндү.

— Зордук кылган немени,
Азыр барып көрөлү.
Кармап алып желкеден
Төштөн ары тебели.

Десе сүйлөп карысы,
Кабыл алды баарысы.
Таранчыга келишсе,
Мындай чыкты дабышы:

— Таанышым көп, чакырам,
Ар бириңе асылам.
Тырмагымды, тумшукту,
Каныңарга матырам.

Бир чабакең күлүңдөп,
Бүт досторун сүйүн деп.
Акыл тапты өзүнчө
Карыясын жүргүн деп.

Сайга учуп барышты,
Чоподон издеп табышты.
Бир чымчымдан тиштешип,
Билинбей келип калышты.

Чыгарышып чечимди,
Койбой жылчык тешигин.
Бекитишти заматта
Уясынын эшигин.

Аба жетпей таранчы,
Эки көзү алайды.
Өзү келип, өзү өлдү,
Зордук кылган жарайбы.

ЧАНАКТАРДЫН МАЙРАМЫ

Чанактарга тил кирип,
Көчөгө желек илдирип.
Баштамай болду чоң майрам
Кабар берип билдирип.

Сансыз чанак жарданып,
Миллион, миңден тандалып.
Өкүлдөр Ошко келишти
Өлчөмсүз жерди айланып.

Көрүнүп көзгө карааны,
Сөз алды Оштун чанагы,
Тамагын оңдоп түзөнүп
Меймандарга саламы:

— Туулган жерим Учардан,
Жаз чыгаар замат күч алгам.
Чигит элем чирибес
Ичимде жок түк арман.

Трактор менен айдаган,
Артына мала байлаган.
Кыш бою мени иреттеп
Чигиттен чигит тандаган.

Жумшак жерге себишкен,
Жер семирткич беришкен.
Кылтыйганда кулагым,
Отоо чөбүн теришкен.

Бир аз күн өтпөй жайнадым,
Жерди бекем кармадым.
Ага-инилер көбөйүп
Өсө бердим, талбадым.

Күмүштөй күлүп гүл ачтым,
Жер бетине ыр жаздым.
Жашылданып жайнадым
Жардамы тийип сугаттын.

Бир топ күн өттү арадан,
Келин-кыз мени караган.
Чанак болуп түйүлдүм,
Чакыртып адам самаган.

Бир түптөн он беш, отуздан,
Косегим мойнун созушкан.

Күн нуруна кактандым
Күлбөйт деп ар ким чочушкан.

Айрыкча мени карады,
Айылдын сулуу Жамалы.
Чеканкалап чачымды
Көп өстүрбөй тарады.

Чанак болдум келишкен,
Кары, жашы көрүшкөн.
Сентябрде ачылып,
Курдаштар менен өбүшкөм.

Белди бекем байладым,
Жадырадым-жайнадым.
Көрүп жаттык адамдын
Көркүнө чыккан сайранын.

Таразага тартылдым,
Байлыгы болуп калкымдын.
Өзүм келдим бул жерге
Барынан элге баркымдын.

Курдаштар, бери карагын,
Айткан ушул саламым.
Бул жерде майрам бүткөндө
Москвага барамын.

— Бизге да сөз тиеби,
Же Оштуктар эле күлөбү?
Шаңдуу келдик майрамга
Ырдайлы, биз да, күлөлү...

— Сүйлө, досум, сүйлөгүн,
Сөз таба албай жүрбөгүн.
— Оштук досум, ойлонгун
Шылдыңдап мага күлбөгүн.

— Аравандан келгенмин,
Бек-Абад деген жерденмин.
Ушул жылы төрөлүп
Укмуштарды көргөнмүн.

Эгер Султан болбосо,
Эртелеп тигип койбосо.
Жерден чыкпай калмакмын
Курсагым күндө тойбосо.

Катуу болот жерибиз,
Жамгырсыз чыкпайт терибиз.
Бирок бизди жыргатты
Эмгекти сүйгөн элибиз.

Алты жолу сугарды,
Ахмед аке кубанды.
Ага-тууган чанактар
Ошондон кийин чыңалды.

Жумшартышты түбүмдү
Эркелетип гүлүмдү.
Чанак болуп чардайган
Башкармабыз сүйүндү.

Угушуп менин сөзүмдү.
Өкүл кылып өзүмдү.
Жиберисти майрамга
Чыгарышып чечимди.

Дегенче болбой Баткенден,
Чанак чыкты бат келген.
Ортодо турат ойлонуп
Бүткөн бою маш келген.

— Менин да бар сөздөрүм,
Кереги эмне өзгөнүн.

Баткендин башы Арабат
Баштатан бери өз жерим.

Быйыл биз абдан кыйналдык,
Чанак болуп сыйландык.
Айтайын таржымалымды
Областта жыйналдык.

Сепкенде мени талаага,
Калдым бир аз балаага.
Жамгыр жаабай, мөндүр жаап
Чатак салды арага.

Андан кийин күн ысып,
Өрт болгондой жер кызып.
Кыйналып турган кезимде
Окуя болду бир кызык.

Күн-түнүнө карабай
Күжүрмөн күчтү аябай.
Үч кулак суу жиберди
Күч алдык жаш баладай.

Эмгендей эне сүтүнөн,
Дем алдым суунун күчүнөн
Адамдын кылган эмгегин
Ардактаймын, түшүнөм.

Чанак болуп калганда,
Кебез болдук тандалма.
Айткым келет алкышты
Бизди терген балдарга.

Бүтөйүн эми сөзүмдү.
Мактай бербей өзүмдү...
Сузактан келген бир чанак
Ортого чыгып чечинди:

— Кичине деп ойлобо,
Кичинемин чынында.
Менин булам жибектей
Мактаган бир кыз ырында.

Ар гозодон кырк бештен,
Арбын болуп жыйналдым.
Көркү болдум көрсөңөр
Колхоздогу кыrmандын.

Отуз күндө чогулдук,
Талаага калбай бирибиз.
Жаркырап-жайнап ачылды
Чанак болуп гүлүбүз.

Кубанды бизди тергенде,
Макташты бизди көргөндө.
Биринчи сорт деп айтышты
Фабрикага бергенде.

Сузактык сөзүн бүткөндө,
Трибунадан түшкөндө.
— Кара-Суудан келдим,— деп
Бир чанак белин чечкенде:

Председатель ага сөз берди,
Сүйлөй турган кез келди.
Мектептен келген балдарды
Кара-Суулук эскерди:

— Мени балдар тигишкен,
Сырымды жакшы билишкен.
Кыйналбастан өссүн деп,
Бир башынан киришкен.

Муктар, Сатар келишти,
Машина менен теришти.

Бир жуманын ичинде
Сексен тонна беришти.

Кыйналбадым, жыргадым,
Тепселбедим, сынбадым.
Балдарды мактап ошондо
Төмөнкүдөй ырдадым:

— Силер да өсүп толгула.
Атаңардай болгула.
Алтындан жылдыз тагынып
Азамат атка конгула.

Көңүлдүү ойноп-күлгүлө.
Көп пахта сырын билгиле.
Көбөйткөн байлык чанакпыз
Көшүлтпөй бизди сүйгүлө.

Аябаймын барымды,
Сыйлаймын бала чагымды
Өркүндөп өскөн бөбөктөр
Менден жагоо тагынды.

Кара-Суунун чанагы,
Эки жагын каранды.
Ким экен деп биз калдык,
Ортого чыккан баланы.

Бала чанаксыланып,
Бир азыраак уялып.
Ортого ал чыкканда
Кол чаптык биз да кубанып.

— Рахманжандан келгенмин,
Ырыска батып көнгөнмүн.
Атагы ашкан кадимки
Сакалды деген жерденмин.

Эркелетип баладай,
Тентектикке карабай.
Багышты мени баркташып
Өзүмдөн тамак аябай.

Эжебиз болот эзелден,
Айыктырып кеселден.
Саадат деген апабыз
Желкесине көтөргөн.

Кээ күнү күлбөй ыйладым,
Кээ күнү өспөй туйладым.
Саадат апам келгенде
Санаалаш болуп жыргадым.

Күн-түнү бизди караган,
Баласындай аяган.
Үйүнө басып барбаган
Көк чайын ичип талаадан.

Саадат апам жайында,
Июнь, июль айында
Умачтай ачты көзүмдү
Сугарып бизди маалында.

Биз да өстүк кубанып,
Жатпадык бекер уялып.
Жерге батпай жайнадык
Булабызды чыгарып.

Актыгым кардай карасаң,
Сулуулукту талашам.
Сүйлөсөң сүйлө куршабдык
Сүрдөнбөй ишке жарасаң.

— Келгенмин Отуз-Адырдан,
Салам айтам Садырдан.

Алтын саат алган сугаттан
Акебиз биздин Кадыржан.

Өскөнмүн жердин дыңында,
Чыкканмын быйыл чынында.
Маалим болдум мен өзүм
Төлөндүн жазган ырында.

Жыл өткөн сайын жайнаймын,
Силерден артта калбаймын.
Көчмө тууну көп жолу
Көкөлөтө кармаймын.

Силерге айтар саламым,
Мен дагы чанак баламын.
Лейлек жактан келаткан
Кечиккенди карагын.

Шашкандан күрс жөтөлгөн,
Жонуна белек көтөргөн.
Лейлек экен турагы
Бул чанактын эзелтен.

— Менин досум күн эле,
Төрөлгөндөн чыңалып.
Мендей чанак миң эле
Күздү күттүм кубанып.

Асманды көп карадым,
Түн кирсе жылдыз санадым.
Планы толуп быйыл күз
Жигиттей ишке жарадым.

Курсагым дайым ток болду,
Отоо чөптөр жок болду.
Ачылдым күндүн өзүндөй
Жалбырагым жок болду.

Ошону айтып берейин,
Өзүмдү кыйын дебейин.
Алардын аты ким экен
Кагазымды көрөйүн.

Бири жигит Бектурган,
Бири келин Кызкурман.
Самолет менен асманда
Сагынгандай иш кылган.

Алар дагы чачышты,
Жалбырактар качышты.
Баарына өзүм чыдадым
Сабактарым ачышты.

Ошондон кийин күрүлдөп,
Бүткөн боюм дирилдеп.
Кораблдер келишти
Бункерге баарың кириң деп.

Машина болду атыбыз,
Айттык сөз:—Ылдам ташыңыз!
Теңшерип көрсөң өзүмдү,
Жибек сымак затыбыз.

Лейлектин чанагы,
Аз сүйлөп ишке жарады.
Чоң майрам болуп бул Ошто
Эртеси күнү тарады.

* * *

Чанактар менен бир жүрүп,
Куттуктадым майрамын.
Ушул жазган ыр болду
Аларга берген жардамым.

БОЛОТТУН АЙТКАНДАРЫ

Турган жерим Сары-Челек,
Баяндоо үчүн сөз керек.
Ар кимиңер келсеңер
Ар башкача бар белек.

Сары-Челектин коругу,
Салкын жердин сонуну.
Сары алтындын баасындай
Жаңгактардын томугу.

Томугу эмес уюлу,
Болбойт чөлдүн куюну.
Өзүң келип көрбөсөң
Кыйын баарын туюнуу.

Бийик тоосу Аркыттын,
Жашылындай баркыттын.
Аска, жары сепилдей
Сүрөтүңө тартып тын.

Жаңгагынын жыгачы,
Алыс кеткен кулачы.
Ушундай жер бар бекен
Жер кыдырып сыначы.

Калың чыгат карагай,
Көп түрлөрүн санабай.
Билгенимди айтайын
Калбасын сөзүм жарабай.

Адырында ак кайың,
Жакшы билбейм бак жайын.
Кызыл четин кылактап
Такканын көр чачпагын.

Күңгөй жагы күлүңдөйт,
Атайлап бак тигилбейт.
Тобулгусу тоо жайнайт,
Ысытсаң да ийилбейт.

Адыр, кырда арчасы,
Мөлтүр жемиш алчасы.
Жерге батпайт канча түр
Мен билбеген канчасы.

Алма, өрүгү аралаш,
Алмурут тер, каралаш.
Жапайы өскөн жүзүмү
Бүлдүркөнгө санаалаш.

Түркүн түстүү шабдаалы,
Дан куурайы бар дагы.
Кою чыгат кожогат
Жегендин болбойт арманы.

Катар өскөн кара өрүк,
Капчыгайдын баары өрүк.
Аябаган күч керек
Ала албайсың бүт терип.

Көрүп алгын жаңгагын,
Ирдүүсүнөн тандагын.
Тыйын чычкан жесин дейт
Майдасынан албагын.

Канча жерде карагат
Өзүң көргүн аралап.
Карт карагай боорунан
Канча десең бал агат.

Талы менен шилбиси,
Ар кимдин келет билгиси.

Айбанаты андан көп
Айтып берсин билгичи.

Аны коё турайын,
Чөптөргө көңүл бурайын.
Билгенимди силерге
Билдирип айтып чыгайын.

Белден келет бетеге,
Атыңды анда жетеле.
Оолугуп оонай бербесин
Бастырып өт тез эле.

Адырашман, кекире,
Мээр чөбү бар секиде.
Миң дубана, карандыс
Айтпай койсом чеки де.

Жер жайнаган чекенди,
Мен билбеген неченди.
Айта берсем калтырбай
Аягына жетемби.

Өсөт бизде өмүр чөп,
Кымыздык, ышкын кырда көп.
Жөргөмүш деген дагы бар
Айранга кошуп балдар жеп.

Аныктап санап өтөйүн,
Унутпайын текейин.
Жылкы текей, кой текей
Терип жегем неченин.

Шагылда өскөн чүкүрү,
Аксакалдардын пикири.
Ачытып ичсең кымызга
Жашартат имиш кишини.

Аскада болот аюу чөп,
Ал жөнүндө уккан көп.
Оттук ташты эритет
Чоң атамдар айткан кеп.

Кызыл эрмен, көк эрмен,
Балдар менен мен тергем,
Агай келип аптектен
Акысына пул берген.

Кийик от деген чөбү бар,
Ташка чыккан меңи бар.
Аскасында мумуя
Аябай дары терип ал.

Жыты жыпар жалбызды,
Суу жээгинде талгызды.
Тааныбай тепсеп жүрөбүз
Атырдай жыттуу алгызды.

Чычырканак, ит мурун,
Маанисин билбей биз мурун.
Аябаган дары,— дейт,
Азайып калды иш кыйын.

Айтып Аркыт чөптөрүн,
Атын билбей көптөрүн.
Калганын өзүң келип көр
Аралап күңгөй, тескейин.

Аркытта ар кыл айбанат,
Көрбөгөн келсе таң калат,
Түгөнгүрдүн түлкүсү,
Чөөсү жүрөт күлкүчү,
Ар кайсыга ар башка
Ардактап оокат камдалат.

Аюусу менен мамалак,
Дан куурайды аралап.
Жер жемишин терип жеп,
Мамалак менен бөлүп жеп
Качып кетпей талаалап
Бал челекти сагаалап.

Колго үйрөтүп койгондой,
Балдарга дос болгондой.
Конфет берсең ээрчиген
Кант көрсөтсөң келчүүдөн.
Коркуудан сезбей, ойлонбой
Жүрө берет болжолдой.

Аркар, кулжа, бугусу,
Айбанаттардын сулуусу.
Абайлап оттойт маралы
Анын да даяр тамагы.
Сергитет күндүн жылуусу
Маңкайып кулжа турушу.

Улактары урушпайт,
Сүзүшпөйт чатак кылышпайт.
Таштан ташка секирген
Жар башына бекинген
Керели кечке тынышпайт
Бирин-бири кыйышпайт.

Сары-Челектин кашкулак,
Жатса дагы таш кулап.
Жеке жейт чөптүн тамырын
Сыйрып жейт жыгач кабыгын.
Жер болсо эгер саздуураак
Кашкулактарды азгырат.

Колдогудай коёну,
Анын да көп жомогу.

Бөжөктөрүн башкарып
Кээде ток, кээде ач калып.
Ойт берет көрсөң оёну
Бакбаса байкуш оңобу.

Даярдап койгон сабизин,
Адамдар иштейт бар ишин.
Капустасын калдайтып
Ашкабагын дардайтып
Балдар да жумшайт бар күчүн,
Коёндор мында арбуу үчүн.

Тыйын чычкан жыргаган,
Ким да болсо сыйлаган.
Жүздөгөн уя салышкан
Мектептер шефке алышкан.
Жаңгакты көп жыйнаган
Эч ким жок уруп кыйнаган.

Балдар менен дос болгон
Кышы-жайы ток болгон.
Алар да качпайт адамдан
Сулууланып таранган.
Мылтык жок атпайт октолгон
Кол салуу деген жок болгон.

Карышкыр да жүрөт дейт,
Тартипти жакшы билет дейт.
Анысын өзүм көрбөдүм
Атайлап көңүл бөлбөдүм.
Аркарларга тийбейт дейт,
Кол салууну билбейт дейт.

Ал чынбы, калппы билбеймин
Билбесем кантип сүйлөймүн.
Карышкыр койго тийди деп

Чабандар бекер күйдү деп.
Укпадым ушак, күлбөймүн
Карышкыр кууп жүрбөймүн.

Көрдүңөр беле зубрду,
Келгенде мында кубулду.
Тукуму өсүп көбөйдү
Музоолор мында төрөлдү.
Аларга көңүл бурулду
Атагы көпкө угулду.

Топоско окшойт чынында
Оттойт төрдүн кырында.
Дүрбү менен көз салып
Тоюткордон чөп салып
Айдап келет июлда
Чыкпайт экен чыгымга.

* * *

Түркүн куш бар, булбул бар,
Жер жайнаган кекилик.
Торгойлордон чымыр бар
Укпасаң үнүн өкүнүп.
Билген жакшы куштарды
Тааныбасаң чекилик.

Мен деле жакшы билчү элем,
Койбоюн ката кетирип.
Сазында жүрөт суучулдук
Жемин издеп секирип.
Көрөбүз деп барганда
Билинбей калат бекинип.

Түркүн-түркүн чымчыктар,
Таң атаарда сайраган.

Ала дунган, жылкычы
Жазда келет кайрадан.
Көгүчкөндөр көп жүрөт
Башка жакка барбаган.
Тоодагын көр, чилин көр
Бөдөнөсүн кармагам.
Жумурткасын чогултуп
Дарылыкка тандаган.
Курт-кумурска көрбөйсүң
Өрүк менен алмадан.

Үнү сүйкүм чакчыгай
Ышкырсаң кошо ышкырган.
Кишинегендей тай-кулун
Туурайт экен куш туруп.
Шакылдаган сагызган
Тосуп алат алыстан.
Күзүндө өрдөк, ак куулар
Мелдешкендей жарышкан.
Салпылдаган кулаалы
Жырткычтардан бул дагы.
Бүркүттөрдүн өнөрүн
Ушул жерден угалы.

Колго үйрөткөн бүркүт бар,
Таптайт аны мүнүшкөр.
Түлкүлөргө салганда
Кошо барып өзүң көр.
Томогосун алганда,
Көзү көрүп калганда
Бийик учат асманда
Көрүп түлкү качканда
Куушурулуп келгенде
Тырмак салып басканда,
Түшүргөндөй капканга
Мүнүшкөргө жакканда.

Өзүнчө бир кубанат,
Канаттарын каккылап.
Мүнүшкөрдү ээрчишкен
Балдар келет чапкылап.
Томогосун кийгизип,
Ыраазылыгын билгизип,
Канаттарын каккылап.
Аңчылыгын улаган
Бүркүттөрдү үйрөткөн
Бекбоо деген бул адам.
Ала албай калса бүркүттү
Ооруп калат бул жаман.

Улуу тоонун улары
Корукта жашайт бу дагы.
Жөжөлөрүн чыгарып
Окумуштуулардан сыналып.
Жемсөөсү дары адамга
Кайнатсаң болот буламык.

Карга, кузгун, чөкө таан,
Күзүндө келет кыргыйы.
Ошол кезде дайын жок
Тили катып булбулу.
Безип учкан безбелдек
Кышта келип каз-өрдөк.

Жеми даяр баарынын,
Көрбөйсүң бир да арыгын.
Кармагың келсе балыгын.
Көбөйтө берет жыл сайын
Чарбага кошуп салымын.

* * *

Карачы жашыл капталды,
Сары-Челек эми башталды.

Карагайы кайкалап
Өзүнчө бир салтанат.
Бул жерде гүлдөр күлүңдөйт
Чөбүнөн да гүлү көп.
Гүлдөрүнүн түрү көп,
Чымын-чиркей билинбейт.

Ордубуздан турганда
Сары-Челек колун сунганда
Айтууга сөз таба албай
Аптыгамын бара албай.
Толкунунун добушу
Тоодон чыккан шамалдай.
Мелтиреши мемиреп
Таң калып калган адамдай.
Дагы бир жолу тиктесем,
Төшүндө күйүп чагылган.
Алтын жылдыз тагынган
Баатыр болгон агамдай.

Кадам шилтейм жакындап,
Жели согот закымдап.
Көл көз болуп көрүндү
Ушул тоонун көзүбү?
Салам бердим ийилип
Көлүм күлдү сүйүнүп.
Толкундары жыбырап
Мени көздөй жүгүрүп.
Жээкти көздөй түрүлүп
Кайра кетет сүрүлүп
Тиктеп турам үңүлүп.

Бир заматта тынчтанды
Жээкке желбей токтоду.
Бир заматта жели жок

Мөлтүрөгөн сулуу кыз
Таш күзгүгө окшоду.

Бийик тоонун чокусун,
Карагайын, аскасын,
Өзү менен жашташын
Асмандагы булуттун
Чокудагы ак карын,
Аскалардын кылычын,
Күнгөйдөгү чатырман,
Тескейдеги токойду,
Тартып алды баарынан!
Эскисин да, жаңысын
Денесине сиңирип.
Карап турсам көл-күзгү,
Көзүмдү албай ийилип:
Оюн салып эликтер
Ойноп жүрөт сүйүнүп.
Сары-Челек ушундай
Сары алтындай жер болот.
Сарамжалдуу мейман дос
Саяпкер кыргыз эл конот,
Акындар келип ыр жазчу
Ажайып жаткан төр болот.

Ушул менин билгеним,
Билбегенди чийбедим.
Сары-Челектин коругу
Салкын жердин сонуну.
Каникулда келип көр
Аткарамын оюңу.
Бактың улуу жеңиштен
Ат мингизем келишкен
Өткөрөм жемиш тоюму.

ТӨРТ МЕЗГИЛДИН ТАЛАШЫ

1. Жаздын айткандары

— Кар кетти, мен келдим,
Жер бети эрмегим.
Күн ысып, иш кызып,
Кубандым, тердедим.

Алма, өрүк гүлдөдү,
Булбулдар үндөдү.
Бал издеп аарылар,
Бедеде миңдеди.

Солкулдап жаш талдар,
Жел жүрсө ийилди.
Ойноду жаш балдар.
Мен келсем сүйүндү.

Сүтү көп уйларга
Чөп бердим, тынбадым.
Бетеге аябай,
Төлдөрдү сыйладым.

Трактор шаңданып,
Сокусу дың тилди.
Аба ачык, нур чачып,
Таңыркап күн күлдү.

Үрөндөр себилди,
Күн суугу чегинди.
Мал көккө тоюнуп,
Кой, эчки семирди.

Келдим мен, келдим мен,
Кубанды бардык эл.

Кар баскан талаа жок,
Жаңырды кайра жер.

Атым жаз, атым жаз,
Көлдө ойнойт өрдөк, каз.
Алмаштым жай менен
Мөөнөтүм өтө аз.

Ошондой болсо да,
Байлык көп бүт жерде,
Жашартам, өстүрөм,
Жалындуу күч менден.

2. Жайдын айткандары

— Май кетти, жай келди
Маңыздуу ай келди.
Баш алып арпалар,
Буудайлар теңселди.

Дарбыз, коон түйүлдү,
Алчалар күбүлдү.
Пахталар отолуп,
Гүлдөрү сүйүндү.

Жаш балдар дем алып,
Ырдашты үн салып.
Кайырмак, тору бар,
Кармашты көп балык.

Тоолорго барышты,
Гүл терип алышты.
Катырып, иреттеп,
Папкага салышты.

Чачыктуу жүгөрү,
Картошка гүлдөдү,

Көрдүңбү, көбөйдү,
Жемиштин түрлөрү.

Мураптар ат минип,
Каналды бойлоду.
— «Суу жетсин жерге»,— деп,
Күн-түнү ойлоду.

Мектептер жаңырды,
Жаңысы салынды.
Кызылдан, жашылдан
Тунуке жамынды.

Ферманын айраны,
Көбөйдү каймагы.
Эжигей, быштак бар,
Бал татыйт майлары.

Жемиш көп, айтсам эп,
Мен жылдын салмагы.
Күз келип колумду,
Кошкун деп кармады.

Ошондой болсо да,
Жазыңды жеңемин...
Бардыгын бышырып,
Белендеп беремин.

3. Күздүн айткандары

— Алтын күз, атым күз,
Дан толгон талаа түз.
Жыйналсын эгиндер,
Жумшалсын бардык күч

Дарбыздар кандай көп,
Кубанат балдар жеп.

Мол түшүм жыйдым деп,
Колхозчу салат кеп.

Кырманда кызылдар,
Пунктка ташылат.
Толсун деп пландар,
Башкарма ашыгат.

Эгиндер чабылды,
Сарайлар салынды.
Мен күзмүн, кыш келет,
Жакшы бак малыңды.

Алыстан көрүндү,
Ак пахта терилди.
Темпиңди күчөткүн,
Аксатпай теримди.

Кызылча казылды,
Тазалап аарчылды.
Күздүктөр айдалып,
Үрөндөн жашынды.

Мөлтүрөк жүзүмдөр,
Шабдаалы терилди.
Ата-эне баарына
Акча, эгин бөлүндү.

Кой, эчки кыркылды,
Тыбыты тытылды.
Фермалар пландан,
Эртелеп кутулду.

Түзүк го салмагым,
Элге көп жардамым.
Эмгекте кайнаймын,
Жаркырап жайнаймын.

Бышканды жыйнаймын,
Иштесе сыйлаймын.
Жаз, жайдан ашыкмын,
Жай карап турбаймын.

Аңгыча ашыгып,
— «Кайткын!» — деп качырып.
Күздү кууп, кыш келди,
Жер, сууну катырып.

4. Кыштын айткандары

— Ак куудай карым бар,
Сүйүшөт жаш балдар.
Белегим баарына
Лыжалар, чаналар.

Карым жаайт мапмайда,
Көп жааса, көп пайда.
Ойношот коёндор
Из салып ак карга.

Мергендер сүйүнөт,
Түлкүлөр жүгүрөт.
Тумак, тон, өтүгүн,
Балдар да кийинет.

Бак-дарак күмүштөн,
Шурулар тагынат.
Суу тоңуп, муз болуп,
Чилдеге багынат.

Бардык иш чынында,
Кышында топтолот.
Кар канча көп болсо
Төл, түшүм мол болот.

Андыктан бир өзүм,
Жаз, жайдан ашыкмын.
Күздү да шаштырып
Жемишин ташыттым.

* * *

А в т о р:

Кимиси күчтүү, кимиси күчсүз,
Талашты балдар чечкиле.
Убара кылбай төртөөнү,
Чындыгын айтып өткүлө?

Б а л д а р:

Ар жылдын төрт мезгили,
Турмушта эң керектүү.
Бири болбой, бири жок,
Бири-бирине себептүү!

АЛИППЕНИН МАЙРАМЫ

Майрамы болду эстен кеткис
Мектепте шаңдуу жаңырык.
Бийлейт, ырдайт кумарлантып
Өнөрпоздор табылып.
Кыш болсо да класс ичи
Кырмазы гүл тагынып.

Кирип келди эшик ачып,
Эне тил кар кагынып,
Эне тилдин кейпин кийген
Бешинчиден Зарылык,
Куттукташты курбулары
Алакандар чабылып.

Сөз баштады эне тилим,
Айтып берди билгенин:
— Алиппеден үйрөндүңөр
Ариптердин тилдерин.
Мен да ошондо жардамдашып
Түшүңөргө киргенмин.

Алиппенин майрамы экен,
Куттуктаймын, кубанам.
Сүйлөй берем өзүм чечен,
Уккула, сөз суранам.
Окусаңар көңүл коюп,
Тилчи кылып чыгарам.
Билбесеңер капаланам
Тердеп, тепчип уялам.

Бул сөзүнө эне тилдин,
Жооп кайтарды Асанкул:
— Алиппеден көптү билдим
Айта турган сөзүм бул.
Отуз алты тамга мага
Өмүр бою болсун кул.

Анда алиппе тура калып,
Эмнегедир чычалап.
Доскага жакын барды
Эки колун ушалап.
— Ой өзүңдүн жаның барбы,—
Деп сүйлөйт да, кызарат.

Анда Асанкул күлүп туруп:
— Чатагыңды кой,— деди.
Башын ийип, колун сунуп:
— Бүгүн биздин той, — деди.
Эмгек кылгын биздер үчүн
Эсиргенди жой,— деди.

Күлүмсүрөп ал алиппе,
Колун сунду балага:
— Унутпаймын, окуймун де,
Таштап койбой талаага.
Ырда, бийле, көңүл ачып
Кир жугузбай санаага.

Керим, Ашым, Сыябүбү
Колго комуз алышты.
Үчөө бирдей чертип күүнү
Тамашаны салышты.
Оюнга оюн уланып,
Барабанды кагышты.

Бийлеп берди алиппе
Эки буту талганча.
Майрамга эч ким болбой ээ,
Өз оюну канганча.
Алиппени сыйладык
Тою болгон балдарча.

Алиппенин кийген кебин,
Үчүнчүдөн Ырысбек,
Таап айтты сөздүн эбин
Бөбөктөргө мындай деп,
Ошол жерде балдар угуп
Алиппеден болду кеп:

— Үйрөндүцөр менден бир аз
Алиппесин билимдин.
Кыш болсо да көңүлүм жаз
Мактадыңар, сүйүндүм.
Гүл кучактап, бийлеп бирге
Силер менен жүгүрдүм.

Кошкула эми, кетейин,
Эсен-аман калгыла.

Үйүмө эрте жетейин,
Силер дагы баргыла.
Эне тилди барактап,
Андан таалим алгыла.

Айткан менен кетейин деп,
Кеткиси жок үйүнө.
Билим берди балдарга көп
Мугалим менен сүйүнө.
Айткандары досторго эп,
Ар ким угат билүүгө.

— Капаланбай эң жакшы бар,
Шаңдуу болду майрамың.
Жаай баштады эшикте кар
Кечки суукка калбагын.
Коюн толо гүл алып кет,
Өзүң үзүп тандагын.

— Ыраазымын, үзбөймүн гүл,
Өсө берсин, жайнасын.
Турмуш кызык, сырларын бил,
Эч ким артта калбасын.
Кошкула достор, кошкула,
Чилде кыш кууп албасын.

Мукабадан тонум калың,
Суук тийбейт, чилде өтпөйт.
Барагында сөзүң жалын,
Балдар сени күндө эстейт.
Таттыргансың билим даамык
Салыштырсак күч жетпейт,

Сыртка чыгып ал алиппе,
Кетип калды көрүнбөй,
Көп балдарга болуп ээ

Эне тил жүрөт бөлүнбөй
Ортого чыкты Зарылык,
Бой көтөрбөй, керилбей.
— Калысмын катар тургула,
Калтырбай китеп бөлөйүн.
Сөзүмө көңүл бургула,
Баарыңарды көрөйүн.
Белек кылып берейин.

Айрылбасын барагы.
Булганбасын беттери.
Чийбесин тентек калеми,
Бүктөлбөсүн четтери.
Армандуу болуп тытылып
Болбосун китеп көкбөрү.

Сөзүн бүттү Зарылык,
Балдарга китеп таратты.
Класстын ичи жаңырып,
Бүгүнкү майрам жарашты.
Баракташып ар бири
Эне тилди карашты.
Алиппедей барактап
Үйрөнүүнү самашты.

БАЙКАГЫЛА БААРЫҢАР

Көп көчөнү кыдырып,
Көп үйлөргө бурулуп.
Эшик кагат үч бала
Үй ээсине угулуп:

— Эски китеп, кагаздар,
Болсо эгер жараксыз.

Бизге уруксат берсеңиз
Чогултабыз талашсыз.

Темир-тезек керектүү,
Канча болсо жыйнайбыз.
Болсо дагы чүпүрөк
Кереги бар, кыйбайбыз.

Кап көтөргөн үч бала,
Бул ишине эринбей.
Таштандыны тандаган
Чарчаганга жеңилбей.

Кезек келип бир үйгө,
Дагы эшикти какканда.
Чочуп кетти үй ээси
Каалгасын ачканда.

Салам айтты Ашырбай,
Күлүмсүрөп кубанып.
— Кайдан келген бейбаштар?
Деген кезде уялып.

— Кечиресиз, эжеке!
Биз бейбаштан эмеспиз.
Биздин кылган ишибиз
Түшүнбөскө керексиз.

Чокой болсун, тон болсун,
Курмушу да алабыз.
Керек экен өлкөгө
Ашык болсо, караңыз.

Түшүнбөдү сөзүнө,
Ачууланып тармал чач.
— Өскөн окшойт бул эже
Биз сыяктуу болбой жаш.

— Болчу, кеттик Карабай,
Кокус бизди урбасын.
Ормондогон эме экен
Кол, бутубуз сынбасын.

Эми эшикти мен какпайм,
Кезек, Ашым сеники.
Үчүнчү үйгө келгенде,
Өзүм чертем, меники.

Эшик ачты жаш жигит,
— Азаматтар, келгиле.
Макулатура керекпи
Билем, издеп көргүлө.

Эски китеп, журналдар,
Жыйып койгом сарайда.
Кана ташып көргүлө
Жетет чыны далайга.

Үчөө бирдей шашылып,
Жылбай жыйнап алышты.
Мектебине кубанып
Жеңиш менен барышты.

Коомдун иши бу дагы,
Байкагыла баарыңар.
Демилгесин балдардын
Көрбөгөндөр жаңылар.

КУЗЬМЕНКОНУН КУШТАРЫ

Чымчыктары сайраган,
Муну кайдан кармаган.
Үйү толо түр чымчык
Көрүп алып таңданам.

Булбулу бар тынбаган,
Күнү түнү ырдаган.
Ар сайрашы ар башка
Уккандарды сыйлаган.

Бир чымчыгы сары ала,
Экинчиси кара ала.
Үчүнчүсү кыпкызыл
Төртүнчүсү чаар ала.

Бардыгынын үндөрү,
Бир биринен үйрөнүү.
Өз атын өзү кайталоо
Чекиликтин билгени.

Койкойгон окшош төрөгө,
Тостогой көздүү бөдөнө.
Керели кечке бытбылдык
Келтирип сайрайт жөн эле.

Кезеги менен жем чачып,
Кээ бирөөнө курт ташып.
Какум-кукум майдалап
Суудан берет бир кашык.

Кээ бирөөнө кум берип,
Таруу кошуп, ун берип.
Кузьменкого таң калдык
Кылган ишин биз көрүп.

Кадырлап кара чыйырчык,
Чакчыгай сайрайт кыйынсып.
Укмуш сүйгөн куштарды
Узана турган буюмсуп.

Деги кызык жөрөлгө,
Жол ачкандай өнөргө.

Жүргөндөй болдум токойдо
Мааниси мунун тереңде.

Бөлмөсү түркүн гүл экен,
Булбулдар сүйгөн үй экен.
Барктап буга чыдаган
Келинчеги пил экен.

БУЛ ӨНӨРДҮ МЕН ДА СҮЙДҮМ

Биздин айыл тоо этеги,
Өйдө жагы капчыгай.
Дөңдө турган чоң кызыл таш
Өрөөнгө койгон сакчыдай.

Тоо желинин жыргал жыты,
Белек болуп ар бир үйгө.
Эртели-кеч салам берет
Ай жылдыздуу ачык түндө.

Июнь айы гүлдөп баары,
Жерди жашыл каптаган.
Жарашыктуу жайдын шаңы
Жагалданып таң аткан.

Эрте турган, көңүл бурган,
Баарыбызга чоң энем —
Жуунуп келет Ой-Булактан.
Ошол жерден чоң суу аккан
Чоң энеме гүл терем.

Кайра үйгө келген кезде,
Гүлдөрүмдү сунамын.
Көлөкөлөп бак ичинде
Далай жомок угамын:

Айта берет өнөр жагын:
— Үйрөнүп ал, кызым,— деп.
Чебер уз, зергер жөнү —
Толуп жаткан кызык кеп.

Жүндү тытып сабаганды,
Чийди чырмап калаганды.
Оймо, чийме, өрмөк сырын
Шуру мончок кадаганды.

Как таштын асылдыгын.
Көз мончоктун жакындыгын
Бир чабышта курман болгон
Чоң атамдын баатырдыгын.

Терме килем токуганын,
Лекбезде окуганын.
Текче баштык өзү тигип
Үй бүлөөнүн көргөн камын.

— Чоң атаңдын жасаганы,
Кеткен окшойт жүрөк каны.
Мына көрсөң күмүш шакек
Элүү жылдан ашты, жаңы.

Шакегине улам карап,
Эркелетип чачым тарап,
Айтып жатты кызыктарды
Болгондорду бирден санап:

— Көрүк баскан дүкөнүнө,
Кыз-келиндер келчү күндө.
Сөйкө, топчу, оймок жасап
Уктоочу эмес байкуш түндө.

Билериктин чебери эле,
Зергерчилик өнөрү эле.
Темир комуз жасап берсе
Той, аштарда жеңээр эле.

Чоң атаңдын темир комуз,
Таң калуучу кыргыз, орус.
Өзү чындап ойноп берсе
Угуучу эле бүткүл болуш,

Нокто, жүгөн, куюшкандар,
Билбейсиңер силер балдар.
Күмүш, калай наар түшүрсө
Ыраазы эле кемпир, чалдар.

Чоң атаңдын ээрин көрсөң,
Байкаштырып көңүл бөлсөң.
Оюу, чегүү күмүш жаккан
Сөз түгөнбөйт айта берсем.

Тесме, кажар, кездемелер,
Түркүн сайма кызга өнөр.
Уздан болсоң атак даңктуу
Эмгегинди элиң көрөр.

Эртең баштап шырдак жасайм,
Ал шырдакты өзүңө атайм.
Мени тарткын бой жеткенде
Сага гана тийсин батам.

Чоң энемден көптү билдим,
Ишмердигин көрүп жүрдүм.
Үйдө толгон шырдак, сайма
Бул өнөрдү мен да сүйдүм.

ДОСУБУЗ БАР

Досубуз бар эң сонун,
Ар нерсени бүт билет.
Бардык элде, бүткүл жерде,
Саякатта көп жүрөт.

Досубуз бар, сылык алар,
Кадырлайбыз, сүйөбүз.
Кээде ырдап, кээде сүйлөп,
Кызыгына күлөбүз.

Кеңеш берет көп кишиге,
Пайдалуу ишти үйрөтөт.
Жакшы билсең, сөзгө кирсең,
Акылыңды гүлдөтөт.

Аны менен кең асманга,
Кайда болсо барасың.
Керек экен издеп аны,
Дүкөндөрдөн табасың.

Сууда сүзүп, тоого чыгып,
Токойдо да жүрөсүң.
Терең сырын үйрөнсөң сен,
Толгон өнөр билесиң.

Сүйлө десең, сүйлөп берет,
Келечекти өткөндү.
Мааниси алтын, билгин баркын,
Айтат кызык сөздөрдү.

Досуңардын аты ким деп,
Билбегендер сурашаар.
Досубуздун аты китеп,
Үйүңүздө дагы бар.

МЕНИН ЭМЕНИМ

Жаз башында үй жанында
Көмдүм эмен уругун.
Көлөкөлүү бак болсун деп,
Күндө карап турамын.

Кадимкидей бутак алып,
Жашылданып өсө бер.
Булбул, чымчык ыр ырдасын,
Жылдыздарга жете бер.

Сугарып жүрдүм дайыма,
Түптөп түбүн жумшартып,
Өстү, бутак көрүндү
Келгендердин баарына.

Жалбырактар шуудурады,
Жел да келди тоо жактан.
Мына ушунда эменди
Күндүр-түндүр мен баккам.

Үйдөн чыксам бир күнү,
Кара эчки келип калыптыр.
Мен тиккен эмен кабыгын
Сыйрам деп басып барыптыр.

Артынан куусам аянбай,
Дубалдан аша секирди.
Огородду аралап,
Айламды жаман кетирди.

Капталдан кармап тартканда,
Сүзөм деп мени качырды.
Эмениме жалгыз түп,
Өчөшкөнсүп асылды.

Анысына болбодум,
Артынан кууп, чек дедим.
Азыр көзгө көрүнбөй
Аябаймын кет дедим.

Дедим да айдап эчкини,
Эменге тикен каладым.
Акырын өсөт антсе да,
Абайлаймын, багамын.

Бир күнү өсүп чоңойсоң,
Көлөкөңө келемин.
Үнүн угуп булбулдун,
Өзүм да ырдап беремин.
Бак-дарактар өстүрүү,
Мичурин берген өнөрүм.

САРЫ КЫЗ

Болбойт мында жаңылыш,
Жөнү жоктон чамыныш.
Бештен башка баасы жок
Безилдеген сары кыз.

Сөздөн сөздү улантып,
Мугалимин кубантып.
Чечендиги ченде жок
Билбегенди уялтып.

Сурап көрсөң тарыхтан,
Сөздөн сени жаңылткан.
Кимдер жеңди, жеңилди
Билет баарын — даанышман.

Сурап көр географияны,
Ал сабак досу, ынагы.
Адашпай күйүп жаткансыйт
Магеллан жаккан чырагы.

Иреттүү окуйт сабагын,
Жат билет төрт амалын.

Кубандырат баарысын
Күндөлүгүн карагын.

Ар бир ишин тактаган,
Ак эмгектен качпаган.
Айлыбызда Анар кыз
Аны менен мактанам.

«ПОЕЗД»

«Поезд» бар биздин айылда,
Кыш көрөт жазга камылга.
Кыдырып аңыз кык ташыйт
Бул өзүнчө табылга.

«Поезд» бар биздин кыштакта,
Жетип келет бир паста.
Анын күчү тепетең
Эң кеминде жүз атка.

Буудай ташып тез жүрөт,
Тегирменге жеткирет.
Колхоздо ун көбөйүп
Балдар тооч жеп жүрөт.

Буйрук бер ишке дайында,
Жашылча ташып жайында.
Алма, өрүк ташыйт, аянбайт,
Колхоздун жемиш багында.

Таңыркап, келсең караба,
Чиркелип сегиз араба.
«Паравозу» трактор,
Жүрө берет талаада.

Аны Алымма башкарган,
Ар бир иши такталган.
Темир жолсуз «поезд» деп
Чогулушта мақталган.

Биздин «поезд» ушундай,
Тоонун эркин кушундай.
Жүрө берет күн-түнү
Жүрөт эч бир бузулбай.

БИЗДИН ҮЙДҮН БААТЫРЫ

Ойгонсом да чоң энем,
Ойносом да чоң энем.
Чоң энемдин колунан
Түйдөк көрөм, жип көрөм.

Байпагымды тордогон,
Төшөгүмдү оңдогон.
Үйдүн ичин шыпырып
Бир кыпын да койбогон.

Ырдасам да чоң энем,
Ыйласам да чоң энем.
Жомок айтып жобурап
Кошо жаткан чоң энем.

Даярдаган тамагын,
Чытып койбой кабагын.
Кайсы жакка жумшаса
Каяша айтпай барамын.

Күлгөнүм да чоң энем,
Сүйгөнүм да чоң энем.
Кармап алып колунан
Билгеним да чоң энем.

Тазалыкты сактаган,
Талабымды тактаган,
Мен дегенде үйрүлүп
Чарчаса да жатпаган.

Сыйлаганым чоң энем,
Кыйбаганым чоң энем.
Жоктон барды тапкын деп
Кыйнаганым чоң энем.

Чоң энемдин акылы,
Чоң ишке жарап жатыры.
Көп иш келген колунан
Биздин үйдүн баатыры!

ТҮЛКҮ МЕНЕН КАШКУЛАК

(жомок)

Токойдон балды жыйнашып,
Токтобой эмгек кылышып.
Кашкулак, түлкү достошту
Ачыгын айтып чыгышып.

— Жалдырап жалгыз жүргөнчө,
Башкага баш ийгенче.
Биригип оокат кылалы
Билинбей кыш киргенче.

Оокатты бирге табалы,
Отту да бирге жагалы.
Ажырашпас, айрылбас
Бир тууган болуп калалы.

— Балды экиге бөлөлү,
Даамын татып көрөлү.

Артып калса азыраак
Аюуларга берели.

— Бөлбөй туруп жесекчи,
Берейин сага кезекти.

— Бөлгөнүбүз жакшы го,
Же бөлбөй эле жесекпи?

Эки дос балды талашып,
Элеңдешип карашып.
Түлкү сунуш киргизди
Кашкулак доско жол ачып.

— Бүгүн үйдөн чыкпайлы,
Чүмкөнүп алып уктайлы.
Убаданы бекемдеп
Убараланып бузбайлы.

Талашып балды бөлбөй дал,
Айтканыма кулак сал.
Эгер сен жакшы түш көрсөң
Бөлүп жүрбөй баарын ал.

Мен да уктап түштү көрөйүн,
Бал меники дебейин.
Жакшы болсо көргөн түш
Чатакташып салбай күч,
Буюрганын алайын
Айтканыма көнсөң түз.

— Бул сөзүңө макулмун,
Туурасын айттың акылдын.
Уйкум келип баратат,
Түш көрүшкө баатырмын.

Колу-буту керилет,
Көзүн жуумп мемиреп.

Уктап калды кашкулак
Жеңемин сени сөзсүз деп.

Уктамыш болуп түлкү да,
Бул өзүнчө күлкү да.
Коңурук тартып кашкулак,
Кылган иши чийки да.

Түлкү болсо акырын,
Туруп алып каапырың,
Балдын баарын жеп салды:
— Уктай бер, досум, асылым!

Өзү да салып төшөгүн,
Уйкунун берип кезегин.
Ичинен күлүп жылмайып
Жатып калды чечинип.

Бир аздан кийин кашкулак,
Ойгонуп кетти таш кулап.
Жатканын көрүп түлкүнүн
Түрткүлөп тур деп шаштырат.

— Уккун менин түшүмдү,
Түшүмдө көргөн ишимди.
Бир чоң тойго катыштым,
Өзүмдүн сынап күчүмдү.

Аябай тойдум, жыргадым,
Обон салып ырдадым.
Баарынан көп көрдү окшойм
Ошол тойдун жыргалын.

Дасторкону жайнаган,
Казанда эти кайнаган.
Өрүк, мейиз жеп жаттым
Шабдаалы, жүзүм, алмадан.

Аябай ичтим кымыздан,
Сыйлашып шарап сунушкан.
Куйрук, боор келди бир кезде,
Жуураты түндө уюткан.

Көбүнүн атын билбеймин,
Чындыгын сага сүйлөймүн.
Тамада болдум башкарып
Тартипке баарын үндөймүн.

— Туура айтканың жан, досум,
Ишиңди кудай оңдосун.
Мен дагы баргам ал жерге
Киргизбей койду жолдошуң.

Көзүм өтүп тамактан,
Ичсемби деп шараптан.
Аракет кылдым жакшы эле
Киргизбей койду жаракчан.

Шилекейим куюлуп,
Короодон чыгып бурулуп.
Сен тойгонго кубандым
Үйгө келдим буулугуп.

Ачкадан кантип турайын,
Айта бер, сөзүң угайын.
Армандуу болуп ал сурап
Алаңдап кантип чыдайын.

— Айта бер дейсиң сөзүңдү,
Көргөнүң барбы өзүмдү.
Курсак тоюп кулпунуп,
Көрдүңбү менин жешимди.

— Көргөндөн айтып жатамын,
Алыска кетти атагың.

Жан досум тойдон тойду деп
Кумараны ачамын.

Тамада болдуң көрө алдым,
Үйгө келип дем алдым.
Кашкулак досум тойду деп
Балды жалгыз жеп алдым...

СЫР ТАБАКТЫН СЫНЫШЫ

Жакшынакай сервантта,
Идиш-аяк толтура.
Чыны, кашык, сыр табак,
Рюмкалар бир башка.
Түн ортосу кез эле
Идиштерге жан кирди.
Кадимкидей бир паста.

Бурчта турган сыр табак
Айланасын бүт карап.
— Кызык менин тарыхым
Түшүнгөнгө чоң сабак.
Чын сөзүмдү баштайын,
Кетпегиле тез тарап.
Чындап жазса акындар
Ыр боломун жүз барак.
Капаланбай гүл салгыч
Бөрсөйбөстөн ач кабак.

Мында толгон идиштин,
Бири калбай билишсин.
Аксакалы мен болом
Ардакташып жүрүшсүн.
Башчыбыз деп кадырлап,
Баркташсын, сүйүшсүн.

Башчылыгын билишсин,
Жолума гүл тигишсин!

Көз уялткан хрусталь
Сыр табакка карап жал.
Жалтыраган жаракөр
Минтип сүйлөп калды ал:

— Көрк берген эски сервантка,
Менмин табак, кулак сал.
Ичине толгон шоколад
Конфетим түркүн, болбо дал.
Чындыгын айтсам мага ынак
Бөбөктөр менен кемпир-чал.

Алыска кеткен атагым,
Болбогон билсең чатагым.
Адамдар үчүн кызматым
Ар дайым келет жашагым.
Акылдаш дос, жолдошко
Ардактап таттуу чачамын.

Той, тамаша, кечеде,
Кызматым көп шашамын.
Башчылык чыны меники
Хрусталь-ваза атагым.
Анда чайнек сүйлөдү,
Алдастап ашык күлбөдү.
Ортого чыгып олтуруп,
Жолдошторун үндөдү.
— Ынтымак болсун, ыр болсун,
Кашыктар бери жүр,— деди.
Топтошуп турган вилканы
Көзүнө такыр илбеди.
— Менин досум чыны,— деп,
Башкаларды сүйбөдү.

— Чыныны айтсак чынында,
Зыяны жок чыгымга.
Эмгектенсең эл үчүн
Жашайбыз далай кылымга.
Бизден көп иш кылган жок
Дем алыш албай тынымга.
Конок келсе даярбыз
Чыкпайбыз такыр чыгымга.
Тандап сатып алышкан
Бекер эмес, тыйынга.

Кимибиз башчы экен деп,
Кийлигишип айтып кеп.
Тарелка чыкты тарсылдап
Машакаты бир топ көп:
— Ой, сыр табак, урушпа
Хрусталды сыла, өп,
Бизди шылдың кылбасын.
Достошка, тынчып тек.
Айткылачы абайлап,
Акыйлашпай болсо эп.
— Айласыз кээде күшүлдөйм,
Ичиме суу куйганда.
Ичиркенип сүйлөбөйм
Отум күйсө ойлонуп.
Түтүндөн такыр үзүлбөйм,
Сыр табак кана акылың —
Хрусталь ваза түшүн дейм,
Атым самоор илгертен
Алп сыяктуу күчүм дейм.

— Семиздигиң башкача,
Билбейсиң бетке айтпаса.
Хрусталга болушпа
Менин оюм таптаза.
Бүгүндөн баштап баш ийип

Ар ким тартип сактаса
Кымындай мында чатак жок
Кыйкырып эч ким качпаса.
Ынтымак менен достукту
Ыр сыяктуу жаттаса.

Мен бул үйгө келгенде,
Белек кылып бергенде.
Хрусталь ваза жок элең
Көрк элем өзүм көргөнгө.
Анда сырым кете элек
Досторум бар жер-жерде.
Талашпагын башчылык,
Теңелем деп, эрлерге.
Калыстыкка түшөлүк
Кадырлап балдар келгенде.
— Күрсүлдөп табак жөтөлбө
Өзүңдү өзүң көтөрбө.
Бакылдай берип баш ооруп
Байланып калба кеселге.
Чоңойбосун жаракаң
Пенсияга кетээрде.
Унчукпай тынч жатчу элең
Чатагың жок эзелде.
Сыр табак атым чын сөзүм
Катуу айтпа мендей бечелге.

— Акылың бар кашыгым,
Ар кимге жагат басыгың.
Уктагыла тынч жатып
Айтпай сөздүн ашыгын.
Ата-бабам илгертен
Ала-Тоонун ташымын.
Идиштердин жашымын
Бакылдаба сыр табак
Айттым сөздүн ачыгын.

Мактап кирди табакты,
Түртүп коюп калакты.
Рюмкалар шыңгырап
Укмуш ыр жаратты.
Көпкө бийлей беришти
Көп ичип коюп шарапты.
Аяшкан жок эч бири
Бөтөлкө толгон аракты
Чөйчөк, чайнек, стакан,
Жей беришти тамакты.

Вилкалар да сүйүндү.
Аркы-терки жүгүрдү.
Чоюн кашык чоюлуп
Ичкендерге түңүлдү.
Үндөбөгөн сыр чайнек
Баш көтөрдү, күбүндү.
— Даткабызсың сыр табак,
Жасанып кийип кийимди.
Хрусталдан башкасы
Ызаат кылып ийилди.

Анда самоор сөз алып,
Туш-тарапка көз салып.
Мактап кирди табакты
— Сизде жок,— деп түк айып.
Куттуктайбыз баарыбыз
Төшүңүзгө чен тагып.
Сөзүңүздү угабыз,
Дайым даяр турабыз.
Хрусталда чын айып
Алдыңызда биз карып.

Чындап колдор чабылды,
Эски сервант жаңырды.
Табак күлүп таңданып

Шербет суудай агылды.
Рюмкалар шыңгырап,
Далай ирет кагылды.
Курсагы чоң борсойгон
Самоор дагы багынды.

Көтөрүшүп табакты,
Эске салбай тамакты.
Баары бирдей макташты
Таккан сымак канатты.
Улам өйдө ыргытып,
Ураалашты, карашты.
Үчүнчү жолу тозо албай
Топтолгондор адашты.
Күлүп койду хрусталь
Көрүп сынган табакты.
— Эмне мынча будуң чаң,
Жин тийгенби калам таң.
Үйдүн ичи тарса-түрс
Баш айланып адашам.
Ызы-чуудан ойгонуп
Көбүңөр мас карасам.
Сынганына табактын
Капаланып баратам,—
Деп сүйлөдү курч бычак,—
— Бириңди бириң аясаң.

Талашта кандай пайда бар,
Жерде жатты табак чал.
Мактана бербө жөнү жок
Макул бол чөйчөк кулак сал.
Сөзүмдүн жөнүн айтайын,
Сөөкүрлөнүп болбо дал.
Бир-бириңди урматтап
Өзүңдү-өзүң колуңа ал.

Эмгектенсең эринбей
Эртели кеч жейсиң бал.

Бычактын сөзүн угушту,
Катарга баары турушту.
Бошоп калган сервантка
Бири калбай чыгышты.
Мындан кийин соёмун
Ким баштаса урушту.
Ызы-чуулар унутулуп
Хрусталга кол сунуп
Ичине конфет толтуруп
Урматтап ызаат кылышты.

КОЖОМКУЛ МЕНЕН СҮЙЛӨШКӨНДӨ

Кожомкулдун муштуму,
Соолук койдун башындай.
Кырдач мурун, кең далы
Булчуңу сайдын ташындай.

Барпаңдап кызык басканы,
Акырын сүйлөп шашпады.
Башынан өткөн кызыктан
Баяндап мага айтканы.

— Кимдер бар анда жарыган?..
Он бешке чыккам жаңыдан.
Отун алып кел,— деди
Суусамырдын сайынан.

Көтөрмөм бар жонумда,
Ак балтам бар колумда.
Бала кезде көргөндү
Эске салган сонун да.

Кыйып жаткам ыргайды,
Балталап чапса сынбайбы.
«Биздин отун тийбе»,— деп
Бир жигит келип турбайбы!

«Бул өрөөн биздин жер болот,
Мында келип эл конот.
Тийбегин, бала отунга,
Оозуңа бекер кан толот».

Чатагыңды кой дедим,
Көп кыйкырба ой дедим.
Мени менен урушпай
Оройлукту кой дедим.

Алды-артына карабай,
Жаңыдан көпкөн баладай,
Камчы менен бетиме
Берип калды аябай.

От чыга түштү көзүмөн,
Тийбе, деп андан өтүнөм.
Маспы деп бир аз ойлондум
Сүйлөп жаткан сөзүнөн.

Байкасам сопсоо көрүнөт,
Минген бир аты элирет.
Үзөнгүсүн чиренип
Омуроолоп теминет.

Билектен шап кармадым,
Колу-бутун байладым.
Минген атын жайдактап
Ээр-токумсуз айдадым.

Ким экенин билбедим,
Байлап койдум, тийбедим.

Кээде кетем оолугуп,
Как чаначтай ийлегим.

Муруттары кыбырап,
Эки буту тыбырап.
— Байкап жүр, жигит,—деп койдум
Кулагына шыбырап.

Корс-корс күлүп жөтөлүп,
Отунумду көтөрүп.
Кетип калдым үйүмө
Башкасына өтөлүк...

Он сегизде убагым,
Суусамырда турамын.
Анда-санда айылда
Күрөш болсо чыгамын.

Жүргөн кезим корунуп,
Калган кез арпа орулуп.
Аалыбайдын баласы,
Тилдей берди тоорулуп.

Койсоңчу десем болбоду,
Коркутуп, сөгүп кордоду.
Унчукпай жерде олтурсам
Колумдан кармап толгоду.

Тийишпе дедим өзүмө,
Кулак салбайт сөзүмө.
Көтөрүп туруп жерге чаап,
Минип алдым төшүнө.

Кана эмесе, тур дедим,
Билгениңди кыл дедим.
Колуңдан келсе канакей
Коё берип, ур дедим.

Жакамдан келип кармады,
Тырышты, жыга албады.
Аңгыча болбой ар жактан
Келишти байдын балдары.

Ура турган болушту,
Тондорун чечип коюшту.
— Саба! — деди мурутчан,—
Какчаңдаган доңузду.

Карабадым жүзүнө,
Келе түштүм күчүмө.
Көтөрүп чаптым бирөөнү
Камынган эле сүзүүгө.

Кандай кызык жашчылык,
Тургандай бирөө шаштырып.
Басып алдым үчөөнү,
Бирине-бирин капшырып.

Койчулар келип калышты,
Ажыратып салышты.
— Болушка барып үчөөбүз
Айтабыз,— дешти,— арызды.

Унчукпадым, күлбөдүм,
Тийишпе деп сүйлөдүм,
Иним келип калыптыр
— Кеттик, үйгө жүр! — дедим...

Беш жылдан кийин бешимде,
Азыр да турат эсимде.
Минип алган атым бар,
Туш келип калдым кечүүгө.

Атым баспайт бышкырып,
Үркүткөндөй ышкырып.

Теминсем да болбоду,
Жаткандай мени мыш кылып.

Акырын жерге түштүм да,
Көтөрүп алып жонума
Кечирип чыктым кечүүдөн
Бул да өзүнчө сонун да...

Отуздагы чагымда,
Суусамырдын сайында.
Казактан балбан келиптир,
Той болуп жаткан айылга.

Басып бардым жыйынга,
Намыс деген кыйын да.
Эңиш болуп жатыптыр
Жерге көмгөн тыйынга.

Казактан келген ак балбан,
Чындыгында сак балбан.
Кыргыздан эч ким чыга албай
Кыйла жерге чуу салган.

— Бизде мындай балбан жок,
Тең келчүлөр калган жок!
Деп кыйкырды той башчы,—
Байгени алсын арман жок.

Ак балбан турат кубанып,
Жолдоштору чыңалып.
Той берген намыс алдырып
Турушат күлбөй кубарып.

— Чыгайын анда мен,— дедим,
Ак балбанды кел дедим.
Ала-Тоо күч бергендей
Алышпай жатып тердедим.

Ак балбан турат үңкүйүп,
Далылары дүңкүйүп.
Көргөн адам чочуган,
Дөө сыяктуу күрсүйүп.

Манжалары барбайып,
Курсагы бир топ дардайып.
Боз үйдөй болуп көрүнөт.
Бар мүчөсү калдайып.

Басып келди жаныма,
Чаап койду далыга.
— Кабыргаң, бала, сынбасын,—
Карагын,— деди,— алыңа!

Унчукпай туруп кармадым,
Бутумду салып чалбадым.
Бир топко чейин алыштык
Кетпестей болуп дарманым.

Кычыратат тиштерин,
Мен да эрдимди тиштедим.
Ак балбанды жыksam деп
Ойлонуп амал издедим.

Бир убакта жөтөлдү,
Тырмышып мени көтөрдү.
Ошондо менин оюмда
Уят болуп кетемби.

Кыса кармап курунан,
Аркы-терки урунам.
Өттүм окшойт балбандын
Өлчөмүнөн, сынынан.

Чымырканып чыңалып,
Калган кезим сыналып.

Көтөрүп туруп бир чаптым,
Көргөндүн баары кубанып.

Ордунан балбан тура албай,
Арман кылды жыга албай.
Өзүбүз алып байгени,
Ак балбан турат кубанбай.

...Эркиндик элге келген кез,
Бактыны бизге берген кез.
Уюшулуп колхоздор
Кулактарды жеңген кез.

Кедейлерге жер тийип,
Казылып жаткан кен тийип.
Токой, суу, тоо, кең өрөөн
Мал жайылган бел тийип.

Күн сайын турмуш оңолуп,
Жакырчылык жоголуп.
Суусамыр жолу салынып
Жаткан кез гүлгө оронуп.

Бир чоң таш жолго кептелип,
Жолчулар ага туш келип.
Чыгара албай жатыптыр
Он эки жигит тиштенип.

Басып бардым жанына,
Соку таш экен багыма.
Кучактап туруп тартканда
Күч келип кетти жаныма.

Белги кылып коюуга,
Көтөрүп алдым жонума.
Коюп койдум акырын
Сандык тоонун бооруна.

Чөптөрүн жибек чачы дейт,
Сандык тоонун башы дейт.
Ошондон бери биздин эл
«Кожомкулдун ташы» дейт.

...Күндөрдүн бир күнүндө,
Машина келди айылга.
Көрүлүп жаткан колхоздо
Кош айдоого камылга.

Машина саздан өтө албай,
Жаткан экен тыгылып,
Жалдырайт шофер кете албай,
Калыптыр балдар жыйылып.

Газ берип шофер чамынды,
Машинасы болбоду.
Балдар да түртүп камынды
Бир кыймылдап койбоду.

Арткы эки дөңгөлөк,
Батып калды көрүнбөй.
Калган сындуу өйдөлөп,
Калтырап турат теминбей.

Зым арканды байладым,
Машинанын алдына.
Бар күчүм менен тартты элем
Топ эте түштү алдыма.

Шофер жигит кубанып,
Таңданып мага тиктеди.
Эмнегедир уялып:
— Бар экен сизде күч! — деди.

Кабинага олтуруп,
Көп берип газын толтуруп.

Машинасын кармадым
Айдаарда эки кол сунуп.

Төрт дөңгөлөк дирилдеп,
Бир ордуна жылбады.
Мотору боздоп күрүлдөп,
Карап балдар жыргады.

Шофер чындап түшүндү,
Ошондо менин күчүмө.
— Сендей балбан кишилер
Кире элек,— деди, — түшүмө!

Колумду коё бергенде,
Машина кетти зымырап.
Түтүлдөтүп баратканы.
Дагы эле мага угулат.

...Жаз жадырап келген кез,
Фашистти элим жеңген кез.
Гитлер деген кан ичер
Жерге кирип өлгөн кез.

Айлыбызда той болду,
Жеңиш күнүн белгилеп.
Айтканымдын бардыгын
Ошондо көргөн эл билет.

Сом темирди колума,
Башкарма келип карматты:
— Күчүңүздү көрсөт! — деп,
Келгендин баары жармашты.

Ийдим эле тизеге,
Сом темир болду ороктой.
— Түзөңүз,— деди,— таканы
Күчүңүздү коротпой.

Ат така алып колума,
Эки жакка тартты элем.
Түзөлүп калды бат эле,
Ушунча жумшак зат белең!

Айылдан чыгып бир күнү,
Почтаны көздөй баратсам.
Жолумдан бука жолукту
Бадасынан адашкан.

Жинди эмедей жер сүзүп,
Мени көздөй качырды.
Алдымдагы үч киши
Далдаланып жашынды.

Сынайын деп өзүмдү,
Мен дагы аны качырдым.
Өзүмдө болгон күч менен
Мүйүзүнө асылдым.

Бакырып башын басканда,
Чөгөлөп барып жыгылды.
Ошондон кийин буканын
Сүзөнөгү тыйылды!

Сөзүн бүтүп күлүңдөп,
Коштошуп колду кармады.
Атагы кеткен алыска
Кожомкул кыргыз балбаны.

БАЛЫКЧЫГА ТИЛЕГИМ

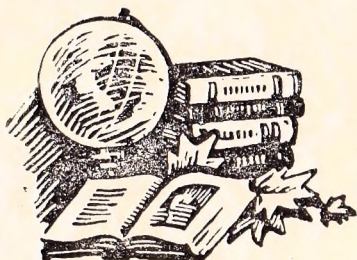
Булуттардын көчкөнүнө көз салып,
Балыкчыга базарлашып барса дейм.
Мен өзүмчө максатыма чөк салып
Жаш теректер сууга тоё канса дейм.

Ылдамыраак көл боюна жетсе дейм,
Нөшөр төгүп, Көк-Мойноктон өтсө дейм.
Кумга тиккен татынакай тал-терек
Бойго жеткен тигиттердей өссө дейм.

Дары-дармек, адырашман күлсө дейм,
Чекенденин дарылыгын билсе дейм.
Түрмөк булут биздин Чүйдү сүйгөндөй —
Балыкчыны баласындай сүйсө дейм!

БАЛА МЕНИН ӨМҮРҮМ

ПИОНЕРМИН

Бөбөктөргө ырлар жазам,
Китеп кылып чыгарам.
Элүүдөмүн ошондо да
Пионермин кубанам.

Бала бакыт, бала кымбат
Балдар менен чыңалам,
Агарды чач ошондо да
Пионермин кубанам.

Балдарга дейм байлыгымды,
Балдар үчүн убарам.
Коммунистмин, жазуучумун,
Пионермин кубанам!

КЫРГЫЗ ПИОНЕРЛЕРИНИН МАРШЫ

(Хор)

Ала-Тоонун балдарыбыз,
Кызыл жагоо тагынган.
Колубузда Ильич туусу
Жаралгандай жалындан.

К а й ы р м а:

Эмгек, окуу милдетибиз,
Келечектин ээси биз.
Комсомолдун инисибиз
Текке кетпейт сөзүбүз.

Коммунизмдин иши үчүн
Күрөшөбүз, даярбыз.
Партиянын тапшырмасын
Аткарууга жарайбыз.

К а й ы р м а:

Эмгек, окуу милдетибиз,
Келечектин ээси биз.
Комсомолдун инисибиз
Текке кетпейт сөзүбүз.

Саймалайбыз өлкөбүздү,
Гүлдөтөбүз, сүйөбүз.
Мичуринден таалим алып
Бак-даракты тигебиз.

К а й ы р м а:

Эмгек, окуу милдетибиз,
Келечектин ээси биз.
Комсомолдун инисибиз
Текке кетпейт сөзүбүз.

Ала-Тоодо костер күйүп,
Албан иштер төрөлдү.
Коммунисттен үлгү алып
Үйрөнөбүз өнөрдү.

К а й ы р м а:

Эмгек, окуу милдетибиз,
Келечектин ээси биз.
Комсомолдун инисибиз
Текке кетпейт сөзүбүз.

КЫЧАН

Кычанды атам билет, энем билет,
Кычанды агам билет, эжем билет.
Көргөндө сүрөтүнө салют берип
Балдарым урматташып башын ийет.

Анткени, Кычан сүйгөн совет элин,
Ал көргөн эмгекчинин шаңдуу демин,
Колхоздун уюн багып жалгыз өзү,
Аткарган колдон келген иштин көбүн.

Мойнунда кызыл жагоо күйгөн жалын,
Жек көргөн зыянкечти — кулак табын.
Коомдук мүлккө кол салганга каршы чыгып,
Колхоздун, көпчүлүктүн көргөн камын.

Душмандык кылгандардын бетин ачкан,
Кутурган кулактарга койгон капкан.
Өрт эле, барчын бүркүт Кычан баатыр,
Көргөндү тайманбастан бетине айткан.

Көрө албай суук колун салды душман,
Дүйнөдөн он төртүндө Кычан учкан.
Канкорлор жазаны алып эл сотунан
Калтырап кадам баспай кан, жин кускан.

Өлгөн жок, Кычан биздин арабызда,
Айылда, Ала-Тоодо, калаабызда.

Кычанга чын жүрөктөн урмат, алкыш,
Кыргыздан кыраан чыккан балабызга?!

Кычанды атам билет, энем билет,
Кычанды агам билет, эжем билет.
Көргөндө сүрөтүнө салют берип
Балдарым урматташып башын иет.

ОРОК — БАЛКА

Аалам бетин туман баскан,
Азабы көп куюндай.
Бай-манаптар эзген-саткан
Элдин жашы тыйылбай.

Өткөн мезгил, өткөн кылым,
Сая кеткен убакыт.
Эркин ойду кысып, камап
Ырым-жырым баш айлантып.

Азап-тозок жакырчылык,
Түшкөн көптүн башына.
Болбой чындык, каатчылык
Келген кары-жашына.

Бул кордукка чыдабады,
Балка билек түрүндү.
Ороктун да кызып каны
Баш көтөрүп күбүндү.

Дос болушту колду кысып,
Орок-балка чыңалып.
Түзөбүз деп жыргал турмуш
Жер бетинде кубанып.

Экөө бирге ат коюшту,
Эски дүйнөнүн талкалап.
Күрөштөрдө бир болушту,
Эзилгенди калкалап.

Жаңы закон, жаңы заман,
Жаңы бийлик жаратты.
Жаңы турмуш, жаңы адам
Жаңы билим таратты.

Жакырчылык артта калды,
Каатчылдык көрүнбөй.
Балка салды жаңы тамды,
Бак-шак тигип эринбей.

Эмгектенип орок талбай,
Эгин экти жер тандап.
Чөл, адырга гүл өстүрдү,
Эмгек туусун бекем кармап.

Түшүмү мол, жемиш бышып,
Күз келгенде күбүлүп.
Элибизде эмгек кызып,
Орок иштейт түрүнүп.

Эмгек десе баш тартпаган,
Орок көнгөн башынан.
Ишеничти эл актаган
Ишмер болуп башынан.

Балка болсо завод курду,
Тракторду чыгарды.
Орок берди, этти, унду
Эмгегинен сыналды.

Ишин көрсөң кубанасың,
Күчүн сынап балканын.

Ийгилик көп уга аласың
Ирет менен айтамын.

Тоо томкоруп жолду салган,
Жер аңтарып кен казган.
Күчү күндөй балка балбан
Күжүрмөндөй иш тапкан.

Космос жакка кораблди
Илим менен учурган.
Балка көптү баамдап билди,
Жылдыз тагып кызылдан.

Жер бетине чачкан күндө,
Улуу Ильичтин жарыгын.
Кубат берген ар бир үйгө,
Кошумчалап салымын.

Самолётту, спутникти,
Балка байкап жасаган.
Фабрикада кийим тикти,
Баарыбызга атаган.

Шаар орнотуп, шаңдуу кылды,
Биз жашаган заманды.
Майрамдарда баштап ырды
Шайыр кылды адамды.

Эмгегине эсеп жетпейт,
Эрки күчтүү балканын.
Жакшылыгы эстен кетпейт,
Ырым менен алкадым.

Каймак берди, сүтүн берди,
Биз сыяктуу балдарга.
Пахта өстүрүп, була терди
Балка келди жардамга.

Орок-балка ажырагыс,
Ынтымагы чыңалып.
Жер бетинде достору көп
Кол чабышат кубанып.

Орок-балка оттой жанган,
Келечектин маягы.
Гербден, туудан орун алган
Ишке ашып талабы.

Коммунизмдин төрүн көздөй,
Бара жатат биригип.
Нурун чачкан оту өчпөй
Орок-балка сүйүнүп!

ӨЧПӨС ЖАЗУУ

Октябрга жүз жыл толуп,
Аалам, асман жаңырат.
Далай жылдыз коңшу болуп,
Далай жолдор салынат.

Ошол кезде бизди эскерип,
Майрам сайын айтышат.
Гагарин деп жылдыздарга
Өчпөс жазуу жазышат.

Москвага салам айтып,
Жылдыздардан эл келет.
Алтын казык, Жетигенден
Биздин кыздар гүл терет.

ЖАЛЫНДА КОСТЕР, ЖАЛЫНДА

(Хор)

Жалында костер, жалында,
Жайлоонун толук чагында.
Кыпының салют сыяктуу
Жарыгын чачсын айылга.

К а й ы р м а:

Күйө бер, өчпө, костерум,
Чогулсун мында досторум.
Кызарып турган жылдыздай
Кызыл тууга окшодуң.

Жалында костер, жалында,
Колхоздун жемиш багында.
Түшүмүн жыйнап беребиз
Мурунтан көрүп камылга.

К а й ы р м а:

Жалында костер, жалында,
Ар кимде болсун табылга.
Ата, энебиз сүйүнсүн
Адымда, алга адымда!

К а й ы р м а:

ЛЕНИНГЕ ГҮЛ ДЕСТЕ

Көк жибектен жерге көйнөк тигилип,
Мажүрүм тал жашылданып ийилип.
Улуу тоо да укмуштардан бүткөндөй
Жаңы чапан желбегейлеп кийинип.

Кызгалдактар күн нурунан ачылып,
Жаткан сымак жерге батпай чачылып.
Коңгуроо гүл, жыпар жыттуу сандык гүл,
Турган сымак гүл чатырда асылып.

Кыргыз жери тоолук гүлдүн мекени,
Санаса да жетпейт эч ким эсеби.
Кайсы шаарга, кайсы айылга барсаң да
Гүлгө ороп койгон сымак көчөнү.

Апрелдин толуп турган убагы,
Салыштырсаң бала кездей курагы.
Тоонун гүлүн топтоп терген балдардын
Айткандарын кезек менен угалы.

— Мен терген гүл Ленинге — атага,
Тагып алсын күрмөсүнө, жакага.
Жыты жыпар баш чарчаса эс алат,
Көңүлдү ачат, салбайт такыр капага.

— Мен терген гүл Лениндин өзүнө,
Кубат берсин сүйлөп жаткан сөзүнө.
Тагып алсын кызгалдагын кыргыздын
Орден сымак жаркыратып төшүнө.

— Кабинети гүлгө толсун дайыма,
Коюп алсын столунун жанына.
Буркураган кыргыз гүлү солубас
Керк көбөйтсүн улуу Ленин багына.

— Мен терген гүл эс алуучу үйүнө,
Коюлса дейм терезенин түбүнө.
От жаккандай жалбырттасын кызарып,
Күч бергендей элдик бүткүл сүйүүгө.

Бул сөздү угуп, ким кубанбайт, сүйүнбөйт,
Ленин бирге жүрөктөрдө күлүңдөйт.
Улуу акылман Москвада жүргөндөй
Арабызда жок экени билинбейт.

Жадыраган жакшынакай жаз келди,
Ала-Тоодон тандап балдар гүл терди.
Лениндин туулган күнүн белгилеп,
Бардык элге, кары-жашка дем берди.

Эртесинде гүл дестелер иреттеп:
«Жакшы окуйбуз улуу атабыз билет»,— деп,
Жөнөтүштү Москвага аманат,—
«Улуу Ленин кыргыз гүлүн сүйөт!»,— деп.

САЛЮТ БЕРЕМИН КУБАНЫП

Өмүр бою пионермин,
Кызыл жагоо тагынган.
Балдар менен бирге жүрсөм
Бала болуп жаңыргам.

Сабындамын пионердин,
Салют берем кубанып.
Желбиресе кызыл жагоом
Желге эркелейм сыланып.

Костер күйсө майрамдарда,
Алоолонуп жанамын.
Вожатыйым комсомолдун
Аткарамын талабын.

Өмүр бою пионермин,
Мен ошого мактанам.
Лениндин айткандарын
Жүрөгүмө сактагам.

УР БАРАБАН, ТАРТ СУРНАЙ

Бүгүн майрам биринчи май,
Гүл жыттанган ушул ай.
Шаңга толду, айыл-шаарым
Ур барабан, тарт сурнай!

Бүгүн майрам биринчи май,
Күч сынашкан ушул ай.
Эмгекчилер жеңип чыккан
Ур барабан, тарт сурнай!

Бүгүн майрам биринчи май,
Жаз жадырап келген ай.
Жер бетинде досубуз көп
Ур барабан, тарт сурнай!

Бүгүн майрам биринчи май,
Элге тынчтык берген ай.
Согуш оту тутанбасын
Ур барабан, тарт сурнай!

Бүгүн майрам биринчи май,
Бактылуубуз, көңүл жай.
Коммунизм курабыз биз
Ур барабан, тарт сурнай!

БАЛА

Бүт каныма тараган,
Жүрөк менен самагам.
Ишим, күчүм, өмүрүм
Бак-таалайым баладан.

Ыр жазганга жарагам,
Мүнөзүнө карагам.

Жашоом, күнүм, турмушум
Жан жыргаткан баладан.

Жылдар өтүп арадан,
Окуу бүтүп калаадан.
Ой жүгүртүп изденсем
Окуясы баладан.

Гүл тергенде талаадан,
Алыс болуп жалаадан.
Канча ийгилик жолукса,
Кадыр-баркы баладан.

ВОЖАТЫЙ

Ал вожатый
Кызыл жагоо тагынган.
Значогу жаркыраган жалындан.
Саякатка
Балдар менен барам деп,
Бир топ күндөр
Даярданып камынган.
Бир ай бою
Чөп күйгүзүп, күн ысып,
Далай адам
Чыдай албай тердеген.
Бирок кечээ
Шамал жүрүп, жаан кызып,
Тоонун ичи толуп кетти сел менен.
Чатырдагы отурушкан балдардын
Бири дагы мындай жаанды көрбөгөн.

Саат сегизге жеткенде,
Кирип келди вожатый:
— Эртең жолго чыгабыз,

Талаада оюн курабыз.
— Асман толгон булут го,
Аны эмне кылабыз?

— Жааса жаасын коркпойбуз,
Саякатка чыгабыз.
Уктагыла баарыңар
Эртең эрте турабыз.

Калың бактын үстүндө,
Көрдүк туман жатканын.
Кыйкырды короз талпынып,
Билгизип таңдын атканын.

Бараткан бизге жол бербей,
Араладык баданы.
Бакан мүйүз, жоон моюн
Бука бизди карады.

— Качкыла, жолдон ой, балдар,
Тентек бука сүзбөсүн.
Көрдүңөрбү кызыл көз
Ачууланып тиктешин.

Жер челип колхоз букасы,
Бизди көздөй жөнөдү.
Вожатый «сүзбөйт» деп айтты,
— Жейт бекен нанды берели...

Нанды сунуп букага,
Көрсөткөндө ал жеди.
Сүзбөй, бизди коркутпай
Акырын гана жол берди.

Шүүдүрүм баскан калың чөп,
Аба да салкын таң менен.

Баратабыз адымдап,
Балалык жыргал шаң менен.

Жол бою катар терек көп,
Сүйлөшөөргө сөз белең.
Кызыгы жок даңгыр жол,
Кыя менен жүрөлү.
Тоскоолдорду биз жеңип,
Көп нерсени билели.

Булактын суусу шылдырап,
Кыйкырсак тоодон үн чыгат.
Көгүчкөн канат каккылап,
Токою тоонун кулпунат.

Аскадан аркар көрүнөт,
Ошого көңүл бөлүнөт.
Кайберен малды жакындан,
Көрсөк деп жүрөк элирет.

Адам баспас аскага,
Абайлап чыгып барганбыз
Минералдан, таштан да
Баштыктарга салганбыз.

Капчыгайдын терең коо,
Эки жагы аска зоо
Атырылат Чүй суусу,
Кубангансып Кыргыз-Тоо.

— Ал жерден түшсө жар экен,
Куюлган куму бар экен.
Жарышып жүргөн биз үчүн,
Жолу начар тар экен?..

Деп кыйкырып вожатый,
Мен жүргөн жакка карады.

Тартып алып колумдан,
Вожатый ишке жарады.

Аңгыча балдар топтошуп,
Тегеректеп алышты.
Мен чыккан жерди белгилеп,
Картага тартып салышты.

— Эми балдар, эс алып,
Костерго отун тергиле.
Кызарып күндүн батканын
Байкаштырып көргүлө.

Мүйүзүндөй бугунун,
Арчанын кургак тамыры.
Көрүнүп жатты айылга,
Биз жаккан костёр жалыны.

Ырдагансыйт биз менен
Тоо суусунун агымы.
Жалындап күйгөн костердун
Караңгыны качырып,
Өрөөнгө тийди жарыгы.

ФУТБОЛИСТТЕР

Кең жайлоодо түптүз жерге,
Боз үйдүн арт жагына.
Ташын терип, тазаладык,
Бир кур балдар жабыла.

Биз ойнойбуз бүгүн футбол,
Чарчаганча тебебиз.
«Жагалмайлар». командасын,
«Ылаачындар» жеңебиз.

Элдер толду. Судьянын
Ышкырыгы угулду.
Ышкыбоздор бири калбай
Ушул жерге жыйылды.

Тепти топту учту асманга,
Керим тепти биз жакка.
Дагы тепти алыс кетти
Аралашып таштарга.

Кызыгандар кыйкырышты,
Ысмайылга карашты.
Оң капталда ойногондор
Озунушту, талашты.

Тебилди топ, вратарь жок,
Көрдү, бирок жетпеди.
Ачылды эсеп, келди кезек
Топтон эч ким өтпөдү.

Түртүп койду билбейт го деп,
Көрүп калды судья:
— Он бир метр штрафной
Кел, катарга тургула!

Штрафной тебилгенде,
Ок учкандай көрүндү.
Арыстандай так секирип,
Тосуп алды вратарь
Топко коюп көңүлдү.

Ышкыбоздор бири калбай
Алаканды чабуу менен.
Вася биздин капитан
Топту сүздү башы менен.

Куштай учту, көктө сызды
Керим тепти аябай.
Сергей тепкен топту каргып
Тосуп алды Карабай.

Кайра топту тепкен кезде,
Чамгаракка жабышты.
Көргөндөрдүн бири калбай,
Кол чаап күлүп калышты.

Кайнап жаткан казандагы,
Сууга түштү тепкен топ.
— Тобуңарды алгыла,
Үйдөн алыс баргыла!

Деп чоң энем боз үйдөн
Чыга калды сүйлөнүп.
Топту ыргытып ийди дагы
Кайра кетти үйгө кирип.

Кайра келди топ ортого,
Кайра оюн кызыды.
Кең жайлоодо бу футболдун
Арта берди кызыгы!

КЫЗЫЛ ЖАГОО

Октябрда кан төгүлгөн күндөрдө,
Катуу күрөш салгылашкан түндөрдө.
Кызыл туулар кылкылдаган кезинде,
Нурун чачып, көчөлөргө үйлөргө.

Бийликти алып падышаны жеңгенде,
Улуу Ленин эркиндикти бергенде.
«Аврорадан» алп салюттар атылып,
Бүткүл дүйнө жеңиштерди көргөндө.

Жаңы доордун жаңы таңы атканда,
Бакыт отун улуу Ленин жакканда.
Кызыл тууну Смольныйдын үстүнө
Желбиретип түбөлүккө такканда.

Кыйган кезде падышанын тамырын,
Өчүргөндө чоң согуштун жалынын.
Революциячыл жумушчулар
күйгүзгөн
Маркс менен Лениндин жарыгын.

Дал ошондо кызыл жагоо жаралган,
Кубат алган Лениндей адамдан.
Курман болгон баатырлардын
канынан
Кызыл өңү өчпөс болуп таралган.

Ошондуктан биз тагынып жүрөбүз,
Кызыл туудан-кызыл жагоо билебиз.
Коммунизмдин иши үчүн даярбыз,
Анткени, биз Ленинди сүйөбүз!

ЖҮРҮШ МАРШЫ

Ала-Тоонун жылгасынан
Өзөн, колот, адырдан.
Ашуулардан, туу белинен,
Жүрүш ыры жаңырган.

К а й ы р м а:

Чарчабайбыз, чаңкабайбыз,
Жүрүштөрдө бышканбыз.
Куштар учпас чокуларга
Кубалашып чыкканбыз.

Ак чатырды капчыгайдын,
Кашатына тигебиз.
Таштын, чөптүн, минералдын
Жабык сырын билебиз.

К а й ы р м а:

Дене чыңап, күчтү сынап,
Алпинисттен болобуз.
Ала-Тоонун аскасына
Жылдыз тагып коёбуз.

К а й ы р м а:

Мектептеги музейиме,
Белек алып келебиз.
Жайлоодогу малчыларга
Концерт коюп беребиз.

К а й ы р м а:

ТЫНЧТЫК ЫРЫН ЫРДАЙБЫЗ

Эркин өлкө балдарбыз,
Тынчтык сүйгөн атабыз.
Теңдик бизде, эрдик бизде,
Бак-таалайлуу апабыз.

К а й ы р м а:

Дайым жарык күнүбүз,
Дайым таза үйүбүз.
Эмгек менен Ата Журтта
Эң биринчи сүйүүбүз.

Мектепте окуп үйрөнөбүз,
Улуу Ленин өмүрүн.
Тынчтык үчүн, жумшап күчүн
Койгон бүткүл көңүлүн.

К а й ы р м а:

Дайым жарык жолубуз,
Дайым таза оюбуз.
Тынчтык үчүн көтөрүлгөн
Миң-миллион колубуз.

Досубуз көп жер бетинде,
Келсе баарын сыйлайбыз.
Окуп, иштеп бир кишидей,
Тынчтык ырын ырдайбыз.

К а й ы р м а:

Дайым тийген күнүбүз,
Дайым чынчыл оюбуз.
Дайым кызык үйүбүз
Дайым улуу жолубуз.

АРТЕКТЕ

Сурнай үнү жаңырат,
Барабандар кагылат.
Жан киргендей кубанып
Силкингендей Аюу-Даг.

Сол жагында бийик тоо,
Оң жагында кийик зоо.
Калың токой каптаган
Артек деген жер ошо.

Кара деңиз чайпалып,
Гүлдөн килем жайкалып.
Укмуш жер жомоктой
Уккуң келсе айталык.

Айтканынан тайбаган,
Жаңы муундар жайнаган.
Өзүнчө өлкө кургандай
Кыздар менен балдардан.

Чындыгында ошондой,
Чындап тартип бошонбой.
Башкаруучу өзүлөр
Балдар менен созом ой.

Бул өлкөнүн адаты,
Болбойт иште талышы.
Өсө бергин өркүндөп,
Алыс кеткен канаты.

Мында кимдер келбеген,
Кимдер салам бербеген.
Байланышы башкача
Жер бетинде эл менен.

Балдар түркүн улуттан,
Батыш менен чыгыштан.
Түндүк менен түштүктөн
Келип мында турушкан.

Бешке окуган сабагын,
Күндөлүгүн карадым.
Көп өнөрдүн ээлери
Аткарылат талабың.

Ырда десең ырдаган,
Сында десең сындаган.

Сүрөтчү бар, акын бар
Өз кесибин чыңдаган.

Шефке алып мал баккан бар,
Гүл өстүрүп жаткан бар.
Өз ишинен көрүнүп
Орден, медаль таккандар.

Келечектин илимпоз,
Болбойт мында көңүл кош.
Максаты бир, иши бир,
Кол кармашкан тууган, дос.

Элпек болуп бийлеген,
Диктор болуп сүйлөгөн.
Кызык кино тарткан бар
Келечекке үндөгөн.

Топту кыйын тепкендер,
Жарышкандан өткөндөр.
Сууда сүзүү жагынан
Мастерликке көчкөндөр.

Жатпай жардам кылгандар,
Чек арада тургандар.
Дары-дармек чогултуп,
Өлкөсү үчүн жыйгандар.

Баштап пахта тергендер,
Таамай аткыч мергендер.
Кыйыштырып жемиш-бак
Жаңы сортту бергендер.

Окуп китеп сүйгөндөр,
Кызык жомок билгендер.
Космонавттык кружокко
Кол көтөрүп киргендер.

Жаш ээлери шайбанын,
Футбол билсең тайбагын.
Ушул жерден көрөсүң
Бүткүл дүйнө балдарын.

Өнөр билбес таппайсың,
Өнөрү жок баспайсың.
Уставы бар өзүнчө,
Жаңы келсең жаттайсың.

Кызык өлкө ушундай,
Таза тынчтык кушундай.
Бул өлкөнүн милдети
Достук кушун учурмай.

Бул өлкөнүн туусу бар,
Сууда сүзгөн куусу бар.
Күлкү менен шаттыктын
Бийик чыккан чуусу бар.

Карап көрсөң үйлөрүн,
Атыр жыттуу гүлдөрүн.
Ар бир үйдүн аты бар
Билбей калсаң кирбегин.

Көрсөк стадиону,
Жыйналганда бүт чогуу.
Күйөрмандар күчтүүлөр
Чабылганда бүт колу.

Капкаякка угулат,
Бүткүл көңүл бурулат.
Кара деңиз таң калып
Бир заматта кубулат.

Айтылышы бул сөздүн,
Башталышы бул кептин.

Кызыгы көп кымбаттуу
Кызыл Туулуу Артектин.

АЮУ-ДАГ

Курган окшоп кол менен,
Таштан бүткөн тоо көрөм.
Чыгып бардым жол менен
Баш айланткан зоо көрөм.

Кара деңиз ичине,
Азыр тура калгандай.
Табигаттын күчүнөн
Таштан тандап салгандай.

Бир-бирине жабышып,
Кучакташып тургандай.
Коюн-колтук алышып
Болгон күчүн жыйгандай.

Шарпылдаган деңиздин,
Толкунунан бүткөндөй.
Ээлеп алып көл үстүн
Кайык болуп сүзгөндөй.

Угуп балдар күлкүсүн,
Тамашага баткандай.
Маяк болуп түнкүсүн
Деңизге жол ачкандай.

Аюу жатат суналып,
Эки көзү тунарып.
Сууга башын салыптыр,
Кызыл тилин чыгарып.

Буту, колу чоюлуп,
Бир жамбашы оюлуп.
Жүнү калың үксүйүп
Жаткан сымак тоюнуп.

Кулактары көрүнбөй,
Булчундары темирдей.
Кыймылдабайт бир жерден
Арыктабай, семирбей.

Таап алгандай амалды,
Тосот соккон шамалды.
Суук тийгизбейт Артекке
Ээлеп жарым аралды.

Уйкусурап үңкүйүп,
Алп сыяктуу дүңкүйүп.
Түн киргенде турат дейт,
Бүткөн боюн силкинип.

Деңиз бойлоп барат дейт,
Балык кармап алат дейт.
Таң атканда шамалды,
Тосуп жатып калат дейт.

КОСТЕР ЖАККАНДА

Аюу тоо гүлдү жамынып,
Айпетри жоолук салынып.
Асманы ачык булутсуз
Жылдыздан мончок тагынып.

Костерго баарын чакырган,
Барабан, сурнай чалынып.
Кара деңиз чайпалат

Жаш досторун сагынып.
Ай да чыкты алкымдан
Нурун чачып жагынып.
Тутантуу үчүн костерду
Укук алган вьетнамдык,
Ордендүү кыз камынып.

Артектин ыры ырдалып,
Достуктун күчү чыңдалып.
Кубангандан кол чаптым
Бала болуп сыйланып.
Бактылуумун барганга
Бапестелип жыргадык.
Айтып бердик билгенди,
Биз да карап турбадык.
Көп коноктор көп жерден
Жер бетинде бүт элден
Келген экен ылгалып.

Тынчтыктын күйгөн костеру,
Тесте гүлдөр окшоду.
Кырк өмөдөн өкүлдөр,
Вьетнамдык жетимдер
Жүрөгүмдү козгоду.
Баарынан кымбат эмеспи
Бала чактан дос болуу.

Келечекке талпынган,
Баарынын болсо бир жолу,
Баарынын болсо бир ою
Согуш деген жоюлса,
Тынчтык үчүн коюлса,
Жер жүзүндө балдардын
Мотурайган бүт колу,
Вьетнамдык жакты костерду
Куттуктап бардык досторду.

Жалбырттап күйдү жалыны,
Сүйлөшкө ар ким камынуу.
Тынчтыкка арнап айтууга
Ар кимдин сөзү табылуу.

Ким жактаса согушту,
Артекке эшик жабылуу.
Ар бала айтат өз оюн
Болбойт бизде таарынуу.
Сөз келгенде тике айтмай,
Өкүм сүрбөйт жалынуу.
Болгон эмес өмүрдө,
Кол көтөрүп багынуу.
Биздер үчүн бак-таалай
Кызыл жагоо тагынуу.

Артекте тартип ушундай,
Айтылган акыл бузулбай.
Алфавит менен сөз берет
Ар кимдер сүйлөйт кысылбай.
Ахмед бала Алжирден,
Орусча сүйлөп тил билген.
Өз жеринде достору
Тынчтык, Мекен, Күн сүйгөн.

— Жерде тынчтык жашасын,
Жок кылып бала капасын.
Согушка такыр албасын
Жаш балдардын атасын.

Вьетнамдын жүрөгүн,—
Ханойду дайым сүйөмүн.
Согушун янки токтотсун
Аткарып элдин тилегин.

Баласына карабай
Баскынчылар таламай.

Кемпир менен чалдарды
Кырып жатат аябай.

Булардан өчтү алалы,
Уруксат берсе баралы.
Бүт дүйнөнүн балдары
Чап тополоң салалы.

Жаш баланын тилеги,
Тынчтык деп согот жүрөгү.
Айтканын байкап угуп кой,
Чындыгында мүдөөлүү.

Жаш бала чыкты Кубалык,
Анын да сөзүн угалык.
Жаш колдор колдоп шатырап,
Тынчтыктын күчү чыңалып.

Сүйлөсө сөзү жаңырып,
Айтканы бизге жаңылык:
— Ата-эне сүйөт тынчтыкты,
Азап-тозок арылып.

Жапжаңы биздин үйүбүз,
Кастродо сүйүүбүз...
Өсө берсин жер жайнап
Соолубасын гүлүбүз.

Жумушчу-дыйкан табыбыз,
Ата мекен жаныбыз.
Социализм орнотуу —
Бүткүл элдик камыбыз.

Тынчтык гана оюбуз,
Достук чыккан жолубуз.
Тынчтык үчүн тынымсыз
Көтөрүлөт колубуз.

Үйрөнүп учкуч өнөрүн,
Турмушта көптү көрөмүн.
Советтик балдар, кабыл ал
Кубалык балдар белегин!
Вожатыйга тапшырды
Самолеттун моделин.

Кезек келди бир кызга:
— Тынчтык керек турмушка.
Эгер согуш болбосо
Учаар элем жылдызга.

Ажал тапты бомбадан,
Ата-немди кор кылган.
Асып, камап баскынчы
Мекенимди тор кылган.

Мектебимди өрттөгөн,
Өз элине кетпеген.
Гүлдөп жаткан жеримди
Зордук менен тепсеген.

Туткун кылып айдашып,
Колу, бутун байлашып.
Жакшынакай жеримди
Көркөөлөрчө чаңдатып.
Тамга салып күйгүзүп,
Канкордугун билгизип.
Колго түшкөн агамдын
Эки бетин тилгизип.

Аябады балдарды,
Асып, атып чалдарды.
Качып кирип токойго
Менде араң жан калды.

Биздин турмуш ушундай,
Зордук менен бузулмай.
Америкалык желдеттер
Эрки менен кутурмай.

Жоокер менен бир өсүп,
Жардам берип түнөшүп.
Партизандар тобунда
Балдар кошо күрөшүп.

Ишенебиз жеңишке,
Даярбыз ант беришке.
Эл тынчтыгын сүйгөндөр,
Эрте туруп көп иште.

Баатырларга саламым,
Ушул менин каламым.
Белек болсун силерге
Суранамын, талабым.

Түбөлүккө калсын деп,
Артекчилер алсын деп.
Тапшырды эле жагоосун
Бизде мындай болгон кеп.

Он үчтөгү кыз эле,
Учуп жүргөн куш эле.
Душман үчүн жүрөгү
Жылыбаган муз эле.

Өнөр билген кол учу,
Санитарка болучу.
Дарыларды даярдап,
Жоокерлерге коюучу.

Бомба түшүп жарылып,
Чоң азапка кабылып.

Жарадар болуп кол, буттан
Жатып калган зарыгып.

Ошого да карабай,
Чыдамкай кыз аябай.
Майып болуп айыкты
Басууга буту жарабай.

Ошол кыздын белеги,
Мойнундагы желеги.
Үч жеринен ок тийген
Жагоосуна себеби.

Вьетнамдагы биздин эл
Бир каптаса күчтүү сел.
Коркутуп кол салгандар
Чөп чыкпаган болот чөл.

Биз күрөштүн балдары,
Курал колго алганы.
Биздин элге күч берген
Советтик элдин жардамы.

Баскынчылар айдалат,
Туткун болуп кармалат.
Чындык элдин колунда
Тынчтык кушу сайрамак!

Дегенде кол чабылып,
Ураалаган жаңырык.
Күйүп жатты чоң костер
Барабан, сурнай чалынып.

Сүйлөгөндөр көп болду,
Айткандары эп болду.
Достук тынчтык негизи
Чоң костердо сөз болду.

Достук ыры созулуп,
Биз да ырдадык кошулуп.
Айпетриден ай күлөт
Алтын нуру озунуп.

Тынчтык ыры ырдалып,
Согушчандар сындалып.
Бала болуп бир паска
Биз да кошо жыргадык.

ДАЙЫМ КҮЙӨТ ӨЧПӨС ОТ

Биздин айыл тоо ичинде,
Караколдун өзүндө.
Барып калдым мен күзүндө
Көргөн, билген эсимде.

Айылдын так борборунда,
Орнотулган эстелик.
Гүл кармаган колдоруна
Эл келишет эскерип.

Атам менен согуш жылы,
Курман болгон далайлар.
Ак мрамор чындык сыры
Тизмесинде агайлар.

Бири атам, бири агам,
Бирөө жездем, таякем.
Көз жүгүртүп көңүл салсам
Чоң атам да бар экен.

Эгер алар согушпаса,
Душман жолун тоспосо.
Кармашпаса-тоорушпаса
Күжүрмөн күч кошпосо:

Талап алмак өлкөбүздү,
Туулуп өскөн жергемди.
Баарыбызга салып күчтү
Кулга айлантмак элдерди.

Баатырлардын эстелиги,
Алоолонгон өчпөс от.
Соолубаган кызыл гүлү
Андан күчтүү нерсе жок!

Жагоочондор дайым мында
Ардак постто турушат.
Эстеликти кошуп ырга
Эскермелер угушат.

Ушул жерден бөбөктөрүм,
Пионерге алынат.
Желбиретип желектерин
Кызыл жагоо тагынат.

Бул колхоздон үч жүз он беш,
Курман болгон согушта.
Отуз бирин эли тоскон
Үй жаңыртып конушта.

Алар эми карыялар
Жаштарга акыл бергендер.
Акты далай дарыялар
Чоң согушту көргөндөр.

Жүрөк согот токтоо жок,
Жан киргендей эстелик.
Дайым күйөт өчпөс от
Жоокерлерди эскерип.

УНУТПАЙБЫЗ ЭЧ КАЧАН

Чоң жолдун оң жак боюнда,
Көк дөбө бар көркөмдүү.
Аргымбай ата таң менен
Ошого чыгат ар күнү.

Таягы жолдош колунда
Бүгүн да чыгып баратат,
Желбегей чапан жарашат.
Башындагы ак топу
Элестейт тоонун ак чоку
Өткөндөрдү каратат.

Бир маалда келип машина
Дөбөгө жакын токтоду.
Ичинен чыгып бир киши
Дөбөгө чыгаар окшоду.

Дөбөгө чыгып ийилип,
Аргымбай ата сүйүнүп.
Кош колдошуп көрүштү,
Кучакташып өбүштү.

Бири бирин сөзгө алып,
Айыл жакка көз салып.
Турушушту далайга
Көздөрүнөн от жанып.

Эмнени сүйлөп жатканын,
Эмнелерди айтканын.
Уккан жокмун алыстан
Барбадым, адеп сактадым.

Бир кезде экөө коштошуп,
Машина жолун улады.

Аргымбай ата кол булгап
Дөбөсүнө өзүнүн
Чыгуумду менин сурады.
Кеп жөнүн мындай курады:

— Академик карыя,
Аты көпкө жарыя.
Бала кезде бир жүргөм
Жигит атын бир мингем
Бирге иштедик дайыма.

Малай болуп мал бактык,
Эптеп жүрүп жан бактык.
Кирпич куюп үй салдык
Чөп чабыкка бир бардык
Эмгектендик иш таптык.

Ошондон бери зымырап,
Далай жыл өттү тыбырап.
Жаадырбай жаштык кез
Жагалданбай өттү тез,
Картайдык эми кыбырап.

Жанагы келип көрүшкөн,
Кучакташып өбүшкөн,
Тууганымдай Иваным
Көргөн сайын сыйладым
Сыналганбыз көп иштен.

Бир жумада келем,— дейт,
Аралап айыл көрөм,— дейт.
Иши бар экен шашылыш
Өзүнчө жаңы ачылыш
Бүгүн отчет берем,— дейт.

Кырк жылдан бери бул дөбө,
Эмнегедир мага эне.

Эртели кеч келемин
Эскерип салам беремин
Мен үчүн сүзгөн чоң кеме.

Олтургун балам жаныма,
Кан кошкон менин каныма.
Эстелик болот бул өзү
Эсиңде болсун чал сөзү
Акыры жүрүп баарыңа.

Илгери жигит кезимде,
Өткөндүн баары эсимде.
Кара тумоо каптаган
Жалгыз мен калгам жатпаган
Ошондо келгем чечимге.

Барганмын Иван досума,
Агасы Антон кошуна.
Билбеймин кантип суроону
Айтканмын кара тумоону
Анда Иван айткан: — чочуба!

Шура сулуу жеңеси,
Вера кыз болсо эжеси.
Антон болсо аптектин
Төрөсү болчу жаш төктүм
Ивандын берген кеңеши.

— Дары дармек алабыз,
Каш карайса барабыз.
Эгерде күндүз жөнөсөк
Ачуусу жаман атам көк
Балакетке калабыз.

Олтуруп тур ашыкпа,
Бала сымак жашыкпа.

Көндүрөйүн Вераны
Сен сулуусуң деп аны
Көк таш бар чоюн кашыкта.

Ороп алгын кагазга,
Ал чоң дары жарашса.
Антондон сурап көрөйүн
Акысын дагы берейин
Табайын бир аз арак да.

Арактан дары жасаган,
Калган бизге атадан.
Кой майынан кошулуп
Какталып отко тосулуп
Билбеген ичсе чакаган.

Сасыгына карабай,
Керек болот кара май.
Бирок анын сасыгы
Оорутат сопсоо башыңы
Орош керек аябай.

Антонду Иван көндүрүп,
Дары алды бир топ өндүрүп.
Бармак болдук кечинде
Азыр да турат эсимде
Кара тумоо чоң бүлүк.

Бешөөбүз түшүп чанага,
Шура, Антон ага да.
Иван, Вера мен өзүм
Кайда жүрсөк бир сезим
Баратабыз талаада.

Жол берип айдын жарыгы,
Шашылуу менен чамынуу.

Карасакалга келгенде
Иттер үрө бергенде
Кара молдо карылуу.

Түштүк анын үйүнө,
Тосуп алды сүйүнө.
Канча адам ооруп калганын
Канча чын, канча жалганын
Кабар айтып билүүгө.

Ошондо Иван көзүмө,
Байгамбар сымак өзүмө.
Үйдөн-үйгө кирип ал
Айтканына кулак сал
Маани берген сөзүмө.

Таң атканча тынышпай;
Эч ким менен урушпай.
Ар бир үйгө киришип
Акыбалды билишип
Ооруну көрүп чыгышмай.

Билгенинче дарылап,
Кийимдери бөздөн ак.
Вера, Шура уктабай
Дары кошуп берет чай,
Кылтыгы жок ишке так.

Таңга маал болгондо,
Тарадык жылдыз толгондо.
Үйлөрүнө кетишти
Үч дөбөдөн өтүштү
Чыгарып койдум чоң жолго.

Ошондо кылган жардамы,
Айта берсем бар дагы.

Аман калган чоң атаң
Аман калган чоң апаң
Кетээрде элдин дарманы.

Ошону кантип унутам,
Ивандан күйсө достук шам.
Ошол шам күйүп уланып,
Ошол шам кызыл туу алып
Атпадыбы бизде таң!

Ошол досум Иваным,
Көрдү окуунун жыргалын.
Азыр мага жолукту
Каалап чын ден соолукту
Далай келген сыйладым.

Бул дөбөнүн жомогун
Азыр айтып боломун.
Дагы толгон сөзүм бар
Күбө болгон өзүм бар
Алдыңарга коёмун.
Кийин бирге бак тиктик,
Далай далай иш бүттүк.
Өзүбүзгө там салдык
Кызыл өгүз, соко алдык
Алдыда турган иш күттүк.

Дың жер издеп тандадык,
Биринчи соко айдадык.
Бирге жыйнап түшүмүн
Түшүрбөй нандын күкүмүн
Элден артта калбадык.

Ушинтип өткөн жаштыгым,
Тарыхка толо баштыгым.
Көк дөбө менин эрмегим

Денемди чыңдап тердедим.
Ошентип өткөн жаштыгым.

Ошондо достук башталган,
Ошондон сүйүү сакталган.
Эми ишибиз уланып
Эл достугу чыңалып
Кимге да болсо макталган.

Тетиги калың алма бак,
Өйүздөгү жүзүм шак.
Ошону бизге үйрөткөн,
Таш толгон сайды гүлдөткөн
Баягы айткан Антон сак.

Үйрөндүк орус өнөрүн,
Пайдаландык керегин.
Көрдүк өнөр жыргалын
Достукту келет ырдагым
Достукка үрөн себемин!

ӨСӨ БЕРСИН БИЗДИН БАК

Март айынын аягы,
Тоого кеткен кар агы.
Өзү тиккен көчөттүн
Өзгөргөнүн карады.

Жаңы чыккан жалбырак,
Жашылданып албырат.
Кылдат менен кык төктү
Карап турбай жалдырап.

Кичине кыз Алайма
Күрөк алган Салыйма.

Эмгектенет көп балдар
Мээлүүн мектеп багында.

Кыш келгенде жомоктой,
Кыштын суугун тоготпой.
Бакта ойногон кар үйүп
Келсе эчкини жолотпой.

Эми мына карачы,
Тазаланды арасы.
Кыркып ашык бутагын
Кыштын кетти чамасы.

Коштошуп март кеткенде,
Жаз жамгыры өткөндө.
Жашылданды багыбыз,
Нөшөр келип төккөндө.

Гүл кучактап өрүктөр,
Күчөнгөнүн келип көр.
Аллеяны тазалап
Бирге иштеген шериктер.

Жыгачтарын алманын,
Аппак кылып майладым.
Курт, кумурска түшүрбөй
Куштар келип сайрады.

Кайкалаган ак кайың,
Качан келсем иш дайын.
Жаз башынан көрөбүз
Жагалданган күз камын.

Узун бойлуу теректер,
Өскөнүнө себепкер.
Төртүнчүнүн балдары
Чогуу тиккен белектер.

Катар өскөн карагай,
Эмгек тилейт аябай.
Балатыны карасаң
Таза жүргөн баладай.

Тармал жака арчалар,
Кызыл талдан канча бар.
Күбүнүшпөй гүл алды
Күлүмсүрөп алчалар.

Түйүлдү май айында,
Шабдаалыбыз жайында.
Кымыңдаган кызга окшойт
Жел желпинсе кайың да.

Барып калсаң таң атпай,
Булбул сайрайт жадатпай.
Тааныш куштар келгенсийт
Чыга калып терекке.

Ушул бакта көлүбүз,
Күн ысыкта келиңиз.
Тунуктугу башкача
Бир чөмүлүп көрүңүз.

Жол боюнда гүлүбүз,
Биздин бакка кириңиз.
Эмгек биздин сүйүүбүз
Жыйынтыгын билиңиз.

Ашык кылат абасы,
Алмурутту карачы.
Бир бутакта канча экен
Бурул, өзүң саначы.

— Бир бутакта отуз үч,
Үч бутакта туура жүз.

Жыйынтыгын чыгарат
Жыргап келген жыттуу күз!

Эмгек жеңет чынында,
Эмгек элдин сыйында.
Өсө бермек биздин бак
Кылымдардан кылымга!

ОН ТОГУЗУНЧУ МАЙ

Бүгүн майрам күн ачык,
Жер кулпунат чер жазып.
Желбиреген желектер
Күрөштөрдөн күч ташып.

Пионерлер майрамы,
Бүт балдардын сайраны.
Күлкү, шаттык, тамаша
Күлүмсүрөйт Май жаңы.

Көчө кызыл кырмызы,
Советтердин уул, кызы.
Нурун сепкен баарына
Кремлдин жылдызы.

Жагоочондор парадда,
Майрам бул күн адатта.
Таалай берген Ленин
Бакыт биздин тарапта.

Тынчтык сүйгөн күнүбүз,
Партияда сүйүүбүз.
Коммунизм коомунун
Биз ачылган гүлүбүз.

ЖҮЗҮМ ТОО

Түштүктө тоонун түрү көп,
Балалуу багбан энедей.
Жапырылса тулаң чөп,
Толкунда жүргөн кемедей.

Таштан бүткөн ой-кыр бар,
Кол менен жасап койгондой.
Чыга албайсың кыя тар,
Чыга албас бийик коргондой.

Кээ бир тоону карасаң,
Капталы толо карагай.
Балатыга жанашам
Эркелеп өскөн баладай.

Ал эми көрдүм мен өзүм,
Алкышка бүткөн жүзүм тоо.
Жаштыкка толуп бүт сезим
Ар дайым адам болот соо.

Жүзүм тоонун булагы,
Суусундай экен мүрөктүн.
Ал кыргыздын ынагы
Дарысы экен жүрөктүн.

ЖАЗ

Жыңайлак кыздай балтыры ак,
Жымыңдап жаш жаз күлүңдөйт.
Жылгаяк теппей балдар сак,
Жылгада эч ким билинбейт.

Илептей муздар салаңдап,
Чатырга тагып койгондой.

Тамчылар түшөт алаңдап,
Ичине ыйы толгондой.

Капталда жаткан кар эрип,
Арманын күнгө айткандай.
Талаадан кыздар гүл терип,
Тамашага баткандай.

Таң менен торгой ыр ырдап,
Булакка үнүн кошуптур.
Бир бала калбай бүт жыргап,
Биринчи жазды тосуптур.

Жер бети күлүп, сүйүнүп,
Жеңилдеп көйнөк кийиптир.
Бак-дарак жеңин түрүнүп,
Баш уруп күндү сүйүптүр.

Жүзүм тоо жүзүм мекени,
Жүзүм тоо элдин жыргалы.
Ушунда экен эсеби
Токомдун ¹ тоодой ырлары.

Мөңгүлөр чечип ак тонун,
Тоолорго кароол тургандай.
Көтөрүп ой-кыр бүт колун
Куттуктап жазга сунгандай.

Кең талаа күндө шаңданып,
Кеңешип чоң той болгондой.
Кебелбес муз-кар алданып,
Бузулуп бүткүн коргондой.

Кырмызы жаздын келиши,
Кыз бала жагоо таккандай.
Кылактап жердин жемиши
Кыйкырып гүлүн ачкандай.

¹ Токтогул Сатылганов.

КАНДАЙ КЫЗЫК КӨРҮҢҮЗ

Жашыл талаа, тиктеп кара,
Гүл чакырып жаткансыйт.
Эрмек кылып салкын желди
Толкун сымак ташкансыйт.
Жапырылып тура калат
Кубанычка шашкансыйт.
Көпөлөктөр учуп-конуп,
Таажысына макмал гүлдүн,
Таңдын ырын жазгансыйт.
Аары учуп, эмгек кызып,
Жаңылыктар ачкансыйт.
Гүлкайырлар боюн керип
Күндү тосуп баскансыйт.

Жашыл талаа, толгон бала,
Бөбөктөрүм жарашкан.
Алдыңкысы тарбиячы,
Байкап баштап бараткан.
Торгой сайрайт, тили талбайт,
Келдиңер деп каяктан.
Көпчүлүгү аты чыбык
Таскактатып жанашкан.
«Келатышат баатырлар» деп
Тал-теректер карашкан.

Арыктагы аккан суунун,
Күзгү сымал тунугу.
— Коштоп алган бул чыбыгым,
Кашка бээнин кулуну.
Деп кыйкырып Жуман жүрөт,
Беш баланын улугу.
— Ырдап койчу, Бейшен өзүң,
«Талаа» деген ырыңды.
Ырчы экен Бермет, Бейшен
Бөбөктөрдүн чыныгы.

Жашыл талаа, жайнаган гүл,
Жарашыктуу жерибиз.
Ойнойм десең көңүл ачып,
Күн чыкканда келиңиз.
Биздин талаа, биздин гүлдөр
Керек болсо териңиз.

Белек кылып апаларга,
Кучак-кучак бериңиз.
Күнгө күйүп чыңалабыз,
Чыйрак биздин ченибиз.
Одонолук ойрон болгон
Сылык, сыпаа кебибиз.
Жашыл талаа, тиктеп кара
Кандай кызык, көрүңүз!

ЭРТЕҢ МЕНЕН

Таң жаңыдан атканда,
Кыдырып чыктым шаарымды.
Эл жумушка шашканда
Көргүм келди баарыңды.
Тыптынч жаткан түн бою
Көчөлөр кайра жаңырды.

Жамгыр жаап токтогон,
Сергитет көңүл абасы.
Жаштыкка шаарым окшогон
Шаңдуулугун карачы.
Нурун чачып Күн чыкты
Гүл толгон бактын арасы.

Жашылдан жагоо тагынган,
Жашарып сулуу жаз келди.
Көркөмдүк миң-сан тамырдан
Жер бетине бак келди.

Көтөрүлөт дубалдар,
Кирпичтер улам ташылып.
Илинген кызыл ураандар
Эмгекке элди чакырып.
Мектепке шашып улан-кыз
Коңгуроо үнү басылып.

Машинадан, жол тийбейт
Шоферлор ишке киришип.
Жалкоолукту түк сүйбөйт
Эмгектин сырын билишип.
Чоң энем менен чоң атам
Жүрүшөт көчөт тигишип.

Бакчаларга бараткан,
Бакыраң көз бөбөктөр.
Кийимдери жарашкан
Кичи пейил жөлөктөр.
Жайгансыйт кулач туш-тушка
Жагалданган теректер.

Арыкта суулар жарышып,
Алыска жол жүргөндөй.
Күзгүдөй тунук агышып,
Күчүнө жаңы киргендей.
Көчөдөн быр-сыр көрүнбөйт
Тазалык өмүр сүргөндөй.

Ар күнү таңда турамын,
Жутамын таза абасын.
Күн нуру менин ынагым
Сүйгөндөй эне баласын
Ким сүйсө турган өз жерин,
Таң менен туруп карасын!

ЖЕМИШ ТОЮ

Эки тоонун арасында,
Дарыянын боюнда.
Жашыл токой салаасында
Сары-Өзөндүн оюнда.

Бир айыл бар гүл жамынган,
Алма жыты кетпеген.
Балдар үчүн иш табылган
Кууса да эч ким жетпеген.

Алар баккан алма багы,
Даңкы кетти алыска.
Ар катардын сорту жаңы
Жаралгандай намыска.

Жыл мезгил күндөр өтүп,
Жыйынтыктуу күз келди.
Тилегине балдар жетип,
Алма бакта той берди.

Кызгалдактай кызыл туулар,
Бак ичине жайнады.
Көлчүгүндө аппак куулар
Бүгүн жемиш майрамы.

Келип жатты эл чогулуп,
Ашып ишке камылга.
Дарбыз менен коон союлуп,
Конок күтүү жайында.

Алма жыты алыс кеткен,
Атыр сээп койгондой.
Бүгүнкү той чыкпайт эстен,
Биринчи май болгондой.

Ал анткени Сурма келди,
Алтын жылдыз тагынып.
Башкарма өзү салам берди
Жаш досторун сагынып.

Ашым, Айнаш мугалимдер,
Жүздөрүндө кубаныч.
Колдорунда десте гүлдөр
Кыздар ырын угабыз.

— Куттуу болсун майрамыңар,
Бышкан экен алмаңар.
Улантылсын сайраныңар
Иштен артта калбаңар.

Эмгек менен көрүндүңөр,
Ата-эжеге, баарыга.
Чындап ишке берилдиңер
Ант бергендей карыга.

Мунуңарга кубанабыз,
Ийгиликтер чыңалсын.
Баарыңардан суранабыз
Жемиш тою улансын.

— Көргөзмөбүз бак ичинде,
Баарыңыздар жүргүлө.
Көрөсүздөр, иш жүзүндө
Байкап, баалап билгиле...
Ашым баштап келгендерди
Бак ичине киргенде.
Айтсак кызык көргөндөрдү,
Табийгатты сүйгөнгө.

Казандан чоң ашкабактар,
Кучак жеткис дарбыздар.

Өрүк, мейиз, түркүн жемиш,
Коон, бадыраң, жалбыздар.

Помидордун жаңы сорту,
Сабиз, пияз, кызылча.
Кадимкидей жемиш торту
Оңдоп коёт бузулса.

Кызыл, сары жүгөрүлөр,
Кардай аппак, көгү бар.
Тааныгандар тактап билээр,
Беде, сулу, чөбү бар.

Өстүрүшкөн мунун баарын,
Аянтына мектептин.
Командири Жакып, Сагын
Мен да аларга жетмекмин.

Алтын күздүн берекеси,
Бир мектептин байлыгы.
Болбогондой көлөкөсү
Табийгаттын сандыгы.

Сөз берилди Сурма апага,
Коштоп колдор чабылды.
Ыраазыдай бала атага
Тоолор кошо жаңырды.

Жемиш тою жерибизде,
Өтүп жатат биринчи.
Бул салтанат элибизде
Болгон сымак сүйүнчү.

Окуу, эмгек билгенге ыйык,
Эне, атанын талабы:
Жаш кезиңден болбо кыйык
Биз советтин адамы.

Өнөр билген өргө чабат,
Өнөр турмуш куралы.
Эмгектенген бакыт табат
Адамзаттын урааны.

Жеңишиңер жерде калбайт,
Жемишиңер көбөйсүн.
Эч кимиңер ишти чанбай
Ийгиликтер төрөлсүн!

Сурма апа сөзүн бүтүп,
Башталды оюн-тамаша.
Сахнага балдар чыгып
Тизилишти катарлаша.

Аткарылып хор бүткөн соң,
Комуз безеп сайрады.
Чертмек черткен жаш уланга
Кол чабышты бүт баары.

Бийлеп өттү бир топ бала,
Бири дарбыз, бири алма.
Көтөрүшүп себет, чара
Сүйрөшкөнү кол араба.

Бир убакта гүлгө толду,
Карап турсак сахнаны.
Шатыраган окуучулар
Атактуу ырды баштап калды.

— Жардам бердик,
Алма тердик.
Бай колхоздун багынан
Ата-энебиз,
Ага-эжебиз
Алкыш айтты абыдан.

Көтөрүлдү көңүл ачык,
Башкармабыз кубанды.
Вожатыйга катты жазып,
Сөз сүйлөөгө суранды:

— Ишенбедим көргөнүмдө,
Багбандардын ишине.
Бере турган силерге арнап,
Белегим бар кичине.

Вожатыйга фотоаппарат,
Сыябүгө ак жоолук.
Дүйшөнбекке алтындан саат
Отрядга бир соолук¹.

Келечектин ээси силер,
Келечектин адамы.
Ишиңерди көптөр билээр
Алга шилтеп кадамды.

Айлыбыздан алма жыты,
Кыш түшсө да кетпесин.
Жолдон өткөн жолоочулар
Алма жебей өтпөсүн!

Кеч киргенде костер күйдү,
Алоолонгон жалыны.
Айланага күндөй тийди,
Кызыл желек тагылуу.

Алма жыты алыс кетти,
Кечки желге кошулуп.
Алмаларды Ай да өптү,
Жылдыздардан озунуп.

¹ Соолук — бирде кой деген мааниде.

Жаш багбандар жаңы ыры,
Бак тараптан жаңырды.
Жарыгынан чоң костёрдун,
Шаңга бөлөп айылды!

ЧЫЙЫРЧЫК

Жаз келгенде сүйүнгөн,
Ала көйнөк кийинген.
Кайып учкан чыйырчык
Сени тостум бүгүн мен.

Узанып уя жасадым,
Умачтай көзүң ачамын.
Учурашып күн сайын
Узак өмүр жашагын.

Созо бергин ырыңды,
Эгин билет сырыңды.
Кылтактай бер кыра бер
Чегиртке менен чымынды.

МИЛЛИОН ГҮЛ АЧЫЛСА ДА

Чалгынчылар келип жетти,
Узангандай уюшуп.
Үйдөгүлөр аны сизди
Дайым даяр турушуп.

— Гүл ачылды, бүгүн күнгөй,
Боёгондой кызарып.
Гүл тажысын тандап, иргеп
Жыргагыла узанып.

— Кеттик анда бал жыйгычтар
Тизилгиле катарга.
Ар биринде ар намыс бар
Убакыт жок жатаарга!

Бөлүнүшүп жоокер сымак,
Ротага бөлүнгөндөй.
Уюгуна учуп чыгат
Чын команда берилгендей.

Эшик алды контролер,
Келгендерге көз салып.
Эмгектенсең уюк тоолор
Бал челектен бал тамып.

Алдыңкылар алыс кетип,
Ызылдашат гүлдөрдө.
Шамдагайлар кайра жетип
Уюгуна үйлөргө.

Контролер карап чыгып,
Ирет менен киргизип.
Келгендерге ызаат кылып
Ыраазылыгын билгизип.

Аарыларда аңкоолор жок
Ишти билип алышып.
Бекер жаткан жалкоолор жок
Гүлдөн гүлдү табышып.

Жерде канча гүл жайнаса,
Соруп алып маңызын.
Жемиш багы гүл байласа
Койбой табат баарысын.

Миллион гүл ачылса да
Миллион жолу барышып.

Көрүнбөй гүл жашынса да
Чалгынчылар табышып.

Кабар берет калгандарга,
Чарчаганды билишпейт.
Ылдам учуп баргандарга
Ылдам ишке кириш дейт.

Багбан болсо бак ичинде,
Аары келсе кубанып.
Көзүн салат мол түшүмгө
Ак сакалын сыланып.

Үн чыгарып өзүнчө ырдайт,
Эске салып жаштыгын.
Үйрөнгөн ал жаш кезинен
Аарылардын тактыгын.

ЖАҢЫ ЖЫЛ АЛДЫНДА

Жамалды мактайт айылда,
Баарыга Жамал дайын да.
Газет, кат, кабар ташыган
Мейли кыш, мейли жайында.

Кат келет жакын, алыстан,
Телеграмм келет жарышкан.
Колуна тийип Жамалдын
Заматта ээсин табышкан.

Кар каптап тоону, талааны,
Ызылдап ызгаар шамалы.
Шыңгырап эшик ачылып
Чакырды Үсөн баланы.

— Кат келди, Үсөн, атаңа!
Эшиктин алдын тазала —
Тепкичиң муз жылгаяк.
Айтып кой салам апаңа...

Деди да кетти Жамал кыз,
Уялып Үсөн жүрөк тыз.
Тепкичти муздан тазалап
Болбос үчүн кийин мыш.

Атасы келди жумуштан,
Айылда жаңы үй курушкан.
— Кат келди ата сизге азыр
Энесай¹ жактан, чыгыштан!

Катты ачып ата кубанды,
Үсөндөн күлүп суранды:
— Жакшылап азыр окуп чык
Билип ал сен да буларды!

Кагазга Үсөн үңүлүп,
Окуган сайын сүйүнүп.
Баатырлык кылган агасы
Алыстан кабар билинип.

Солдаттык милдет аткарып,
Күн сайын иши такталып.
Энесайда бараткан
Өз кайыгын башкарып.

SOS² деген кабар угулуп,
Ал сөзгө Ашым туюнуп.

¹ Енисей.

² SOS — Кырсыкка учурагандарга шашылыш жардам көрсөткүлө деген эл аралык белги.

Балыкчылар бараткан
Кемеси ташка урунуп.

Чөгөргө аз калганда,
Ашым жетип барганда.
Өчөшүп өрт жалбырттап
Шашылыш жетти жардамга.

Биринчи барып көрүптүр,
Биринчи жардам бериптир.
Өрт чыккан жерди өчүрүп
Өнөрү менен жеңиптир.

Кемеден эсен чыгарып,
Кырсыкты жеңип чыңалып.
Кайыгына түшүргөн
Балыкчылар кубанып.

Портту көздөй буруптур,
Жээкке алып чыгыптыр.
Алкыш айтып командир
Солдаттын баары угуптур.

Алтын саат менен сыйланып,
Командир алкыш ыйгарып.
Жазыптыр Ашым кырданып...

—Үсөн тарт сен да агаңды,
Алкышка татуу жаманбы!
Мактагым келет мен дагы
Кат алып келген Жамалды.

Аткара билсең өз ишиң,
Байкагын, Үсөн сен түшүн.
Үлгү алып Жамал эжеңден
Аябайт элден иш, күчүн!

Кубанткын солдат агаңды,
Жөнөткүн бизден саламды.
Жаңы жыл менен бир келген
Окудук жакшы кабарды.

Сен үчүн дагы кубанып,
Сен үчүн алкыш уланып.
Жаадырап жайнап жакшы оку
Жаңы жыл келди туу алып.

БАЛА БОЛУП ШАРАКТА

Кызыл жагоо тагынып,
Кызык жолго камынып.
Кучакташып жолуксаң
Досторуңду сагынып.

Ошол кезде кандайдыр
Келбөөчүдөй карылык.
Өткөндү эстен чыгарып
Болгондой жакшы жаңылык.

Айтаар сөзүн белеңдеп,
Артекти бүгүн көрөм деп.
Жакшынакай балдарга
Салам айтып келем деп.

Атагы ашкан артектин
Гүлдөрүнөн терем деп.
Жакшынакай таза ырлар
Тандап жазып берем деп.

Родари жашарып,
Чиполлино жасанып.
Москвалык көчөлөр
Күзгү сымак тазалык.

Аэропортко барганда,
Андан билет алганда.
Даяр болду самолет
Жеткирем деп балдарга.

Асман менен айланып,
Булуттарга таң калып,
Чиполлино жер тиктейт
Көз айнегин карманып.

— Кайсы убакта жетебиз,
Качан тоодон өтөбүз?
Балдар менен жолугуп
Качан болот кечебиз?

— Чиполлино шаштырба,
Эс алайын азгырба...
Родари унчукпай
Аркы-терки басты да:

— Колуңа ал өзүңдү,
Даярдагын сөзүңдү.
Уят кылба, унутпа
Койгулаба төшүңдү.

Чиполлино шашпагын,
Акылыңды тактагын.
Билбесбектей секирип
Айды көздөй качпагын.

— Айтканыңа макулмун,
Өзүң мени чакырдың.
— Азыр жерге түшөбүз
Ашыкпагын акылдуум.

Эсеп жеткис көп бала,
Колдорунда гүл кара.

— Тентек көрө койдунбу
Эскертемин мен сага.

Бербесе гүл талашпа,
Былыркыдай адашпа.
Эмне ырдайсың жаттап ал
Китебиңди баракта.

— Сөзүн койбой жаттагам,
Буратино тактаган.
Кече окуп бергенде
Карандаш өзү мактаган...

Деп айтканда басаңдап
Самолет да токтоду.
Аэродром азандан
Чоң майрамга окшоду.

Ал анткени миң бала,
Кучак-кучак гүлдөрү.
Родари толкундап
Тоскондорго сүйлөдү:

— Миң мертебе ракмат,
Балдар, кыздар баарыңа.
Бактылуу кылып өстүргөн
Коммунисттер табына.

Чиполлино жүгүрөт,
Тоскондорго сүйүнөт.
Салют берген балдарга
Көзүн кысып ийилет.

Автобуска олтуруп,
Ар кыл гүлгө толтуруп.
«Апашчао» ырдалып
Буратино кол сунуп.

Көпүрөдөн өтүштү,
Ялта айланып кетишти.
Чаңкай түштө Артекке
Салам айтып жетишти.

Узун жолдо катарда,
Укмуштай жасалга.
Күлүмсүрөйт жазуучу
Сөз жетпестей жазаарга.

Улам күлүп кубанып,
Башын ийкеп сыланып.
Родарини тосушту
Он миң бала туу алып.

* * *

Далай жолу жолуккан,
Далай шаарга конушкан.
Далай жолу гүл алып
Майрамдарда болушкан.

Бирок мындай толкундап,
Көргөн эмес өмүрдө.
Таза жарык күн нуру
Кара деңиз жээгинде.
Келген дагы армайда
Келбеген да арманда
Мындай кызык сейилге!

* * *

Артекти койбой кыдырып,
Аюу-Дагга чыкканда.
Родари жылмаят
Тарыхын тоонун укканда.

— Аюуңар алптай турбайбы,
Шамалды тосуп уктаган.
Акылман аюу көп болот
Айткан сөздөн чыкпаган.

Киргенде китепканага,
Жельсомино жүгүрөт,
Чиполлино — көп бала
Родари сүйүнөт.
Каармандары өзүнүн
Кубанышып жүрүшөт.
Колун кысып алардын
Алкыш айтып ийилет.
Чиполлино он сегиз
Болгон өңдүү баары эгиз.
Колдорунда китептер
Өз тилинде чоң жеңиш.

— Мен чыктым орус тилинде,
— Мен болсом тоолук кыргызмын
— Мен казак, башкыр тилинде
Бир кадам алга жылгыздым.

Балдар сүйкүм авторго,
Китептерин тапшырды.
Толкундаган жазуучу:
— Өмүрүмдө көрбөгөм
Бүгүнкүдөй жакшылык!
Белек алып жатышты,
Кубанычка батышты.
Родари агайга
Автограф жаздырып.
— Чиполлино бир десем
Ондоп, миңдеп кетиптир.
Которушуп көп тилге
Тилегине, максатка

Чиполлино жетиптир.
Акын менен бир келип
Чиполлино макталып.
— Римге кайра барбаймын
Артекке койдум катталып.
Ушул жерде жүрөмүн,
Укмуштарды билемин.
Түркүн тилде сүйлөгөн
Чиполлиндерди башкарып!

Сыртка кайра чыгышты,
Деңизге карап турушту.
Катер жетип келгенде
Буратино киргизди
Төмөнкүдөй сунушту:

— Жельсомино башкарып,
Чиполлиндер аттанып.
Саякат жасап деңизде
Ачалы көңүл шаттанып!

Сүйлөөгө сөз таба албай,
Сөз билбеген адамдай.
Родари толкундайт
Бакчадагы баладай.

Деңиз бети заматта,
Айлангандай адатка.
Родари ортодо
Чиполлиндер тарапта.
Ойно, ырда жакыны,
Балдардын сүйгөн акыны
Бала болуп шаракта!

СУРМА

I

Көрүп жүрөм күнүгө,
Барып калам үйүнө.
Кичинекей Сурманын
Ким экенин билүүгө.

Көздөрү чыны карагат,
Көөдөй чачын таранат.
Көңүл койгон көркөмдөп
Көмөктөш ишке, көңүл шат.

Ар нерсеге сергек кыз,
Апасына эрмек кыз.
Айылдагы балдарга
Айта турган өрнөк кыз.

Жумшагандай бар күчүн,
Иреттелүү үй ичин —
Таңыркаткан Сурма кыз
Тазалап аяк-идишин.

Тазалык экен ар кеби,
Күмүштөй күзгү чайнеги.
Темгили жок, кири жок
Терезенин айнеги.

Тургандай нечен кылымдан,
Тыкандык менен жыйылган.
Жибек жууркан, төшөктөр,
Сурма кызга сыйынган.

Ирет менен бардыгы,
Кийим илгич, сандыгы.

Үй ичинен көрүнбөйт
Эскиликтин калдыгы.

Сурма өзү билип тандаган.
Сугарып таза кармаган.
Көрк берип үйгө текчеде
Көк, кызыл гүлдөр жайнаган.

Чыгалы эми үйүнөн
Жыттайлы чарбак гүлүнөн.
Чындыгын айтсам, Сурманын
Эмгекчилдигине сүйүнөм.

II

Атайлап Сурма өстүргөн,
Ар түрдүү сорт көп түрдөч.
Алтын көкүл жүгөрү
Ак чачыгын кестирген.

Ар убакта жайнаган,
Алтыдан сото байлаган.
Алты жүздөн даны бар
Ар сотоодо, таңданам.

Күн карама күн карап,
Турган сымак чач тарап.
Ушундай кызык жумушту
Сурма өзү башкарат.

Жүрөбүз гүлүн аралап,
Көпөлөк конот сагалап.
Ушул жерден жыпар жыт
Айлыбызга таралат.

Гүл көп экен ар кандай,
Сүрөткө тартып салгандай.
Таажылары тамылжып,
Таза жүргөн балдардай.

Чарбакта, үйдөй тазалык,
Мектепти көздөй басалык.
Кандай окуйт Сурма кыз,
Калтырбай ачык жазалык.

III

Текшерип журнал барагын,
Бааларын байкап карадым.
Үч, төртү жок жалаң беш,
Эң жакшы окуйт сабагын.

Көп окуп, көптү билген кыз,
Көп сабагын сүйгөн кыз.
Көпчүлүктүн ишине
Ишенип иштейт күчүнө.
Салам айтып улууга,
Салам берет кичүүгө.

Биздин Сурма сылык кыз,
Жүрөгү таза тунук кыз.

Ырдап берет майрамда,
Бийлеп берет андан да.
Көп кыздарды үйрөттү
Кештелеп сайма сайганга.

Ар ишке адис чебер кыз,
Сүйлөсө сөзү терең кыз.

Сурманы балдар сыйлашат,
Акыл айтса тыңдашат.
Кыздардан чыккан жомокчу,
Кыйлалар угуп жыргашат.

Тили таттуу чечен кыз,
Сөзгө турган бекем кыз.

Көргөндө комуз чалганын,
Ичиңде калбайт арманың.
«Тогуз кайрык», «Кара өзгөй»—
Айтпайын эми калганын.

Сурма ушундай шайыр кыз,
Ар нерсеге байыр кыз.

Түрүп коюп билекти,
Жакшы тартат сүрөттү.
Пионердик бөлмөдө,
Сүрөт менен гүл экти.

Сурма чыны кандай кыз,
Коммунисттик шаңдай кыз!

МУГАЛИМИМ

Мугалимим сүйгөн кишим,
Мугалимим таалайым.
Мугалимден менин ишим
Узун өмүр каалаймын.

Мугалимим күчүм, күнүм,
Адилеттүү адамым.
Мугалимден менин сүйүүм
Аткарылган талабым.

Мугалимим — турмушумсуң,
Ой, максатым, тилексиң.
Жол көрсөткөн жылдызымсың,
Токтобогон жүрөксүң.

Мугалимим акыл-кенчим,
Билим берген булаксың.
Келечегим — бактым сенсиң
Ата-энемдей ынаксың.

ЧОЛПОНБАЙ

Күндө көрөм сүрөтүңдү,
Эске салам өзүңдү.
Токтотконсуң душман огун,
Тосо коюп төшүңдү.

Сенин ишиң, кайрат күчүң,
Элиң менен, биз менен.
Жеңип чыктык душмандарды
Советтик эмгек, күч менен.

Өзүң сүйгөн Кыргызстан,
Эмгегинен даңктанган.
Беш жылдыктын баатырлары
Алга күндө аттанган.

Атыңды угам Чолпонбай деп,
Ар бир үйдөн, айылдан.
Кой кайтарган жайлоолоруң
Көркөмдөлгөн, жаңырган.

Сени унутпайт кыргыз элиң,
Акындарың ырдаган.

Жалгыз гана кыргыз эмес,
Бардык улут сыйлаган.

Күндө көрөм сүрөтүңдү,
Эске салам өзүңдү.
Токтотконсуң душман огун,
Тосо коюп төшүңдү.

САГЫНГАНДА АТАМДЫ

Сагынганда атамды,
Альбомду ачамын.
Сүрөттөрүн өпкүлөп
Олтуруп кат жазамын.

* * *

Эң биринчи бетинде,
Атам мендей бала экен.
Окшош көзүм көзүнө
Көө сүрткөндөй кара экен.

Ачсам дагы акырын,
Жигит кези келишкен.
Бир агы жок чачынын
Азыр аппак неликтен.

Карай берсем көп сүрөт,
Катышыптыр согушка.
Курал сырын бүт билет
Сержант экен согушта.

Москваны коргоптур,
Кыш суугуна карабай.
Мен айтпасам болбостур
Кармашыптыр аябай.

Душман мизин кайтарып,
Замбиректен атыптыр.
Автоматты асынып
Окопто да жатыптыр.

Командири көп мактап,
Кат жазыптыр апама.
Сүрөттөрүн бүт сактап
Жибериптир атама.

«Кызыл Жылдыз» тагынган,
«Даңк» орденин алыптыр.
Келген душман багынып
Кең дүйнөсү тарыптыр.

Кең Мекенди коргоптур,
Фрицтерди жолотпой.
Душман жолун тороптур
Курч кези экен болоттой.

Сүйлөп берди сүрөттөр,
Тил бүткөнсүп өзүнө.
Ашып ишке тилектер,
Кулак сал дос, сөзүмө.

Берлинге да барыптыр,
Катюшалар атылып.
Тынчтык отун жагыптыр
Душман күлүн сапырып.

Жеңиш менен келгенде,
Апам чоң той бериптир.
Мен чоңойгон жергемде
Тынчтык болсун делиптир.

Мунун баарын байкадым,
Альбомду барактап.

Кызыгы көп айтамын
Кимдер менден талашмак.

Өзү куруп жаңы үйдү,
Жемиш багын тигиптир.
Өстүрүптүр көп гүлдү
Ачык сырын билиптир.

Короодо гүл, үйдө гүл
Бул атамдын эмгеги.
Көп жумуштун сырын бил
Келишет эл көргөнү.

Солубаган гүлү бар,
Кышы-жайы ачылган.
Эсеби жок түрү бар
Кызыл, сары, жашылдан.

Азыр болсо атамдын,
Милдетин мен аткарам.
Сөзүн угуп апамдын
Бекер карап жатпагам.

Убагында сурагам,
Саатка карап эсептеп.
Өз ишине кубанам
Атам тиккен көчөт көп.

Жагалданган жаңгагы,
Үйүбүздүн артында.
Кыйыштырсам алманы
Биздин жердин шартында.

Бир бутагы алмурут,
Бир бутагы шабдаалы.
Ашыктарын бүт кыйып
Койсом гүлдөп жайнады.

Түйүлгөндө жемиштер,
Жумшарткамын түптөрүн.
Келе бермек жеңиштер
Кебелбестен иштедим.

Жай келгенде көрүп ал,
Жайнап бышкан алчаны:
Жатып албай терип ал
Керек болсо канчаны.

Шагы ийилген өрүктүн,
Саргайганын карачы.
Мен атама шерикмин,
Мен атамдын баласы.

Атам кеткен окууга,
Мичуриндин шаарына.
Алты ай болот окууда
Бүтүп келет багыма.

Багбанчылык кесиби
Карыса да тынбаган.
Жардамчым деп өзүмдү
Эмгегимди сыйлаган.

Сагынганда атамды,
Альбомду ачамын.
Сүрөттөрүн өпкүлөп
Сүйүнүп кат жазамын.

КҮНДӨЛҮК

Балам менен күндөлүк,
Экөөнү тең бир көрүп.
Сүйлөшөбүз үчөөбүз
Бир-бирибизден сүрдөнүп.

Акырындап ачамын,
Кол койгону жатамын.
Эки болсо элеңдеп
Керели кечке капамын.

Беш болуп калса күлөмүн,
Баламды жактайт жүрөгүм.
Айтаар сөзүм адам бол
Ошол менин тилегим.

ОШОЛ КҮНДӨН УШУЛ КҮНГӨ

Асан чочуп жата калды,
Тамекисин жашырып.
Оозу толо түтүн эле
Чыдай албайт батынып.

Шашканынан оң ууртунан,
Түтүн чыкты бурулдап.
Эмне кылмак Динара кыз
Асан жатса кырылдап.

Апасына кайра барды,
Айта салды түтүндү.
Ошол замат үч адамдан
Комиссия түзүлдү.

Чоң апасы, өз апасы,
Үчүнчүсү Динара.
— Өзүң барып көрбөсөң
Асан айтпайт сураба.

Үчөө бирдей эшик какпай,
Каалганы ачканда.

Сулап жатты Асан күлбөйт
Катуу сымак таштан да.

Динара кыз кытыгылап,
Колтугуна тийгенде.
Тура калды өз ордуна
Чоң энеси күлгөндө.

— Шайтан сени албадыбы,
Бу эмине кылганың.
Өпкөң чирип кесел болбо
Унутуп турмуш жыргалын.

Ким үйрөттү сага муну,
Тамекини тартканың.
— Такыр тартпайм мындан кийин
Атакеме айтпагын.

Ошол күндөн ушул күнгө,
Асан сөзүн кармады.
Ага аябай тийди белем —
Динаранын жардамы.

АСАНДЫН ЖОРУГУ

Асан досум мактанды:
— Көлдө сүзөм балыктай,—
Досторуна шаттанды,—
Чөкпөйм жаңы кайыктай.

Анда балдар жүр деди,
Көлгө барып түшөлүк.
Коркконубуз сен элең,
Чабак уруп сүзөлүк.

Асан дароо чечинди,
Ташка чыгып секирди.
Чөгүп кетти дайын жок,
Көл түбүнө бекинди.

Күтүп турдук азыраак,
Ал көрүнбөй жашынат.
«Кокуй, чөгүп баратам!...»
Деген гана үн чыгат.

Тамаша деп ойлосоң,
Көрүнбөдү чын эле.
Сүзгөндү эгер билбесе
Сууга кирди эмнеге?

Сууга кирди Гүлайым,
Жакшы билет көл жайын.
Кайда кетти, Асан жок,
Эми эмне кылайын?

Мен да сүзүп издедим,
Көлдүн түбүн тиктедим.
Асан жатат дардайып
Бул эмнеси, күтпөдүм.

Кармап алдым чачынан,
Көл четине чыгардым.
Көзү айланып, кыймыл жок
Коркконумдан кубардым.

Кармап эми бутунан,
Силке бердик аябай.
Бир убакта жылмайды,
Ууру кылган баладай.

— Сен сүзгөндү билбесең,
Эмне көлгө түшөсүң?

Карачы, ичиң дардайды,
Мынча эмне сууну ичесиң?

Анда Асан күлүмсүрөп,
Бакырайып тиктеди:
— Силер сактап каларды —
Билебиз да, биз! — деди...

БАШКАРМАНЫН БАЛАСЫ

Ирет менен гүл сугарып,
Иштеп жүргөн жаш бала.
Бурду сууну ал кубанып
Короодогу бакчага.

Дарбыз, коону жаңы чыгып,
Бадыраңы гүл ачып.
Иса бала эмгек кылып
Иштеп жүрөт чер жазып.

Кетмени да жасалыптыр,
Өзүнө чак жаратам.
Отоо чөптөн тазарыптыр,
Бакчасында баратам.

Жүгөрүсү өсүп тегиз,
Желге бийлейт кулпунуп.
Быркылдаган жери семиз
Суу да жетти умтулуп.

Иса бала кулак байлайт,
Суунун сырын алгандай.
Жүгөрүсү күлүп жайнайт
Суусаганы кангандай.

Бул жумушун бүтүрдү да,
Кирип барды үйүнө.
Башка ишке күтүндү да,
Кайра чыкты сүйүнө.

Акиташка сууну куйду,
От жагылбай кайнады.
Курт-кумурска түшпөсүн деп
Бак түптөрүн майлады.

Карап чыкты өрүктөрүн,
Жемиштин көп түрлөрүн.
Кичинекей багбан бала
Көрчү, иш көзүн билгенин.

Кыйыштырган алмурутка,
Шабдаалынын бутагын.
Жүзүмдөрү көр мени деп
Жайып турат кучагын.

Мына ушундай көп жумушу,
Эмгек сүйгөн баланын.
Мага жакты иш кылышы
Өзүң барып карагын.

Бул пионер Ысык-Көлдөн,
Башкарманын баласы.
Былыр барып өзүм көргөм,
Ишинде жок чаласы.
«Жаңы-Жылдыз» колхозунда,
Окуп, ойноп жашаган.
Жолдоштору кошуп ырга
Жаш багбан деп атаган.

ЫСЫК-КӨЛДҮН БОЮНДА

Ысык-Көлдүн боюнда,
Тору-Айгырдын оюнда.
Лагерь бар эң кызык,
Барып калсаң сонун да.

Балык баккан көлү бар,
Гүл өстүргөн жери бар.
Катар-катар ак чатыр
Көчөлөрүн көрүп ал.

Оштонуп аккан булагы,
Ошондон күйөт чырагы.
Аскага балдар чыгышкан
Алууга бүркүт уяны.

Көргөзмө бар көрүүгө,
Көргөндөр көңүл бөлүүгө.
Анда койгон буюмдар
Жетип калды элүүгө.

Баяндайт өткөн тарыхты,
Караңгы менен жарыкты.
Көлдүн түбүн изилдеп
Көп нерсе таап алышты.

Көк мончок бар, шуру бар,
Күмүш таккан куру бар.
Ийик, өрмөк, жаргылчак
Илгеркинин пулу бар.

Сокусу менен сок билек,
Тиги турган таш күрөк.
Мына бу киши сыяктуу
Сөлөкөттү ким билет?

Колунда бар таягы,
Жанында жатат аягы.
Тебетейи кара таш
Келгендин баары карады.

Көргөзмө жакты баарына,
Балага жана карыга.
Эми бара жатабыз
Лениндик залына.

Илинип кызыл желектер,
Коюлган түрдүү белектер.
Терезеден шуудурайт
Балдар тиккен теректер.

Портрети Ильичтин,
Жүрөгүмдү сүйүнттүң.
Эске салып өмүрүн
Акыл-ойду жүгүрттүм.

Бактылуу сонун балалык,
Партиядан жаралып.
Кызыктарды көп көрүп,
Ыракмат айтып тарадык.

Ысык-Көлдүн боюнда,
Тору-Айгырдын оюнда.
Лагерь бар эң кызык
Барып калсаң сонун да.

КҮТӨТ

Мектептерде зымырап,
Сыноолор өтүп бүткөн кез.
Сансыз гүл жерде жыбырап,
Жаш досторду күткөн кез.

Аркайып жаткан Ала-Тоо,
Келгиле дейт балдарды.
Аскасы бийик терең коо,
Келсин дейт балдар ал дагы.

Балдарды күтөт кең жайлоо,
Гүлдөрдөн букет берем дейт.
Эгини бышкан жазгы айдоо,
Эмгектенсе көрөм дейт.

Балдарды тосот дарыя,
Берем дейт балык баарына.
Машина айдап Мария,
Жеткирем дейт шаарына.

Гүлдөп жаткан чөл күтөт,
Бизди көрүп калсын деп.
Улак, козу, төл күтөт
Бизди шефке алсын деп.

Театр, кино, музейлер,
Эшигин ачты балдарга.
Колхозчу ата-энелер
Келгиле дейт жардамга.

Бардык жер күтөт чынында,
Балдар салам берсин дейт.
Артек күтөт Крымда
Адашпай мында келсин дейт.

МЕН САБАКТАН КАЛБАДЫМ

Беш күн бою калың кар жаап,
Бүгүн гана токтоду.
Талаа, тоолор, чар тарап
Ак тыбытка окшоду.

Эгер жүрсөм жолду бузуп,
Жетпей калам сабакка.
Каптал менен куштай учуп,
Түзгө жеттим заматта.

Чарчабадым атым лыжа,
Таягын бек кармадым.
Аз жеринен арчаларга
Мен илинип калбадым.

Эрте бардым мектебиме,
Жуккан карды кагындым,
Күтүп турдум жолдошторду,
Мен аларды сагындым.

ҮСӨН КОЛУН КҮЙГҮЗДҮ

Аларчанын башына,
Минип алып качырга.
Кармайбыз деп кекилик
Барып калдык жазында.

Карматпады кекилик,
Улам качып секирип.
Көрүп койду Асанды
Жата калса бекинип.

Тоо койнунда гүл жайнап
Терип алдык биз тандап.
Бир заматта түш ооду
Караңгыга ким калмак.

Шаркыратма асылма,
Жалама аска башында.

Күңгүрөнөт капчыгай
Асан жетти шашылма.

Биз да бардык жанына,
Көз чаптырып баарына.
«Булак таптым!» — деп айтты
Үсөн жүргөн шагылда.

Жетип бардык үчөөбүз,
Канганча биз ичебиз.
Ысыладык аябай
Ыкчамдайбыз, түшөбүз.

Дегенче болбой бакырды,
Үсөн бизди чакырды.
Улам үйлөп оң колун
Колтугуна жашырды.

Эмне болуп кетти? — деп,
Бакырганың эппи? — деп.
Сураганга өзү айтты:
— Колум күйүп кетти,— деп.

Үсөн күлдү жылмайып,
Колуң күйсө кимде айып.
Кайнаар булак көзү экен
Ойда күлүп жыргадык.

ЭМНЕ ҮЧҮН

Бир мектептен көрдүм мен,
Эки бала, жалгыз кыз.
Айтканыма ишен сен,
Ойго түшсө жүрөк тыз.

Ашым экен аркысы,
Кылтыйып мени караган.
Керим экен беркиси
Керилип чачын тараган.

Жанына барып Ашымдын,
Сурап калдым классын.
Уялгандан жашындым.
Айтканын анын угасың:

— Аны менден сураба,
Директорго барыңыз.
Бул жерде болбой убара
Унчукпай кетип калыңыз.

— Түшүнбөдүм сөзүңө,
Билбей калдым тилиңди.
— Кайрылбаңыз өзүмө
Келтирбей бекер жинимди.

Эч нерсе айтпай тиктедим,
Ашымдын кара көздөрүн.
Жылмаюуну издедим
Уккум келбей сөздөрүн.

Бекерден болуп убара,
Жолуктурдум Керимди.
Жообун анын сураба
Ичине алдым демимди.

— Бааларың кандай жигит? — деп
Күндөлүгүн сурадым.
Ал болсо мага айтып кеп:
— Алыңыз белек кыламын.

Күндөлүк кармап колума,
Көзүмдү ачып жумганча.

Ар нерсе түштү оюма,
Коңгуроо үнү тынганча.

Абайлап ачып барагын,
Бааларына тиктедим.
Ишенбесең карагын
Керектүү бааны издедим.

Анда-санда үчү бар,
Алуусу арт жагында.
Керимдин кандай күчү бар
Ачыгын айтсам таарынба.

Кыздарга өч башынан,
Бир муштап алмай адаты.
Же тартып калат чачынан
Өзүнө жаккан сапаты.

Сыя төгөт партага:
«Байкабай агай калдым»,— деп.
Чыгарса аны картага
Оозунан чыкпай калат кеп.

Дудук болгон эмедей,
Жер тиктейт Керим баатырым.
Жүрө берсең кенебей
Жүдөмүш болоор акылың.

Сый дегенди билбейсиң,
Сыланганың башкача.
Улууну көзгө илбейсиң
Киймиңдей болсоң таптаза.

Кол кабыш менен ишиң жок,
Дардаңдайсың чынында.

Ата-эне бар курсак ток
«Баатырсың» менин ырымда.

Үчүнчү менин көргөнүм,
Рүстөм кызы Бурулкан,
Ага да көңүл бөлгөнмүн
Ар ишине калдым таң.

Окуучу кыз секелек,
Он төрттөн жашы өтө элек.
Ойгонуп эне эмизген
Оозунан сүтү кете элек.

Айтпайын баасын сабагын,
Курдаштары билбесин.
Апасын анын аягын
Апага кыздар күлбөсүн.

Шыпыргы менен иши жок,
Карабайт казан-аякты.
Кой деген аны киши жок
Тандап жейт дайым тамакты.

Апасына тыңсынат:
«Кетсин, деп, беттин тырышы».
Апасы айтса чыр чыгат
Бурманын анда сунушу:

—Көп күлбөгүн жөн эле,
Ошондон бырыш көбөйөт,
Жылмая бербө көп эле
Ошондон бырыш төрөлөт...

Апасы угуп бул кепти,
Ичинен сызып тим болот.
Бурма деген кыз көптү
Аны жолго ким коёт.

Чачын тармал кылам деп,
Күйгүзүп алды саамайын.
Кашын ичке чиём деп
Боёп салды маңдайын.

Эмнеге мынча ашыгат,
Карайтып боёп кирпичин.
Күзгүнү көздөй шашылат
Анысын мурда билчүмүн.

Атасы айтса акылын,
Кабагын бүркөп мостоёт.
Ушундай Бурма «баатырым»
Ыйынан көзү тостоёт.

Ачыгын айттым акынмын,
Коркутуп мени караба.
Ата-энеге жакынмын
Адам бол, Бурма садага.

Мындайсыңар эмне үчүн,
Ойлонуп, окуп көргүлө.
Силер үчүн бар күчүм,
Ырыма жооп бергиле?!

АПАМ МЕНЕН

Менин апам кандай жакшы,
Эч нерсесин аябайт.
Кийим бүтүн, бардык күчүн
Жумшап тамак даярдайт.

Апам менен пейлим кенен,
Ачык-айкын көңүлүм.

Тилейт мага айткан сөзү:
Узун болсун өмүрүң!

Апам кызык ырдап берсе,
Артисттердин өзүндөй.
Айткандары акыл кошкон
Чоң энемдин сөзүндөй.

Апам менен кошо жүрөм,
Көп эл салам беришет.
Чоң апамдар айылдагы
Жолукканда өбүшөт.

Менин апам кандай жакшы,
Кийим кийсе жарашкан.
Алтын Жылдыз сол төшүндө
Ар ким сүйүп карашкан.

Менин дагы жылдызым бар,
Пионермин — атагым.
Небересимин Лениндин —
Баласымын апамдын.

СӨЗҮМ БАР

Бөбөгүмдүн көзүнчө,
Калп айтасың Асанкул.
Кулак салып угуп ал
Сага айтаар сөзүм бул:

Бөбөгүң да калп айтып,
Алдап сени жүрбөсүн.
Калпычы деп ага-ини
Курдаштарың күлбөсүн.

Мына ушуну билип ал,
Чормоңдобой тилими ал.
Жаман-жакшы адаттын
Айырмасын билип ал.

КИМ УКТАБАЙТ

Ким уктабайт түн киргенде
Өзүмө өзүм суроо берем,
Жооп издейм,
Издей берем таба албайм.
Оюм менен убарамын
Карайлайм...
Таптым аны жакында
Таптым,
Таптым,
Атайлап тапканымды
Ырымдын сабына каттым.

Жазганча шаштым,
Түн киргенде уктабайт,
Сансыз жылдыз,
Аккан суу,
Көл толкуну
Адамдардын сыймыгы
Балалуу эне,
Соккон жүрөк
Убакыт,
Жүргөн сааттар,
Эл уйкусун коргогон
Чек арачи
Азаматтар!

СЕЛКИНЧЕК

Биздин бакта селкинчек,
Билгениңер күүлөп теп.
Канат бүткөн немедей
Каалап тепкен балдар көп.

Учкан сымак көкөлөп,
Тептик Асан экөөлөп.
Жеттик бактын учуна
Бизге эч ким жете элек.

Алты бакан селкинчек,
Алда кызык, айда теп.
Учкуч болом дегениң
Селкинчектен пайда көп.

Кылдат кызык селкинчек,
Кыйкырбастан карма бек.
Болгуң келсе космонавт
Селкинчекти күндө теп.

БИЗ БАЛДАРДЫ КОРГОЙЛУ

Бешик ыры назик үн,
Мени кошо терметкендей.
Уйкусурап баратам.
Билинбейт мага көөдөй түн
Жылдыздардан берметтердей
Нур чачырайт карасам,
Эмчек берип ырдайт эне
Жылаажындай тим эле
Тыңшайм, тыңшайм
Тийгендей күн
Эне бала тамашаң.
— Уктай койчу карегим,

Садагаң,
Уктасын деп терезеден
Миң-сан жылдыз караган.

Уктай койчу, Ай да уктап баратат,
Уктайлы деп булут дагы тараган.
Уктай койчу жүрөгүмдүн шериги,
Келечектин гүл бакчалуу өмүрү.

Укта,
Ойгоногой таң атса,
Жыттап атаң көтөрүлсүн көңүлү!
Эне үнү өзүнчө бир
Сюитаны коштоп алып
Глинка өзү
Кыл кыякты тарткандай.
Жердин койбой гүлдөрүн,
Бешигине бөбөктүн
Тандап келип,
Арнап келип таккандай.
Ачылды уйку чайыттай,
Жайда булбул
Концерт коюп жаткандай.
Бешик ыры булак суусун
Башка жакка бургандай,
Өтүп жатты бала кезим
Булганбай...
...Энем мени эркелеткен
Бирок билген эмесмин.
Биздин эне
Улуу күнгө теңештиң.
Бешик ыры кайра ырдалды
Назик үн
Качты түн.
Күн да чыкты
Эне менен кеңештим

Эне күлүп:
— Бала ысык
Балбылдаган жалындай,
Бала кызык
Жүрүп турган канындай.
Бала бакыт
Ата-энеге нур чачкан
Улуу Ильичтин
Күйүп турган шамындай!
Бул ырды угуп
Мен өзүмчө жыргадым.
Тердеп кетти көтөргөндөй
Жаңы дыңдын чымдарын.
Ошол күндөн ушул күнгө
Кылган менин кесибим.
Балдар үчүн
Арнап жазган ырларым.
Турмушумдун ата-теги
Өмүрүмдүн келечеги —
Окуп жүргөн баламда,
Неберемде,
Чөбүрөмдө,
Адамда!
Ошондуктан биз балдарды
Бапестейбиз ойлойбуз!
Өмүр бою бак-таалайын,
Келечегин коргойбуз!

КУЛУН ЖАБУУ

(Бул ыр Ат-Башы районундагы Киров атындагы мектептин окуучуларына окулган).

Айланайын, кичинекей бөбөктөр,
Аман болсо далай ишти төрөлтөр.

Тянь-Шандын чокусуна бак тигип,
Тиги жаткан камгак чөлдү көгөртөр.

Азырынча аз болсо да күчүңөр,
Куттуу болсун, демилгеңер, ишиңер.
Ушул турган эрекек балдар, кыз балдар
Колхозунда далай ишти бүтүрөөр.

Кулун жабуу жасапсыңар кийизден,
Малчыларды демилгеңер сүйүнткөн.
Кулунуңар чоңойгондо — аргымак —
Ар кимиңер минесиңер күлүктөн.

Жабууларды кулундарга жаптыңар,
Чөп-жем берип, шефке алып бактыңар.
Тянь-Шанда ушул жылда биринчи
Татынакай жаңылыкты ачтыңар.

Бул жабуулар кулундарга белек деп,
Суук тийбесин кыш келгенде керек деп.
Күлмүңдө төртүнчүдөн Айша кыз,
Биздин класс он үч жабуу берет деп.

Куттуктады ишиңерди апаңар,
Кол кысышты аппак сакал атаңар.
Агаларың, эжекелер кубанды,
Түк болбосун жаман баалар, капаңар.

Ырдагыла, ойногула, күлгүлө,
Эмгек ырыс, эмгек, бакыт-сүйгүлө.
Алкыш айтам акындардын атынан
Аргымакты алчактатып мингиле!

ЭКИ КЫЗ

Бул эки кыз, жакшы кыз
Деп айтышат айылда.
Бири Бермет, бири Айша,
Быйыл көргөм жайында.

Бул эки кыз жакшы кыз,
Мактагандан жаңылбайм.
Кичи пейил, тил алчаак,
Сыпайы, сылык кадырайм.

Кырдач мурун, кара көз,
Кылдат өргөн чачтарын.
Сүйлөбөгөн ашык сөз —
Бул Айша кыз айтканым.

Өңү-түсү ак саргыч,
Күлсө күрүч тиштери.
Эмгек сүйгөн Бермет кыз
Айтсам кызык иштеди.

Күндөлүгүн көрдүм мен,
Айша менен Берметтин.
Бешке окушат экөө тең
Алдыңкысы мелдештин.

Сансыз гүл талаа тагынып,
Торгойлор сайрайт тил безеп.
Көйкөлгөн беде чабылып
Келгендей ишке чын кезек.

Чачык байлап жүгөрү,
Күн карама гүл алды.
Болгонсуп жердин жүрөгү
Буралып буудай сыланды.

Коон, дарбыз, жаңы түйүүлүп,
Анделек али быша элек.
Алчалар арбын күбүлүп
Пахтанын гүлү уча элек.

Жайдын толук убагы,
Жашаргандай жер бети,
Жагымдуу тоонун булагы,
Жайлоонун тунук шербети.

Айша, Бермет чамынып,
Аябай шашып алышкан.
Заматта амал табылып
«Тез жардамга барышкан».

Аптыгып Айша сүйлөдү,
— Акылай эне оору,— дейт.
Бермет дагы күлбөдү:
— Чыгыптыр оң колу дейт.

«Тез жардам» жетти заматта,
Шакшактап колун байлады.
Кол кабыш кылып эки кыз
Аяшкан жок жардамды.

— Эки кыз эрте келбесе,
Көрмөксүз далай азапты.
— Аздык кылат эр десе
Эки кыз мени жашартты.

Анда врач Жуматай,
Баяндады билгенин.
Бермет менен Айшанын
Кол кабыш кылып жүргөнүн.

Быйыл марттын баш чени,
Ала шалбырт айылда.
Эки кыздын иштери
Келечекке камылга.

Көзгө сайса көрүнгүс,
Түн ортосу караңгы.
Булут толгон бүлүнгүс
Таанууга болбойт адамды.

Чертилди биздин эшик жак,
Күйгүздүм өчкөн чыракты.
Текчеде жаткан мышык сак
Тикчийтти эки кулакты.

Эшик каккан ким десем,
Айша, Бермет келиптир.
Картаңбайдын чыдабай
Кыйналганын көрүптүр.

Ошол замат жөнөдүк,
Картаңбайдын үйүнө.
Оорусу эмне экенин
Карап көрдүк билүүгө.

Айткан сөзгө ынабай,
Суу ичиптир күйүгүп.
Жаткан экен чыдабай
Ичегиси түйүлүп.

«Тез жардам» менен жеткирдик
Шаардагы ооруканага.
Жардам берген эки кыз
Көмөктөш болду дабага.

Акылай угуп кубанды,
Эки кыздын ишине.
Мактаса Бермет уялды
Кызарып Айша кичине.

Демилгеси булардын,
Өрнөк далай балага.

Иштерине кубанды
Чаң жугузбас санаага.

Бул эки кыз, жакшы кыз,
Деп айтышат айылда.
Бири Бермет, бири Айша
Сүймөнчүк болгон баарыга.

НЕБЕРЕСИБИЗ ЛЕНИНДИН

(хор)

Бак-таалайдын кучагында,
Мектепте окуп жатабыз.
Түзүп берген жыргал турмуш
Улуу Ленин атабыз.

К а й ы р м а:

Небересибиз Лениндин,
Биз чоңоюп толобуз,
Асмандагы ай, жылдызга
Эстелигин коёбуз.

К а й ы р м а:

Космос койнун жара тилип,
Чолпонго да барабыз.
Москванын үйлөрүндөй
Марска мектеп салабыз.

К а й ы р м а:

Эмгегибиз, тилегибиз,
Партиянын иши үчүн.
Биздин элдин баатырдыгы
Таңыркаткан жер жүзүн.

К а й ы р м а:

Бүткүл элге тынчтык, достук,
Согуш оту жанбасын.
Коммунизмдин кызыл туусун
Бүткүл дүйнө кармасын.

К а й ы р м а:

МЕНИН АПАМ

Менин апам,
Сенин апаң,
Апаң жаныңда болсо
Болбойт капаң.
Менин апам азыр жок
Түшүмдө гана эркелейм,
Алдында жатам,
Баса элек бала болом,
Көкүрөгүн жыттайм,
Кумарымды жазам...

Апам!
Көрбөгөндү көрдү,
Согушта санитар эле
Ок тийип өлдү.
Кучактап кан төгүлгөн жерди,
Коргойм деп
Мекенди, элди.
Көзүмдөн жаш чыккан жок,
Тийгендей көкүрөгүмө ок.
Үч күн жатыптырмын
Эс-учумду билбей,
Куйкалап жаткансып

Арчанын жалыны —
Өчпөгөн чок.
Эсеме келсем
Кара кагаз колумда
Кабар берет апаң жок,
Айлам кетти,
Жыйнап эсти,
Калем алдым колума.
Издеп сөздү,
Жашка сугарып көздү,
Апам согушка кетээрде
Айтканы оюмда:
— Балам!
— Кулак сизде?
— Жаралгандан адам
Бала баркын ойлогон.
Эркелетип бала менен
Бала болуп ойногон.
Баланын мээримине адам —
Өмүр бою тойбогон.
Энесин бала колдогон,
Куру бекер жаш агызба,
Сагынба,
Апалар көп өзүм сындуу айылда
Жетим калгам
Мен да сендей чагымда.
Жөнөйүн эми эл коргоого
Тагдыр шу, таарынба!
Ушул сөздү айтып алып,
Өпкөн эки бетимден,
Түшүнбөдүм,
Жаш чубурду
Менин эки көзүмдөн.
Ойлосом жүрөк эзилген.
Жылдар өттү
Жигит болуп жетилгем.

* * *

Менин апам,
Сенин апаң.
Ким апасын сүйбөсүн,
Билесиңби апа менен
Бүткүл дүйнө гүлдөшүн.
Канча адам жер бетинде жашаса
Ошолорду алтын апа төрөгөн.
Бейпилдикте
Бешигине бөлөгөн.
«Кош балам» деп,
Каныксейдей кайраттуу,
Чоң согушка
Менин апам жөнөгөн.

* * *

Апа деп чыккан тилим,
Апа деген сөз —
Түшүнсөң илим.
Аны барктай билсең сүйүн,
Апага ким наалат айтса
Сапырам күлүн,
Өрттөп жиберем
Өрттөп жиберем үйүн!

* * *

Менин апам,
Сенин апаң,
Ким апасын сүйбөсүн,
Ким апасын сүйбөсө
Ал адам эмес,
Арабызда жүрбөсүн,
Өмүр бою көңүл ачып күлбөсүн!

БАЛА ЧАГЫМ

(поэма)

Анда мен да сегизде элем,
Ээрчитип келди мектепке энем.
Атам да келди, агайым келди,
Үчөө бирдей: «Жакшы оку!» — деген.

Биздин мектеп чынында сонун,
Жакшы окусаң ишке ашат оюң.
Биринчи күнү кармалбай калем.
Чие албай сызык, калтырайт колум.

Күндөр өтөт, түндөр да өтөт,
Кадам шилтеп айлар да өтөт.
Тамгаларды таамайлап таанып,
Акырындап акылың өсөт.

Алуу, кошуу эсепти билип,
Мугалимдин айтканы сиңип.
Көптү үйрөнүп, эмгекти сүйдүм,
Биринчи күнү беш көчөт тигип.

Кезек келип, дежурный болуп,
Бор, журналды ордуна коюп.
Келгенде мугалим класстын ичи
Бирге окуган балдарга толуп.

Агабыз Асан атамдай болчу,
Көп иштерге көңүлүн койчу.
Класс ичи майрамдар болсо,
Жыпар жыттуу гүлдөргө толчу.

Кызык жомок айтып да берчү,
Кызык китеп сатып да берчү.

Кээ бир бала билбесе сабак
Дептерине жазып да берчү.

...Коштошуп жатып биз менен өзү,
Ошондогу айтылган сөзү.
Эсимден кетпейт, жүрөгүм эстейт
От болуп күйүп, балбылдап көзү:

— Сабактан такыр калбагыла,
Начар бааны албагыла.
Өлүмдөн катуу намыс деген
Бул сөздү бекем кармагыла.

Ошол сөз бизге атадай болду,
Камкордук көргөн ападай болду.
Ташыркатпас тулпарга каккан
Жешилбес жаңы такадай болду.

Ошол мезгил эсимден кетпейт,
Айтып жүргөн сөзүмдөн кетпейт.
Марттын айы, жаз келди жаңы.
Коштошту мугалим акылым жетпейт.

* * *

Класс ичи тынчтыкта баары,
Жапжаш кыз келди—мугалим жаңы.
Ошондо бизге жай гана сүйлөп,
Ирети менен айткандары:

— Агайыңар алыска кетти,
Телеграмм алдык фронтко жетти.
Европада согуштун оту —
Бир жылдан бери көп канды төктү.

Кара ниет Гитлер согушту баштап,
Өрттөндү шаарлар, бомбалар таштап.
Ыйлады балдар, кыйналды чалдар,
Туулган жерден каякка качмак?

Ошондо мен ойлонуп туруп,
Биринчи болуп колумду сунуп.
Суроолор бердим мугалим кызга
Сезимтал элем, бала кез тунук.

— Асан агай кайсы күн келет,
Ал согушта кайсылар жеңет?
Атылса мылтык, бомбалар түшсө
Андагылар эмне үчүн өлөт?

Чоң кишилер койбойбу өлбөй,
Кармашпайбы шаарларды бербей.
Эгерде мен согушка барсам,
Келбеймин кайра душманды жеңбей!

Мугалим эже жаныма келип
Башымды сылап дептерди көрүп.
— Жазганың жакшы, тилегиң жакшы
Агайың келет душманды жеңип.

Эртеси күнү болбоду сабак,
Темир жыйдык туш-туштан карап.
Керели кечке иштедик күчөп,
Түштө да барып ичпедик тамак.

* * *

Өзүбүз тиккен алмалар гүлдөп,
Май айы келди өрүктөр бүрдөп.
Дем алыш эле мугалим эже
Келип калды жумушка жүр деп.

Күрөгүн алып атамдын жаңы,
Жумушка барсак балдардын баары.
Көчөттөр тигип жер казып жатат
Айылдагы кемпир-чал дагы.

Ошол кезде почточу келип,
Эжебизге бир катты берип.
Коштошуп коюп жолуна түштү,
Мингени эшек акырын желип.

Ал катты ачып ичинен окуп,
Айткандарын көңүлгө токуп.
Экинчи бетин караган кезде
Кеткендей болду эжеке чочуп.

Көзүнөн жашы көрүнбөй чыгып,
Чөнөктү казды ордуна жылып.
Ак кагазды абайлап бүктөп
Төшүнө катты болгондой ыйык.

Эртеси күнү сабакка келдик,
Эжеге карап суроолор бердик.
— Кечеки катты ким жазды эле?
— Чындыгын бизге айтыңыз? — дедик.

Кабагы бүркөө билмексен болуп,
Балдарга карап күлмөксөн болуп.
— Ал катты агай жазыптыр мага
Уккула, балдар, айтайын толук.

Ок тийип санга эс-учун билбей,
Жатыптыр үч күн кансырап, күлбөй.
«Жатамын азыр Саратов жакта
Айыksam барам ачылган гүлдөй.

Жакшылап окут, балдарды кара,
Сабактардан болбосун ала.

Кыйын го турмуш түшүнөм баарын
Балдарды ая, өзүңдү ая...»

Келемин деген жакшы сөз угуп,
Кол чаптык күлүп, баарыбыз туруп.
Кубангандан эжекем ыйлайт
Көзүнүн жашы булактай тунук.

Эжекемди аяймын өзүм,
Согушта өлгөн атасыз жетим.
Менин да атам согушка кетти,
Оюма түшсө ымшыган көзүм.

* * *

Бир күнү эжем чогулуш жасап,
Госпиталда агайга атап.
Жиберүү үчүн посылка, катты
Белектер камдап, каттарды жазат.

Бирибиз тигип тамеки баштык,
Бирибиз үйдөн кол капты таптык.
Бет аарчы жасап кыздардын көбү
Агайга арнап жылуу сөз айттык.

Он бешке жакын конверт жыйдык,
Мугалимге болсун деп сыйлык.
Чогулуп балдар ящикти жасап,
Алмадан кошуп аманат кылдык.

* * *

Кат келди дагы, агайдан жаңы,
Айыктым дептир кетпестен алы.
«Жөнөймүн» дейт согушка кайра
Унчукпай калдык балдардын баары.

Эмнегедир ыйлады кыздар,
Агайын аяп жүрөктөр сыздар.
Күндөр өттү, жумалар өттү,
Кетишти учуп, келишкен куштар.

Күз келгенде машактар тердик,
Кырмандарга өткөрүп бердик.
Сентябрь келди кайрадан жаңы
Эжебиз келди, мектепке келдик.

Айтканым ырас, экинчи класс,
Китептер алдык болгондой мурас.
Сабактан калбай бир дагы бала
Жеңишти көздөй ургандай кулач.

Жүрөбүз күтүп агадан кат жок,
Кеткендерден далайдан кат жок.
Эжекебиз сабагын берет,
Түшүнбөй калсак, түшүнтүп токтоп.

Бош убак болсо иштейбиз дагы,
Иштешет апам, эмгекте баары.
Кызылча казып, малдарды багып
Шашкандай келди ноябрь айы.

Майрамда эжем чогултуп алып,
Бир топторго значок тагып.
Пионерлер келишти бизге
Сурнайын чалып, барабан кагып.

Вожатайыбыз силерге дешти,
Айтышты келип билбеген көптү.
Күндөр өттү, айлар да өттү,
Кайра жаз келди, жамгырын төктү.

Баарыбызда багбандык милдет,
Бак-даракка жолотпоо илдет.

Эжекебиз өзү айткандай:
— Чөл калтырбай жериңди гүлдөт!

Быйыл да тиктик алма дарагын,
Көбөйтүп күндө мектептин багын.
Апрель айы аяктап калган,
Ким сыйлабайт Ленин айын.

Ленин туулган так ушул айда,
Гүлдөр көп чыкты жер жайнап майда.
Вожатыйларыбыз жагоочондор
Сүйлөшкөн сөзү: «Алгала, чамда».

Өмүрү кызык, өрнөгү кызык,
Апрелдин келгени кызык.
Чоң майрамдай мектептин жаны
Үчүнчү класс чогулган сызык.

Улам бирден ортого чыгып,
Солдаттардай какайып туруп.
Салтанаттуу убада бердик,
Туунун четин өбүшүп тунук.

Такканда жагоо жүрөктөр туйлап,
Салюттар берип, улууну сыйлап.
Төрөлгөн күнү чоң атабыздын
Убада бердик биз дагы чындап.

«Атабыздай окуйбуз дайым,
Лениндей иштейбиз баарын.
Сүйөбүз элди акылман сымак
Үйрөнөбүз балалык чагын!»

Класстан биздин убада ушул,
Алкымда жагоо алоолойт кызыл.
...Почточу келди эжемди сурап,
— Эмне экен? — дедик туралбай чыдап.

Эжекем келди мектептен чыгып,
Салабыз кулак сөздөрүн угуп.
Почточу болсо саламын айтты,
Эки катты эжеме сунуп.

Ойногон балдар топтошуп шашып,
Ортого чыкты эжекем басып.
Бизге карап, саамайын тарап,
Көңүлү ачык, каттарды ачып.

— Тынчтангыла, уккула баарын,
Майдандагы агайдын жайын.
Кат жазыптыр силерге арнап,
Сүрөтү келди көрүүгө камын.

Төшүндөгү орденин көрдүк,
Үч медалга көңүлдү бөлдүк.
Агайга арнап тууларды кармап,
Катарга туруп салют да бердик.

...Тапшырма алып, чалгынга жөнөп,
Билинбей барып душманды көрөт.
Отуздан ашык танкасы турган
Ак кайыңдуу токойду ээлеп.

Жөтөлүп коюп сакчысы жүрөт,
Алачык сымак үйүнө кирет.
Акырын барып аңдыган агай
Ал сакчыга бүркүттөй тиет.

Кундак менен башка бир салат,
Эс-учун билбей жыгылып калат.
Оозуна тыгып чүпүрөк толо
Ойлонуп турбай көтөрүп алат.

Таң алдында бөлүккө келет,
Соңкойгон «тилди» өткөрүп берет.

Көп сырын билип душмандын жаңы
Чабуулга чындап даярдык көрөт.

* * *

Өтөт күндөр, айлар да өтөт,
Кычыраган кышкы суук кетет.
Чабуул коюп жоокерлер биздин
Бардык жерде жеңишке өтөт.

Дагы далай эрдиктер кылат,
Днестрден биринчи чыгат.
Атылган ок, бомбалар түшкөн
Ызы-чуудан кулактар тунат.

Эрдигин баалап, жеңиштер каалап,
«Кызыл Жылдыз» агайга тагат.
Чалгындагы эрдиги үчүн
Катары менен үч медаль алат.

Келген катты эжебиз окуп,
Айтылган сөздү көңүлгө токуп.
Кубангандан кол чаптык биз да,
Урматына агайдын озуп.

Бул кабар тарап айылга кетти,
Ар үйлөргө кубаныч жетти.
Кулпунуп гүлдөр талаада жайнап,
Сугарып жерди жамгыр жаап өттү.

* * *

Окуй бердик, көп эмгек кылдык,
Аз да болсо алдыга жылдык.
Жеңээрин билип, өзүнчө ойлоп,
Акыры эмгек, акыры чындык.

Бешинчибиз ишибиз дурус,
Жардам берүү, кол кабыш кылыш.
Канга сиңген, жаш болсок да,
Бүтсө экен дейбиз күчөгөн уруш.

Кээде келет айылга кабар,
Ый, өкүрүк, заматта тараар.
Айла канча согуштун иши
Курман болмок, азапка салаар,

Көңүл айтуу карыга шерик,
Жүргөндөй кайгы айылга келип.
Чоңоюп калдык ишибиз арбын
Ат такалап, басабыз көрүк.

Энелер менен айдайбыз жерди,
Сугарып, эгин, агызып терди.
Киймибиз жыртык, тойбогон курсак
Жалгыз бойлор азапты көрдү.

Арпадан талкан, айлабыз канча,
Кебеги чыгат жармага салса.
Нан деген анда көрүнбөйт көзгө
Бөлүшүп жейбиз табылып калса.

Чогулттук далай жылуудан кийим,
Ремонт кылдык жалгыз бой үйүн.
Эмгек, окуу, уйку азыраак
Ушинтип өткөн балалык күнүм.

Конфет, кантты билбеген анда,
Кант болбосо морожрый кайда?!
Дайынсыз эле шоколад, набат
Укчубуз атын ар кимден чанда.

Кыш келип калса короону күрөп,
Жалпыбыз тегиз жеңишти тилеп.

Атылса салют, айтылса жеңиш
Кубанчубуз толукшуп жүрөк.

Өттү мезгил кезекти күтүп,
Суукка алдырдык бутубуз үшүп.
Келсе экен дейбиз майдандан ата
Кан төгүлгөн согушту бүтүп.

«Жоголсо экен атылбай мылтык,
Бүтөлсө экен кийимдер жырттык.
Болбосо адам эч качан чолок,
Болбосо сокур, болбосо тырык.

Өңүбүз кызыл жагоодой болсо,
Батинкем байкуш жыртылбай койсо.
Жыңайлак бутум азапты чекпей
Чогойно-тикен киргенин койсо».

Ушинтип ырдап жатканын кыздын,
Кошунам Анар өзүнөн уктум.
Ошондон кийин капалуу болуп,
Караңгы түндө уктабай чыктым.

* * *

...Айлыбызда бир гана тилек,
Эртерек жеңиш келсе экен деп —
Аңызды айдап огород казмай
Куралыбыз болгону — күрөк.

Эжебиз болсо сабагын берет,
Мектепке эрте таң атпай келет.
Даярдап сабак, дептерди карап,
Калтырбай бирин текшерип көрөт.

Ай келди жаңы, май келди жаңы,
Гүл кучактап, алма өрүк шагы.
Күн да ачылып, нурларын чачат
Жапкандай жерге жаңыдан шайы.

Гүлдөдү алма, гүлдөдү өрүк,
Жел жүрсө мелүүн баскандай көрүк.
Балалык кызык, балалык жыргал,
Жүргөн кез тоодон кызгалдак терип.

Чаап келатат ат минген адам,
Жакындап калды Жанаалы чабан.
Секирип түштү атынан ылдам:
— Каякта жүрөт, Курманбек балам?

Бул сөздү тиги Курманбек укту,
Ак борчук таштын артынан чыкты.
Алдынан тосуп, кучагын созуп,
Чоң ата күлүп бооруна кысты.

Жаш бала сыңар ыйлады кары,
Гүлкайыр сымак сакалдын агы.
Бүттү деп согуш, келди деп жеңиш!
Айтты аксакал кабарды жаңы.

Балдарды койбой кучактап өптү,
Шолоктоду, көз жашын төктү.
Уктуңуз кайдан дегенче болбой
Атына минип чапкылап кетти.

Күлүктөр сымак чуркадык бирге,
Торгойлор сайрайт киргендей тилге.
Жолумдан тосуп чоң энем ыйлайт,
Жетелеп кирди төрдөгү үйгө.

Апам да ыйлайт өпкүлөп мени,
Ысыткандай апамдын деми.

Чоң энем күлөт, чоң энем ыйлайт
Чындыгын айтсам түшүнбөйм деги.

Үйүбүзгө коңшулар толду,
Биз көрбөгөн окуя болду.
Жездекем бир кой жетелеп келип,
Жеңишке арнап заматта сойду.

Бүттү деп согуш кубанды элим,
Жеңиш деп айткан угамын кебин.
Бири кой, бири бээ союп
Өткөрүп жатат жеңиштин тоюн.

Боорсоктор толо дасторкон камдап,
Кыргызым гүлдөй ачылды жайнап.
Булбулу бакта жаңыдан келип,
Ырдаган сымак жеңишти сайрап.

Кабагы ачык кемпир-чал күлүп,
Келин-кыз иштейт билегин түрүп.
Агасын күтөт, тууганын күтөт
Жер бетинде тынчтыкты билип.

Жеңелерим жарларын күтөт,
Энелерим балдарын күтөт.
Биздин айыл шаттыкка батып,
Согуштан аман калганын күтөт.

Кара кагаз алгандар күтөт,
Көзүнөн жашы тамгандар күтөт.
Атасыз калган арманы ичте
От болуп бышып калгандар күтөт.

Той кылып жаткан айылы күтөт,
Томкоруп майын кайыны күтөт.

Дем берип дайым ачкандай багын,
Келишкен келин жалыны күтөт.

Кол менен тиккен алмасы күтөт,
Чоң эне кылган жармасы күтөт.
Согушка барбай айылда калган
Тылдагы эмгек солдаты күтөт.

Бүткүл өлкө, бүткүл жер күтөт,
Шарпылдаган Ысык-Көл күтөт.
Камын көрүп сагынган жалпы
Ак калпактуу кыргыз эл күтөт.

* * *

...Саат айланып, Күн кайта чыгып,
Жер эненин жүрөгү уруп.
Эмгектенет айылда элим
Жеңиш деген вахтада туруп.

Күн чыккан сайын балдары келип,
Сулуулардын алганы келип.
Бир колу жок, же буту жок
Аман-эсен калганы келип.

Күн өткөн сайын той уланып,
Жеңиштер менен эл кубанып.
Мугалим агай Асан да келди
Балдардын баары, мен кубанып.

Мектебинде сабагын баштап,
Китебин ачып, өткөндү тактап.
Жүрөбүз окуп, алтынчы класс
Өстүрүп билим, өнөрдү жаттап.

Уламдан улам өзгөрдү турмуш,
Чыккандай кайра бактыга жылдыз.
Улуу тоодой эмгектин күчү
Укмуштарды жаратты кыргыз.

Эжебиз болсо тилекке жетти,
Бүткүл эл сүйгөн Москвага кетти.
Ленин тоосу, университет
Ишке ашып максат, окууга өттү.

Билсин деп балам өткөндү жаздым!
Айткандын баарын көз көрдү жаздым!
Бир кишидей биримдик менен
Чоң жеңишке жеткенди жаздым!

БАЛА МЕНИН ӨМҮРҮМ

Чарчагандай, чаң баскан жол,
Ата, бала шилтейт кадам,
Шилтешип кол.
Ала булут,
Оюн куруп,
Күн төбөдө
Түгөнбөйт жол,
Кайда анын аягы?
Жел жүрбөйт шок,
Күлкүсү жок,
Бүркөлүңкү атасынын кабагы.
Бирин-бири кылчак карап,
Атасы ойлуу баланы аяп.
Талаа тарам, арбыйт кадам,
Кызып барат, ысып барат,
Атасынын бүткөн бою, таманы.

Ата басат, бала шашат,
Бирдей эмес кадамы.
Экөөнүн тең көз алдында
Сүйүктүү бир адамы
Ата жалгыз
Кубат алат баладан.
Бир ай жүрүп башка айылда
Теңтуштар жок,
Бала дагы жадаган.
Ата басат, издер жазат,
Чаң баскан жол изди катат,
Экөө гана
Айланада эч ким жок,
Эми гана эсендешип,
Жел жүрдү
Беттен сылап, ишин улап
Бул экөөнү аяган.
Ата күлбөй
Бүркөө түндөй
Ашпай ишке самаган.
Бала шашат, изди жазат
Чаң баскан жол изди катат,
Бир колунда өзүнө чак
Буюм үйү — чемодан.

* * *

Коркту ата эмнегедир
Чочуп кетти,
Чочуп кетти,
Башка келген оюнан,
Тер кеткендей мойнунан,
Күч кеткендей колунан,
Оор, салмактуу —
Жүрөгү тактуу,
Ата келет

Баласынын соңунан.
Торгой сайрайт,
Чегирткелер секирет.
Эмнегедир алар дагы
Чөп жамынып бекинет.
Ата гана баласына
Ичте сырын билгизбей
Бир ай мурда
Өткөн ишке өкүнөт,
Толгон сымак
Кайгы менен капага
Толгон сымак көкүрөк.

* * *

Бала сүйлөйт тынчтык бузуп:
— Качан үйгө жетебиз?
— Мына аз калды,
Бир аз бассак жетебиз.
Тиги жондон өтөбүз,
Андан кийин жетебиз...
Жол жоголду
Тоо көрүндү,
Жакшынакай жашыл тоо,
Кол менен жасап койгондой,
Бирөө келип жыйган сымак
Ушул жерге гүлдү терип
Чуркайт бала сайрандана.
Канат бардай,
Улам-улам кулач керип.
Көз алдында гүлдүү деңиз,
Чайпалгансыйт
Толкундары токтобой.
Кызыл, сары, аппак, көк
Жашыл токой кандай калың,
Тескей толгон арча, кайың,

Четин, шилби,
Кыз бетиндей кызыл —
Кырчын, тобулгу.
Чогулткандай ушул жерге
Күчүн жумшап табийгат
Күчүн жумшап, сонунду.
Ала качып алып кетти,
Алыс жакка —
Түпкөрлөргө оюңду,
Адаштырып жолуңду,
Күн сары эмес аппак болуп
Кардай болуп көрүндү.
Узун булут арасынан
Кылдай нурлар төгүлдү.
Ийрип койгон жип сымак.
Жаш балача
Алтын менен буулап койгон —
Жибек жиптей көрүндү.
Көркөм тоолор,
Оркестрин ойноп жатат табийгат.
Жайга кошуп назик үнүн жаңырттып,
Ата унчукпайт,
Эки жагын тиктей берет,
Сүйлөп койсо табийгатты,
Албайын деп жаңылтып.
Дүк-дүк урат
Жаш баланын жүрөгү.
Ойноп жүргөн,
Куунак күлгөн,
Өскөн үйүн,
Өз апасын сагынтып.
Бүткүл тоону күйгөн өңдүү
Бул экөөнө
Кол куушуртуп багынтып.
— Бул эмне? — дейт,
Чөгүп жаткан тоолорго,

Көз жүгүртүп коолорго,
Атасынан жооп күтүп!
— Бул, жер, балам!
Бала ойлонду.
Жанаа баскан чаң жолду.
— Жер жок ата,
Жер калды го төмөн жакта!
— Бул жер эмес, бул жандуу тоо
Жаны бирге гүлдөрдүн,
Жаны бар го
Кыймылдаган токойдун
Жаны бар го
Тиги жаткан таштардын,
Жаны бар го көк эрмендин
Көрүңүзчү басканын?
Шыраалжындар басып барат,
Шыраалжындар сүйлөп барат.
Тили барбы
Тоодо өскөн чөптөрдүн?!
Гүлкайырды карасаң
Аппак экен,
Барагындай дептердин.
Тик көтөрдү баласын,
Ачык аба көтөргөндөй булутту,
Ойлор качты бир минутка
Ичте муну унутту,
Жерге койду баланы
Кайра уулун карады.
Бала күлдү
Канат жайып чуркады,
Чуркаган жок учуп кетти,
Учуп барат
Аба менен жарышып,
Учуп барат
Улуу тоого таанышып:
— Баары тирүү, баары тирүү

Гүл, чөптөрдүн жаны бар.
Баары тирүү
Ушул тоонун каны бар.
Атам — бул тоо
Баласы бар, малы бар,
Мен көрө элек
Кызыктары дагы бар.
Улуу тоонун жаны бар...

...Токтоп калды атасы
Күлүп турган кызыл гүлдү,
Чоктой гүлдү көргөндө.
Эске түштү
Баласынын апасы,

Эске түштү
Бир ай болду өлгөнгө.
...Арык,
Чымчып алаар эти жок.
Тамырлары көгөрүп,
Көөп кеткендей,
Эки көзү аялынын
Эки көзү балбылдайт,
Күйүп барат:
— Мен жакында өлөмүн,
Менсиз кантип жашайт балам,
Менсиз кантет... (Ыйлады...)
— Жок мен өлбөйм,
Биротоло өлбөймүн,
Каламын элдин оюнда,
Калам сенин оюңда.
Жүрөгүңдө...
Кайгың менен жыргалыңда
Сен ырдаган ырларыңда...

Аялынын колун кармайт,
Сылайт колун.
Өбөт эки көзүнөн,
Өбөт, жыттайт бетинен,
Аялынын бакырайган
Жалдыраган көзүнөн.
— Биротоло такыр өлбөйм,
Сени менен каламын,
Сенин көзүң, менин көзүм
Окшош балам,
Окшош биздин колубуз,
Окшош биздин бетибиз,
Мурдубуз да, кашыбыз,
Окшош балам —
Үнү окшош,
Окшош сенин күлгөнүң...
Көзүңдү сал сураганым,
Сураганым бир гана сөз
Көзүңдү сал балага!
Мен өлгөндө
Бала аны билбесин,
Башка жакка жиберип кой,
Үйгө келип кирбесин.
Өлгөнүмдү билбесин!
Кайраттанды
Дем ала албай кыйналды,
Караңгылап туш тарабы:
— Акыркы сөз: балам...
Бала кеткен
Башка айылга, туугандарга,
Эч нерсени туйбады...
...Сүйлөдү эне чымырканып,
— Балам үчүн тирүүмүн,
Тирүүмүн...
Кыйналды, кыйналды...

* * *

Токтоп калган атасы,
Күйүп турган кызыл гүлдү,
Чоктой гүлдү көргөндө,
Аяп кетти, ойго чөктү
Гүлдү бала тергенде.
Кайталады
Баласынын айтканын:
— Баары тирүү —
Чөптүн дагы жаны бар,
Тоонун дагы жаны бар!..
«Жыпар, жыпар»,— деп сүйлөдү.
Көз жүгүртүп
Жашыл тоонун бетине.
Көңүл бурбай
Өзү сүйлөп,
Айтып жаткан сөзүнө;
— Балам, балам,
Балам менин жыргалым,
Балам,
Менин балам ырларым.
Кызыл гүлдү үзгөн жок
Жашыргандай
Сүйүүлөрдүн сырларын.
Эми сезди өзү жалгыз,
Тоо боорунда,
Тоо койнунда,
Жалгыз гана турганын.

* * *

Жондон өтүп чуркап кеткен,
Бала токтоп,
Суусун тиктейт булактын,
Келип калды

Жетип келди атасы,
Так көтөрөт күлүмсүрөп баласын:
— Балам күнүм,
Балам күчүм,
Сен тийген күн
Күбө болчу, карачы!
Бала таза
Тунугундай булактын...
Кучактады
Дагы өптү баласын.
Бала күлүп:
— Кандай сонун,
Гүлдөр сонун!
— Сонун балам, эң сонун!
— Мен эмне үчүн
Көргөн жокмун
Мындан мурда мындайды,
Так ушундай болобу,
Жашыл тоолор ар дайым?
Жооп бербеди атасы
Эки жагын карады,
Кооздук көзгө сезилбейт
Коё берди баланы.
Эсине түштү.
Көз алдына элестеди аялы.
...Кечээ барган башка айылга
Ойноп жүргөн баласын
Ал алыстан карады.
Жетип барды баласына,
Жетип барды, аяды.
Бала күлүп:
— Апам кайда, менин апам,
Ал эмнеге келген жок?
«Апам кайда?»
Атасы өзүн араң эле токтотту.
Ата чындап,

Эми гана түшүндү,
Кимге айтат арманын,
Түшүнбөйт тоо,
Түшүнбөйт гүл,
Чындап эми түшүндү.
Жалгыз үйдө
Экөө гана,
Экөө гана калганын.

* * *

Улуу тоонун гүлдүү чөбү, шибери,
Ата күлбөйт
Тиктейт көпкөк асманга,
Тынчтык кандай
Тыптынч жатат айлана.
Карай берет
Айланага таңдана.
Капчыгайдан
Жүргүнчүдөй жел жүрөт,
Деңиздеги жел кайыктай
Жай гана.
Эки бетин күнгө тосуп,
Ата жумду эки көзүн.
Кызаргандай жердин бети
Өрт жалбырттап бараткандай,
Ойго түштү
Муздап кетти денеси —
Көз алдында аялынын элеси.
«Ажарымды алган сымак
Алып кетсе баламды,
Эмне кылам?»
Түрс-түрс урду жүрөгү —
Келе калды оозуна
Бараткандай тумчугуп,
Көктөм ойлор,

Алыс кетти
Жаман ойлор тегеректеп,
Азыр басып калчудай,
Баласын тартып алчудай,
Ойлор келди...
Самтыраган тамтыгы жок
Жаман ойлор,
Түпкөрүнө тумчуктуруп,
Тура калды ордуна,
Көзүн ачты,
Көрүп көзү
Ойноп жүргөн баласын,
Кел бери деп,
Чакырайын, деди эле,
Үнү чыкпайт,
Кургап калды тамагы.
Издейт, тиктейт
Гүлдү терип
Ойноп жүргөн баланы.
Бала күлүп атасына
Салтанаттуу кыйкырат:
— Гүлдөр күлөт,
Гүлдөр дагы дем алат,
Гүлдөр күлөт соолубайт!
Өзүн-өзү
Кармай албай атасы,
Олтура калды чөгөлөп,
Мөлт куюлтуп көз жашын.
Чуркап келип баласы
Чочуп кетти:
— Койчу, ата, ыйлабачы,
Сени эч ким урган жок.
Шолоктойсуң таяк жеген эмедей?..
— Жок, ыйлабайм,
Садагасы.
Күлүмсүрөйт,
Көздүн жашын

Башкара албай
Күлүмсүрөйт,
Сүйлөйт араң
Кыбыратып эринин:
— Балам менин,
Менин балам,
Көкүрөккө кысты, өптү:
— Бала менин
Өмүрүм! —

СҮТ

Сагын жеңем саанчы өзү,
Сүйлөгөндө кыйын сөзү.
Күн ысыкта июль айы
Ушул жеңем үйдүн ээси.
Алма, өрүктөр түйүлүп
Балдар ойноп күйүгүп.
Жай айынын жыргал кези.

Беш бөлмөлүү аппак там,
Бак-дарактуу кирбейт да чаң.
Бир бөлмөсүн бөлүп койгон
Тамак ашын сактайт анда
Быштак, каймак, сары май да
Жайнап турат курут дагы
Караңгы ал каласың таң.

Ал анткени терезеси,
Парда менен жабык көзү.
Салкын турат жайда, күздө
Бөлмө ылайык кампа дечи.
Бир күндөрү сүтүн койду
Мелт-калт эки табак болду
Сагын жеңем келип өзү.

Жеңем чыгып сыртка кетсе,
Мындагылар кирди сөзгө.
Текчедеги быштак күлүп
Сары май да салып бүлүк:
— Суудай шылдыр сүттү бизге,
Коңшу кылып койду күчкө.
Айдап чыгар коюп төшкө.

Быштак болбой жапырылып,
Каткан курут атырылып:
— Түрт табакты төгүп ташта,
Сүзмө, кана, өзүң башта.
Мага десе ирип калсын
Кыйын болсо айтып барсын!
Деди курут какырынып...

— Эмне мынча ардакталган,
Кыйын бекен каймак майдан.
Бол төгүп кой коркпо досум
Ой, сары май, өзүң озун.
Күчүң да жок, ишиң да жок
Уйкусурап калгансыңбы?
Мелтирейсиң кайран айран...

Сүткө карап күлөт быштак,
Сен байкушсуң, эмне чыкмак.
Конок келсе бизди коёт,
Балдар келсе курут сорот,
Дасторкондон сени көрбөйм
Барсаң дагы орун бербейм
Жатасың да күн-түн уктап.

Эжигей да элеңдеди,
Сүттүн күчүн көрөм деди.
Келбейт мунун колунан
Эч нерсе чыкпайт оюнан

Өзүнчө бир суу экен,
Калп айтпасам куу экен!..
Сөз мааниси тараңдеди.

Сүттү кордоп каймак, быштак,
— Коёлубу эттей туздап?
— Болбойсуңбу төгүп ташта,
Ой сары май бурчка качпа!
— Мен качкандай ууру белем,
Күчүм жетсе азыр төгөм
Ичи күйүп калсын сыздап...

Бул сөздөрдү койбой угуп,
Эки табак мелт калт туруп:
— Байкушсуңар баарыңар тең,
Ачык айтсам атаңар мен.
Мен болбосом көрөр элем
Ой, сары май, өлөөр элең
Таштайынбы баарың кырып?!

Өз балдарын өзү кыйбай,
Бирин дагы түртүп, урбай.
Мелт-калт бойдон тура берди
Курут жайнап чыга келди.
— Төгөм, жутам башыңды алам,
Тур чыгып кет, мээңди жарам
Тар бөлмөдө жолтоо кылбай.

Анда сүт да басып келип,
Сөз сүйлөдү көңүл бөлүп.
— Баарыңар тең баламсыңар,
Акылы жок жамансыңар.
Жаныңарга бир күн келсем
Кыйкырасың «сабап чыгар».
Сөз билбеген оройсуңар,
Туш тараптан чыгасыңар

Кетпей койсом урасыңар
Жөн билбеген камансыңар.

Деп айтканча Салый келди,
Табактагы сүттү көрдү.
Чакасына куюп алды
Сүт унчукпайт айла барбы.
Кара казан сүткө толду
Бир заматта кайнап болду,
Уютту айран түрүп жеңди.

Эртесинде таң атканда,
Жайытка уй шашканда.
Конок келди Алайдан
Сагынгансып далайдан.

Ак дасторкон армансыз,
Боорсокко толду жардамсыз.
Каймак, быштак, сары май,
Эжигей, курут, мамле чай.
Ошондо күлүп карыя
Элге айтып бир сөз жарыя
— Калды элем ооруп дармансыз.

Жаткан элем Бозордо,
Ак сүттү ичип ошондо.
Ооруган ичим оңолду
Кулдураганы жоголду.
Сары май, каймак, быштагын
Ичиме жакпай таштадым.
Сүт кубат күч кошоорго...

Андан экинчи абышка:
— Көп болгон кызык тарыхта
Илгерки ачкачылыкта,
Калмактар качкан урушта.

Негизги тамак сүт эле
Жоокерлерге күч эле
Сүт ичкен жеңген жарышта.

Курут, май, быштак сүттөн да,
Эжигей сүттөн бүткөн да.
Сүт баланын тамагы
Сүттөн кыздын жамалы.
Сүттөн айран, жуураты,
Ичкендердин кубаты
Адам үчүн бүткөн да.

Сүт болбосо курут жок,
Май, каймакка туруш жок.
Болмок эмес быштагың,
Жакшы көрөм сүт жагын
Эжигей жок эзилмек
Жакырчылык сезилмек
Сүт болсо чыны курсак ток!

Бул сөздү угуп каймак, май,
Тарелкада жатты жай.
Бир аз калган быштагың
Кайталап жатты укканын.
Курут болсо көрүнбөй
Четте жатты бөлүнбөй
Тепкендей төшкө тентек тай.

Өздөрүнчө сүйлөшүп,
Бирине бири үйрөтүп:
— Кечирим сурап баралык
Айтылган сөздөн жададык.
Сүттөн чыккан экенбиз,
Сүт менен биз бекембиз!
Жатышты сүттөн сүрдөнүп.

Аларга сүт келген жок,
Эч кимиси көргөн жок.
Ар кайсы жерде жатышты,
Эл жокто арман айтышты.
Коноктор болсо коштошуп
Салый менен достошуп
Үйлөрүнө кайтышты.

Арабызда балдар бар,
Чатак салган ичи тар.
Өзүнүн тегин билбеген
Ата-энеге күйбөгөн
Андайлар бизде болбосун,
Арамдык кылган оңбосун
Ар кимде болсун намыс, ар!

ЧОҢ-ТАШКА БАРДЫК КЫШЫНДА

Чоң-Ташка бардык кышында,
Балдардын көбү ушунда.
Кайкалап жаткан тоо бети
Туш болдук кызык учурга.

Аралбай минген чананы
Өңөрүп эки баланы.
Теминип коё бергенде
Көрүнбөй калды карааны.

Жел, шамал менен жарышып,
Чоң жолдон араң табышып.
Кайрадан жонго жөнөдүк
Баарыбыз кол алышып.

Лыжачандар бир бөлөк,
Чындыгында күч керек.

Тетиги тоонун башынан
Ылдый көздөй муз тебет.

Мелдешкендей жарышат,
Артыңдан аяз, кар учат.
Канат бүткөн эмедей
Баргандардын баары учат.

Кээ бирөө шашып жыгылып
Кээ бирөө карга тыгылып.
Чанасы мөңгүп кеткен бар
Чекеден тери куюлуп.

Ал эми Айша карасаң,
Секиргенин санасаң.
Учканын көр капталдан
Артынан жетпей баратам.

Тик ылдый кетти күчөнүп,
Эңкейип, бирде түзөлүп.
Артынан анын бара албай
Түптүз жол менен түшөлүк.

Кар капталдан шырылдайт,
Айша кыз такыр жыгылбайт.
Тим эле тил бүткөнсүп
Лыжасы ыр ырдайт.

Биз болсок чекке жеткенде,
Токтодук араң өткөөлгө.
Гүл терип далай келгенбиз
Ушул жерге көктөмдө.

Карасам тоонун капталын,
Чаналар келе жатканын.
Ким шамдагай, ким күлүк
Байкагын, баарын тактагын.

Бир мезгилде көзүмө,
Ишенбей өзүм-өзүмө.
Тоо бети гүлдөй жайнады
Кулак сал менин сөзүмө.

Анткени кыздар кызыкта,
Катар турган сызыкта.
Даярданып жаткансыйт
Космосту көздөй учушка.

Кызыл, тазыл кийимдер,
Ак, жашыл, сары ийиндер.
Чачылып жаткан гүл окшойт
Ажыратасыңар кимиңдер.

Ылдый көздөй чубалып,
Жаткансып бирөө суранып.
Туш-тушка учуп жөнөштү
Аппак кар кошо кубанып.

Тазасын айтпа абанын,
Жытындай бөбөк баланын.
Карыя дебей жаш дебей
Аткарат спорт талабын.

Чоң-Ташка бардык кышында,
Кызыктын баары ушунда.
Кичине дебей, чоң дебей
Туш болдук кызык учурга.

ҮЧ БАЛА

Жаркырап жай күчүндө,
Ат коюшуп түшүмгө.
Ар бир адам ишинде
Жыйынтык болот күзүндө.

Суу жайып эгин сугарып,
Буудай өскөн буралып.
Дарбыз, коон да түйүлгөн
Бакчада багбан кубанып.

Дөң үстүндө алачык,
Ал өзүнчө жарашып.
Көзгө сонун көрүнөт
Күнкарама гүл ачып.

Балдар үчүн каникул,
Жамгыры көп жакшы жыл.
Сайда ойноп жүрүшкөн
Асан, Үсөн, Алымкул.

Эртеден үчөө биригип,
Өздөрүнчө сүйүнүп.
Айыл жактан келишти
Аралап беде, күйүгүп.

Ичи менен алыштын,
Үчөө бирдей жарышты.
Четине келип бакчанын
Кыймылсыз жатып калышты.

Алачык жакка карашты,
Эңкейип Үсөн баратты.
Асан да анын артында
Ал тиктейт бакча тарапты.

Боору менен жылышып,
Колдорун алга сунушуп.
Койгула көрсө уят деп
Алымкул турат урушуп.

Анын сөзүн угушпай,
Айтканга көңүл бурушпай.

Асан, Үсөн дарбыздан
Үзүштү үчтү турушпай.

Карала дарбыз жакшы деп,
Эң чоңун Асан тапты деп.
Мактанып Үсөн келатат
Кимибиз кыйын айтчы деп.

Анда Алымкул унчукпай,
Азырынча чыр чыкпай.
Алаңдап качып жөнөдү
Токто деген сөздү укпай.

Алабата арасын,
Көрүнбөйт балдар карачы.
Үсөн менен Асандын
Аткарылып санаасы.

Олтурушту дем алып
Сүйлөдү Асан кеп алып:
— Билинбей кетип калалы
Дарбызды жарып жеп алып...

Карала дарбыз жарылды,
Жейбиз деп Асан чамынды.
Аппак экен кар сымак
Өзүнө өзү таарынды.

Алымкул келип жардамга,
Экинчисин жарганда.
Аппак экен кагаздай
Байкаш керек алганда.

Үчүнчүсү ошондой,
Тур Алымкул бозорбой.
Кароолчу келип калбасын
Ыйлабайлы озондой.

Аңгыча болбой дөбөдөн,
Бери көздөй жөнөгөн.
Таягын алып колуна
Чуркап калды Төлөгөн.

Үчөө тең качып калышты,
Күлүк аттай жарышты.
Тыным албай бир далай
Аяшкан жок арышты.

— Токто Асан токтогун,
Сен болсо Үсөн окшодуң.
Качасыңар каякка
Силерди издеп жоктодум...

Токтошкон жок, болгон жок,
Дүпүлдөгөн жүрөк шок.
— Мылтык атса дүрмөттөп
Тийбесин бизге туздан ок!

Деп Алымкул бышылдап,
Чуркап барат тызылдап.
Араң эле бут шилтейт
Асан болсо кышылдап.

Үсөн болсо жыгылган,
Дүмүргө буту урунуп.
Жатып калды жамбаштап
Денеден тери куюлуп,

Жетип келген абышка,
Чыккандай күлүк жарышта.
— Эмне мынча жыгылдың
Качты элең кайда барышка?

Үсөндүн айтар сөзү жок,
Оюнда дүрмөт туздан ок.

Дүкүлдөйт тынбайт күчөнөт
Үшү учуп жүрөк шок.

— Тигилер эмне качышат,
Каяка бара жатышат?
Унчукпайт Үсөн тил жоктой
Баш бармагы ачышат.

Булардын сырын билсе да,
Уурулук кылып жүрсө да.
Төлөгөн сөз кылган жок
Бакчага баштап кирсе да.

Үсөндү жөлөп тургузуп,
Сөз сүйлөдү жылгызып.
Жабышкан данек көйнөккө
Аппак бойдон бул кызык.

— Данекер болуп жабышып,
Териңди көлдөй агызып.
Кыйнаган ушул данекко
Көзүңдүн жашын тамызып.

Коркпо балам урбаймын,
Мен жамандык кылбаймын.
Чогулуш болсо бир күнү
Ата-энеңди сындаймын.

Коркпо Үсөн тийбеймин,
Мен эч нерсе билбеймин.
Чогулуш болсо бир күнү
Данекти айтып сүйлөймүн.

Берейин десем дарбыздан,
Болбойт да бекер жаргызган.
Азыр аппак быша элек
Бул тартипти ким бузган?

Деп башкарма урушса,
Мага күнөө кылышса.
Сөз таба албай калам го
Көпчүлүк карап турушса.

Дагы бир айтаар сөзүм бар,
Үсөн балам кулак сал.
Тамаша кылам сындабайм
Чогулуштан болбо дал.

Начар экен досторуң,
Аларды дос деп кошпогун.
Туткунга түшкөн солдатка
Жалгызсың мына окшодуң.

Бар эми жөнө үйүңө,
Жамандык кылбайм бириңе.
Тигилердей жолдошту
Аракет кыл билүүгө.

Иштин баары жайында,
Көрүү керек камылга.
Кыпкызыл болуп бышканда
Үзүлөт дарбыз маалында.

Ошондо келсең беремин,
Суратпай бирден барыңа.
Урулук кылыш жарабайт —
Убада ушул, балам аа...

ӨГҮЗ

(жомок)

Жыламыштын оюнда,
Суунун берки боюнда.

Жалдырайт жалгыз алачык,
Жыртылган үзүк жонунда.
Кемпири менен чал жашайт,
Музоолуу уй бар колунда.

Кошулушкан жашынан,
Балдары болбой башынан.
Кичинекей уйкана
Курулган сайдын ташынан.
Кайнатып күндө ичишет
Чай куурайдын ашынан.

Ал кезде буудай болбогон,
Минбеген кедей жоргодон.
Тууганы жок экөөнүн
Туш-тараптан колдогон.
Кышында ичип кымыран,
Кызартып согум сойбогон.

Арадан алты ай өткөндө,
Табийгат каарын сепкенде.
Ылаңдады музоосу
Ичине суук жеткенде.
Ажал тапты акыры
Чиренип чилде тепкенде.

Бир жыл өттү арадан,
Музоодон колун жууганга.
Кубанышты кемпир-чал
Токол уй кайра тууганда.
Эч нерсе жок эгинден
Капка салып бууганга.

Арыштап музоо желбеди,
Токол уй көп сүт бербеди.
Күнүнө үч маал сугарып

Ушулар чалдын эрмеги.
Жай башынан уланып,
Тоют камдап тердеди.

Кайрадан жай баш багып,
Кадырлап жерге гүл тагып.
Өстүргөндөй атайлап,
Өз маалында суу жайып.
Шарп болуп өлдү музоосу
Чал, кемпир билбейт кимде айып

Кербен сындуу күн өттү,
Айлуу, айсыз түн өттү.
Жарак-жабдык асынып,
Токсон чилде жүдөттү.
Токол уй дагы тууп берди
Кубандырып жүрөктү.

Тентек музоо телигип,
Бир жыл өтпөй семирип.
Эки мүйүз томпойюп,
Чокусунан көрүнүп.
Канча ичем десе сүтү көп
Капаны билбейт элирип.

Тартаңдады тай торпок,
Иш кылбаган бир чоркок.
Элеңдеген элейип
Караңгыда ал коркок.
Орулган чөптү бирге жеп
Энесине ал орток.

Кышында жабуу жабышат,
Үйгө байлап салышат.
Тийбесин деп чилде-суук
Күн-түнү от жагышат.

Топон, саман торпокко
Кырмандан издеп табышат.

Жаз чыкканда жайкалып,
Жер бети көркөм байкалып.
Өгүз болду тай торпок
Чал чамынып кайтарып
Ошондо өгүз сүйлөдү,
Ошону азыр айталык:

— Төөдөй менин күчүм бар,
Төөдөн артык ишим бар.
Буурасынан эмнем кем,
Тилим тикен, тишим бар.
Өгүздөр менен кошулуп,
Болгум келбейт ичим тар.

Өзүмдү-өзүм багамын,
Төөнүкүндөй жүрөгүм.
Төөдөн ашкан пил болуу
Төгүн эмес тилегим.
Уйлар менен бир жүрүп
Унутчаак болуп жүдөдүм.
Кошулам ушул төөлөргө
Төөлөрдөй болуп жүрөмүн...

Төөлөр менен дос болуп,
Керели-кечке бош болуп.
Кошулбады бадага
Жайылып жүргөн топтолуп.
Чөлгө кетти калың төө
Өгүз да кетти оштонуп.

Төөлөр жесе тикенек,
Өгүз да жейт тикенек.
Бир ай өттү арадан

Чөлдө суу жок, иче элек
Баягыдай тайраңдап,
Болбой калды сүзөнөөк.

Чыдатпайт күндүн ысыгы,
Чөл аябай ысыды.
Чөбү жок бопбоз кең талаа,
От жаккандай ысыгы.
Кара өгүздүн майы эрип,
Жүрөгү туйлап кызыды.

Туяктары кесилди,
Тамандары тешилди.
Такыр болуп төрт тизе,
Кумга жатып жешилди.
Мүйүздөрү саргайып,
Өзүнөн-өзү кетилди.

Чылпак болду көздөрү,
Укпады төөлөр өзгөнү.
Шаркырап аккан суусу жок,
Күн ысыкта кечпеди.
Тартаңдап төөлөр чуркаса
Талыкшып чарчап жетпеди.

Өкүнүп кээде ыйлады,
Төөлөр жардам кылбады.
Акактап, ысык, эси ооп,
Алы кетип турбады.
Тамчы суу мындан табылбайт
Таңдайы катып кургады.

Эч нерсе жок көөдөндө,
Кошулам деп төөлөргө.
Бутум бар деп мактанып,
Теңелбеген бээлерге.

Таланып кала таштады
Нечен түнү чөөлөргө.

— Төөлөр менен жүргөнчө,
Жылкыларга барамын.
Чөлдө күнгө күйгөнчө,
Тоодон оюн саламын.
Сөзүмдү укчу жолдошту
Жылкы ичинен табамын!

Деп айтып өзү жөнөдү,
Калың төөдөн бөлүнүп:
— Чөлдө жүрүп өлөмбү,
Кабыргам бекер сөгүлүп...
Жети күн жол жүрдү ал,
Тууган жер кайра көрүнүп.

Жылкыларга кошулду,
— Силер менен жүрөм деп.
Кулунуңду, тайыңды
Эркелетип сүйөм,— деп.
Торпок кезде чоңойгон
Жеримдин сырын билем,— деп.

Бир-эки ай өтпөй оңолду,
Бетегеге семирп.
Кадимкидей торолду,
Жылтылдап жону көрүнүп.
Баягы чөлдө жүргөндөй,
Көз жашы акпайт төгүлүп.

Суусунан ичет булактын,
Эмне десе баары бар.
Жүндөрү чыкты кулактын.
Мүйүзү кайра жаңырап,
Ала-Тоодон ар дайым
Ар кыл чөптөр табылар.

Салкын аба, таза жер,
Кол менен жасап койгондой.
Өгүздү сыйлайт салкын жел,
Өз баласы болгондой.
Бардыгы мында жетиштүү,
Жан-жаныбар тойгондой.

Жылкылар менен дос болуп,
Орундалды тилеги.
Аркандалбай бош болуп,
Кадимкидей түлөдү.
Ордуна келди оштонуп
Ооруп жүргөн жүрөгү.

Жылтылдады семирп,
Жыламышта жыргады.
Жылкылар менен элирип.
Башкага көңүл бурбады.
Жүрө берди керилип,
Жүдөп эмгек кылбады.

Жүргөндөй күндө сыланып,
Кандай сонун тазалык.
Күчкө кирип чыңалып,
Күжүрмөн өгүз аталып.
Бададан башка бөлүнүп,
Кетирип жүрөт каталык.

Кулундар менен бирге ойноп,
Жаштыгын салат эсине.
Керели кечке суу бойлоп
Гүлдөрдөн тагып төшүнө.
Кулак салгын, досторум,
Жомогума, сөзүмө.

Бир күнү катуу күн жаады,
Чагылганы чартылдап.

Элирип эки күн жаады,
Күркүрөп асман шартылдап,
Аябай өгүз үшүдү,
Кыш келгендей калчылдап.

Шамал жүрсө ырылдап,
Өгүз жүрөт кырылдап.
Жалтылдаган жонунан
Жамгырдын суусу шырылдап.
Эки көзү тостоюп,
Таноолору бырылдап.

Мактанчаак эле башынан,
Жалакай өсүп жашынан.
Жактырбай жаман көрүүчү
Өгүз деп айтсаң атынан.
Турганын кара шүмшүйүп,
Чыккансып Чүйдүн сазынан.

Үчүнчү күнү токтоду,
Асмандын жааны тыйылып.
Жылкылар коркту окшоду,
Бир жерге калды жыйылып.
Элеңдеп эки карышкыр,
Токойдон чыкты сыгылып.

Күлүктөр кетти алыска,
Көзүңдү ачып-жумганча.
Өгүз калды алыста
Карышкыр келди турганча.
Тиштемек болду алкымдан
Эс-учун эптеп жыйганча.

Жайылып жүргөн бадалдан,
Жардамга уйлар келишти.
Бөрүлөрдү сүзгүлөп,

Букалар жара челишти.
Атайы келген өлүмдөн
Сакташып калды өгүздү.

Бөрүлөр өлдү суналып,
Өгүз турат кубанып.
Ошондо токол кара уйдун
Сүйлөгөнүн угалык.
Айтканы анын чын бекен,
Адаштырбай туралык:

— Бөлүнбө десем болбодуң,
Төө, жылкы менен ойнодуң.
Өзү билсин балам деп,
Өз эркиңе койгомун.
Уккула, уйлар, сөзүмдү,
Төмөнкүдөй ойдомун:

Жакшы өгүз бадасына баш болот,
Жаман өгүз тууганына кас болот.
Кыйынмын деп дыңкылдаган эменин
Акылы жок, ой-тилеги пас болот.

— Ар дайым бирге жүрөлүк,
Өмүрдү бирге сүрөлүк.
Той өткөрүп жарышып,
Топтошуп ойноп күлөлүк.
Кошулдум кайра тобума
Кетпес үчүн түбөлүк.

Эси жок ката кетирет,
Өз элиң гана кечирет.
Элинен чыккан эсирет,
Эсеби жок кетилет.
Эли менен бир жүрсө
Эсен-соо болот жетилет!

КАНЧА КҮЛСӨМ ЖЕТЕТ КҮН

Илгери бир дыйкандын,
Эки өгүзү болуптур.
Жеңил-желпи иштерге
Эшегин бөлүп коюптур.

Жер бетинен кар кетип,
Жаз жаңыдан чыкканда.
Жер айдоого күн жетип,
Көкөлөп куштар учканда.

Баба дыйкан сокосун,
Шаймандарын даярдап:
— Эки өгүздү кошосуң,
Таң атканда бир айдап.

Атасынын бул сөзүн,
Асан бала аткарып.
Өгүздөр эми иштесин,
Кош айдообуз башталып.

Күндөрдүн бир күнүндө,
Өгүздөр турат байланып.
Күн батканда, иңирде
Бир өгүз сүйлөйт камданып:

— Аябай бүгүн чарчадым,
Жонумдан ымшып тер чыгып.
Чөп жей албай чакадым,
Тамагыма жел туруп...

Анда эшек акырын;
— Кулагыңды сал,— деди.
Жок экен го акылың
Эртең ооруп кал,— деди.

Макул болуп айтканга,
Эртеси өгүз турбады.
Эси келе жатканда
Жөтөлүп, онтоп ыйлады.

— Кара өгүз ооруп калыптыр,
Эми кандай кылабыз.
— Сиз өзүңүз барып тур,
Эшекти алып чыгабыз.

Эшекти коштоп өгүзгө,
Калган жерди айдашты.
Үрөндү сээп тегизге,
Кечинде үйгө байланды.

Ооруп калган кара өгүз:
— Кандай иш,— деди эшекке.
— Жумшак экен жер семиз,
Тамак барбайт өзөккө.

Чынын айтсам чарчадым,
Эс алдырып албады.
Суусагандан чаңкадым
Кымындай алым калбады.

Бирок мен бүгүн капамын,
Эң эле жаман сөз уктум.
Сага айталбай жатамын
Коркконумдан тез уктум.

«Ооруп калган өгүздү,
Айыкпаса соёбуз.
Аткарчу эле көп ишти,
Этин туздап коёбуз!»

Ушул сөздү укканда,
Түшүп калды жүрөгүм.

Үйдү көздөй чыкканда
Сага айтсам деп тиледим.

Коркконунан кара өгүз,
Тура калды ордунан.
Бир заматта айыкты,
Кандай таттуу тирүү жан.

Узун кулак эшектин,
Айткан сөзүн тыңдадым.
Канча күлсөм жетет күн
Бир каткырып жыргадым.

КУМУРСКАНЫН ЖОМОГУ

Калың токой чар тарап,
Алайкунун талаасы.
Карт кумурска күн санап,
Той өткөрүү санаасы.

Чалгынчысын чакырып,
Жигиттерин чогултту.
Ызы-чуулар басылып
Баары келип болушту.

Карт кумурска керилип,
Уюгунан көрүндү.
Жоокерлери теминип,
Бир катарга бөлүндү.

Кызматчылар бир жакта,
Билектерин түрүнүп.
Келин-кыздар бир паста
Чогулушту сүйүнүп.

Барабандар чалынып,
Карт кумурска бийледи.
Мойнуна гүл тагынып,
Ортого чыгып сүйлөдү:

— Көңүлдүү өттү жайыбыз,
Көп болду биздин ишибиз.
Аман-эсен баарыбыз,
Асканы бузган күчүбүз.

Балдар өсүп чоңоюп,
Жигит болуп калышты.
Үч жүз кыркы торолуп,
Колуктауга жагышты.

Кампа толгон эгинге,
Таруу, зыгыр, кычы көп.
Токчулук быйыл элимде,
Малыбызга үймөк чөп.

Тентеккулду хан кылып,
Тектир ташта шайладык.
Сөөлжөндү мал кылып,
Согум үчүн байладык.

Кармап келдик коңузду,
Чоңдугуна карабай.
Кызматкерлер чогултту,
Өлчөмсүз мүлк аябай.

Кеңейтип алдык уюкту,
Кышка даяр үйүбүз.
Эмгектендик туруктуу,
Көңүлдүү өтүп күнүбүз.

Тентеккулдун аялы,
Эркек бала төрөдү.

Кубансын сүйгөн жамалы,
Той өткөрүп берели.

Тойго келсин көпөлөк,
Токой толгон ийнелик.
Эл көчөт келип көкөлөп,
Курттар келсин иймейип.

Жаалар келсин кыналып,
Чиркейлер да келишсин.
Тосолук биз кубанып,
Тоюбузду көрүшсүн.

Эл көчөттү эскерип,
Аарыга кабар айткыла.
Көрөгөч, көгөн, тампыстын
Баарына кабар айткыла.

Жылдыз курт келсин жыбырап,
Чегиртке келсин секирип,
Кыпчы куйрук кыбырап
Калбасын бекер өкүнүп.

Жалдырабай жаа келсин,
Кашка чымын калбасын.
Сайгак, айгак келишсин,
Жерге батпай жайнасын.

Ушул айткан сөздөрүм,
Чалгынчылар билгиле.
Кереги жок өзгөнүн,
Келгендерди сүйгүлө.

Аялдар тамак кылышсын,
Жоокерлер отун жыйышсын.
Кызматкерлер турушсун,
Келгендерди сыйлашсын.

Туш-тушка жолдор салынсын,
Өнөрүбүз билинсин.
Келин-кыз гүлдөр тагынсын,
Хан-ханша сүйүнсүн.

Жалкоолук такыр тыйылсын,
Эрикпейли эмгектен.
Белектер да жыйылсын
Меймандарды шерденткен.

Ак тикенек кыйылып,
Токойдон отун жыйылып.
Керели кечке иштешип
Баш аламан тыйылып.

Хан кубанып, сүйүнүп,
Көлдөлөң шырдак күбүлүп.
Конокторго өргөөлөр
Катары менен тигилип.

Күн өткөн сайын жаңылык,
Керектүүлөр табылып.
Карт кумурска башкарып
Калгандары багынып.

Кемегелер казылып,
Казанга эттер асылып.
Толгон идиш-аяктар
Базардан келди сатылып.

Самоорго чайды кайнатып,
Дасторконду жайнатып.
Күлүктөрдү суутуп,
Күн мурунтан байлатып.

Токойдун гүлү терилип,
Иштешет тынбай берилип.

Кумурскалар курган шаар
Күнчүлүк жерден көрүнүп.

Хандын ачык кабагы,
Күлүмсүрөп аялы.
Терметишет бешигин,
Эркелетип баланы.

Калың токой турагы,
Той өткөрүү урааны.
Карт кумурска келгенде,
Ханы мындай сурады:

— Тойдо чатак болбосун,
Ишибизди оңдосун.
Өзүбүздөн мас болуп
Келгендерди сойбосун.

Чечендер гана сүйлөсүн,
Бирине бири тийбесин.
Курсант болуп коноктор
Кумсарышпай гүлдөсүн.

Ушул айтаар сөзүм,
Тойду башкар өзүң.
Иште болсун ийгилик,
Бек башкарар көзүм.

— Көрөбүз дагы камылга,
Баары болот жайында.
Сиз дагы көрө жатарсыз
Сонундарды маалында.

Аткарабыз айтканды,
Түзөтөбүз шашканды.

Жазайын колго беребиз
Жардамдашпай жатканды.

Такта турган кезиңиз,
Эки болбойт сөзүңүз.
Тойду эртең баштайлы,
Тентеккулум чечиңиз?!

— Ар кимге ишти бөлгүлө,
Абайлап баарын көргүлө.
Айтканың туура, аксакал
Аткарып тойду бергиле.

Сары, кызыл, кара чаар,
Пахтадай агы дагы бар.
Талаанын таза гүлүндөй
Калкан деген байы бар.

Кашаттарын карасаң,
Боёгунаң адашам.
Үч меңден ашык келиптир,
Көпөлөктөрдү санасам.

Койгонсуп көптү кыйратып.
Муруттарын чыйратып.
Белек кылып келишти,
Тоо гүлүнөн жыйнашып.

Ийнелик келди ийилип,
Ишмердиги билинип.
Кумурсканын ханына
Кундуздан ичик тигилип.

Эл көчөт жүрөт элирип,
Чиркей ырдайт керилип.
Курттар дагы келишти,
Чакырылганга семирп.

Балын салып челекке,
Жарасын деп керекке.
Аарылар келди аябай,
Тойдо болуп береке.

Аарынын ханы Карабаш,
Ханышасы Алабаш.
Кырк чоросу жанында,
Кылымдан бери санаалаш.

Жайлоонун баарын кыдырып,
Учканы желге угулуп.
Тампыс да келди талыкпай,
Тамаша салып кубулуп.

Улам учуп секирип,
Көгөргөн чөпкө бекинип.
Чегирткелер келишти,
Салам айтып өтүнүп.

Булардын бар өнөрү,
Бузбай аны көрөлү.
Ханышага күлүк ат
Чегирткеден белеги.

Аты турат жулкунуп,
Мине электе булкунуп.
Канаттары жибектей,
Күн нуруна кулпунуп.

Кыпчы куйрук кырылдап,
Алда келди жымыңдап.
Кара таандар — чымындар
Канаты менен ыр ырдап.

Өтүкчү келди кубанып,
Кечиктим деп суранып.

Кумурсканын тоюнда,
Жалбыз гүлдөн туу алып.

Жаа келди шашып чамынып,
Тойго жүргөн камынып.
Атып келген жыланды
Жолунан олжо табылып.

Жибектерин көтөрүп,
Каткырып күлүп жөтөлүп,
Жибек курт келди жыбырап,
Башкасына өтөлүк.

Шырдактарды салышты,
Бардыгын тосуп алышты.
Кумурскалар кубанып,
Той өткөрүп калышты.

Карт кумурска башкарып,
Коноктор толгон шаттанып.
Хан кумурска, ханыша
Ак жаздыкты жазданып.

Көргөндүн баары туюнуп,
Ичимдиктер куюлуп.
Алдына келген тамактан
Ар бири жеди сугунуп.

Тайдаңдап чиркей мас болду,
Башкалардан жаш болду.
Өзүнө ченеп ичкендер,
Жегендери аш болду.

Карт кумурска сөз алып,
Кол көтөрүп тез алып,
Чыңылдап сүйлөй баштады,
Бар күчү менен үн салып:

— Иреттеп азыр тактайлы,
Оюн-шоокту баштайлы.
Чаң-тополоң чыгарбай,
Тартипти катуу сактайлы.

Күлүктөрдү минели,
Көк бөрүгө керели!
Деген кезде карыя,
Калгандары сүрөдү.

Кумурскалар турабы,
Катары менен чубады.
Жерге түшкөн чымындын
Бир канаты улагы.

Күлүктөрдү чапкылап,
Аркы-терки тарткылап.
Жеткиргин деп марага
Бирин-бири шаштырат.

Коноктор карап турушат,
Күчтүүлөрү чыгышат.
Калдайган жашыл канатты,
Бир-бирине сунушат.

Жаш кумурска баратты,
Такымга басып канатты.
Бир тобу жетпей салпаңдап,
Арта калып адашты.

Жаш кумурска талбады,
Белин бекем байлады.
Көкбөрүнү марага,
Таштап, алды сыйлыкты.

Чымындар канат кагышты,
Көпөлөктөр жарышты.

Асман менен алыска
Бир топ жерге барышты.

Келгендин баары көрүштү,
Кайра учуп келишти.
Экинчи койгон сыйлыкты
Көпөлөккө беришти.

Буларга эч ким тийбеди,
Чегирткелер бийледи.
Арасында оюндун,
Аары күлүк сүйлөдү:

— Кумурсканын тоюнда,
Кангыла, достор, оюнга.
Көпчүлүктө тамаша,
Көрө берсең сонун да.

Куттуу болсун тоюңуз,
Аткарылсын оюңуз.
Тентеккул экен ханыбыз,
Аман-эсен болуңуз.

Өркүндөп жыргай бериңиз,
Ханышаңыз теңиңиз.
Неберелер көбөйүп,
Чөбүрөлөрдү көрүңүз.

Журтуңузда туруңуз,
Өсө берсин уулуңуз.
Той өткөрүп жыл сайын
Тамашаны куруңуз.

Аары сөзүн бүтүрүп,
Жаа турган экен күтүнүп,
Шыкаалап туруп атканда,
Жамбы түштү үзүлүп.

— Баарыбыз бирге бололу,
Балага ат коёлу.

Дасторкон толгон тамакка
Таарынбастан тоёлу.

Бактылуу болуп балаңыз,
Балтыр бешик караңыз.
Киргизет тампыс сунушту,
Кандай атты табабыз.

Төмөнкү биздин ой болсун,
Эмгектенип зор болсун.
Баарыбызды гүлдөткөн,
Баланын аты Той болсун.

Туура деп алар жактырды,
Балага гүлдөн тактырды.
Бул атыбыз кандай деп,
Ханышасы шаштырды.

— Туура таптың, Той болсун,
Ишибиз дайым оң болсун.
Тампыска тартуу кылгыла
Ханыбыздын жоргосун.

Атасы да кубанып,
Сүйлөсө сөзү чыңалып.
Конокторго айтканын
Кошулуп биз да угалык.

— Баарыбыз тең дос болуп,
Токойдо ойноп жүрөлүк.
Эртели кеч эринбей,
Эмгекти дайым сүйөлүк.

Өксүбөй өнүп жыргайлык,
Токойдо, тоодо ырдайлык.

Бирибизди бирибиз
Качан болсо сыйлайлык!

Ордунан чыгып айткан сөз,
Тоюна той уланды.
Бийлеп-ырдап жыл сайын,
Кумурскалар кубанды.

ЖОМОГУМА КУЛАК САЛ

Чымыны бар, дөөсү бар,
Аппагы бар, көөсү бар.
Тайлагы бар, нары бар.
Анда эмесе баштайын,
Айтканымды тактайын.
Абайлайын, шашпайын,
Баарыңар тынч олтуруп,
Жомогума кулак сал.

* * *

Тигил Алай тарапта,
Бир пенде жолдо баратса.
Уктап бирөө жатат дейт,
Түшкөнсүп түндө талашка.

Ар жагында үңүлүп,
Кол салсам дейт сүйүнүп.
Шилекейин агызып
Аңдыйт бөрү күйүгүп.

Кызарган эки көзүнөн,
Жырткычтыгы билинип.
Келе жаткан жолоочу
Карышкырга тигилип,

Уктап жаткан адамдын
Жанына жетти жүгүрүп.

Этек-жеңин тартса да,
Туруңуз деп жатса да.
Уйкусурап ойгонбойт
Байкуш пенде шашса да.

Уйкуга кеткен тереңдеп,
Эми гана элендеп.
Көзүн ачты көңүлсүз
Кынындагы шамшарын
Ала койду белеңдеп.

— Карышкырды көрдүңбү,
Өзүңдү аңдып жатканын?
— Бир эмес үчөө турбайбы,
Карачы тиги качканын.

— Чоң ыракмат өзүңө,
Чен тагамын төшүңө.
Алып калдың жанымды,
Көңүл бур айтар сөзүмө.

Бир куржун көзү акчам бар,
Билип үйдү тапсаң бар.
Тетиги тоонун оюнда
Чоң дарыя боюнда.

Ар жагында кызыл жар,
Бер жагында өскөн тал.
Сен болбосоң карышкыр,
Жемек эле өзүмдү.
Карга, кузгун калтырбай
Чокумак эле көзүмдү.
Дагы бир жолу айтамын

Угуп тургун сөзүмдү.
Өзүң жалгыз келбегин
Капырай жаман тердедим.
Ишенимдүү кишинди
Ээрчите кел, эрте кел.
Узун өмүр жашагын,
Алыс кетсин атагың.
Балдарыңдын күнүн көр.
Жүзгө чыкпай өлбөгүн,
Кана бергин колуңду,
Арбытайын жолумду.
Кадырлап конок кылайын,
Даярданып турайын,
Тандап союп коюмду.

...Болгон ишти болгондой,
Ач курсагы тойгондой.
Айтты пенде үйүндө
Өзү койду сойгондой.
Ишеничтүү бир киши,
Өзүң менен келсин дейт.
Байлыгымды, урматты
Байкап бирге көрсүн дейт.
Кандай дейсиң, ойлочу.
— Жөн убара болбочу.
Өзүм кошо барайын,
Конок болуп кобурап
Мен да жыргап алайын.

Менден башка кимиң бар,
Мелтиребей тилими ал.
Кошо барса сен менен
Колуң кармап сүйгөн жар.

— Мейли эмесе болуптур,
Анда эртең жөнөдүк.

Чын кудайдын бергенин
Чындап чогуу көрөлүк.

* * *

Конок болуп аябай,
Тайраңдашып баладай.
Ичип жатты меймандар
Курсагына карабай.

Бир убакта үргүлөп,
Уктаганын билдирет.
Тамашалап үй ээси
Түркүн сөзгө күлдүрөт.

— Капкара экен кашыңыз,
Кундуз экен чачыңыз.
Мүмкүн болсо билсем дейм
Ким экен сиздин атыңыз.

Күлүмсүрөп: — Гүлайым,
— Жакшы ат экен жүр, жаным.
Байлыгымды бил, жаным.
Ички үйдү көрүңүз
Ишене бер, кир жаным.

Ушул сандык толтура,
Акча менен алтынга.
Сунушум бар угуп кой,
Өзүң билген кийимден
Сатып алгын, жаркылда.

— Түшүнбөдүм сөзүңө?
— Бери кара өзүмө.
Өмүр бою жакшылык
Көргөн эмес окшойсуң.

Гүлдөш керек жашчылык
Сүйкүмдүү сүйүү гүлүнөн
Терген эмес окшойсуң.

Чочубагын угуп тур:
Өмүр бою кор болуп.
Өз турмушуң тор болуп
Жүргөндөр бар турмушта.
Акча менен зор болуп
Акылдашып чоң болуп
Күлгөндөр бар турмушта.

Ушул эки турмуштун,
Ортосунда турасың.
Азыр айтам бир сөздү
Абайлайсың угасың.
Макул болсоң, өзүмө
Аялдыкка чыгасың.

Айтканыңды аткарам,
Өзүң менен шаттанам.
Менин ушул үйүмдү
Башка адамдар баспаган.
Баш бакпаган жатпаган.
Сүйүп калдым өзүңдү,
Уккум келет сөзүңдү.
Сиздей жаркын алтынга
Бүткүл элге мактанам.

— Менин тиги күйөөмчү?
— Күйөөң уктап жатпайбы.
Азырынча шашпайлы
Убада кылып, ант алып
Болгон ишти тактайлы.
Мындай менин сунушум,
Сунушу да курусун...

Уктап жатат күйөөңүз,
Курч бычакты аласыз.
Кекиртекке саясыз,
Калганын өзүм бүтүрөм,
Эч кимге жик билгизбейм
Анын баарын түшүнөм.

— Мейли,— деди баш ийип,
Бычак алды колуна.
Уктап жаткан күйөөсү
Келди эми оңуна.
Такаганда бычакты
Үйдүн ээси бакырды.

— Тура гой, байкуш пендем,
Кантип алып жүрөсүң —
Мындай жаман катынды?!
Ортоңку үйгө чакырды.

Алып калдым ажалдан,
Аз болсо тозок кетмексиң.
Бул дүйнөдө ак бойдон
Күн мурунтан өтмөксүң.

Менин дагы жанымды,
Алып калды азамат.
Сенин дагы жаныңды
Ак өлүмдөн тазалап.

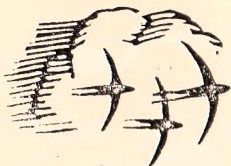
Экөөбүздүкү тең болду,
Убадабыз жөн болду.
Албайсың го акчаны
Кыйкырганым эм болду.

Мен унчукпай койгондо,
Соёт эле катының.

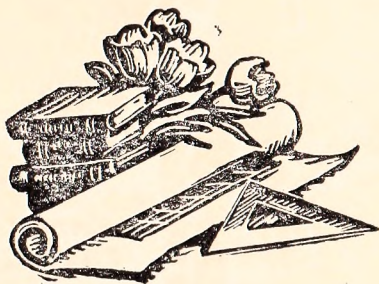
Такыр эле жок беле
Аялыңдан жакының.

Аялы турат алайып,
Колунан түшкөн бычагы.
Кабагын бүркөйт карайып.
Көтөрүлгөн көңүлүн
Көрүнбөс кишен тушады.
Эч бир сөз ашык айта албай,
Сыртка чыкты жалтаңдай.
— Эмнеге эрип кеттим мен
Ээрчип келип шайтандай?

Ушинтип жомок аяктап,
Аялын пенде таяктап.
Үйлөрүнө келишти,
Кеткендей бирөө жолунан,
Акчасын алып карактап.

СОК ТЕМИРДИ КЫЗУУ КЕЗИНДЕ

КУЧАКТАГЫМ, ӨПКҮМ КЕЛЕТ ӨЛКӨМДҮ

Кучактагым, өпкүм келет өлкөмдү,
Көз жүгүртүп көргөнүмдө картасын.
Ар бир шаарын, гүл оронгон айылын,
Ыр сыяктуу жүрөгүмө тартасың!

Кучактагым, өпкүм келет өлкөмдү,
Сүйгөн сындуу эне өзүнүн баласын.
Бүт дүйнөгө келечекти көрсөтүп,
Жол баштаган коммунисттер — агасың!

Кучактагым, өпкүм келет өлкөмдү,
Күн өпкөндөй күндө келип жер бетин.
Жеңиштерге командирлер ант берип,
Өбүшкөндөй кылкылдаган туу четин!

КЕЛ, ЖАҢЫ ЖЫЛ!

Кремлдин куранттары,
Жүрөк сымак кагылып,
Мезгил өтөт таза суудай
Учу жоктой агылып.
Мен олтурам

Ыр бешигин терметип,
Издеп күндө жаңылык.
Жаңы жылды,
Жаңы күндү
Бала энесин эңсегендей
Сагынып.

Гүл мекеним,
Улуу-кичүү,
Чоң майрамга камданып,
Ырлар чыгат,
Рифмалар
Жорго салып шаңданып.
Мен да акынмын,
Өз доорумдун
Куруучусу-кулуну,
Мен да толкуп кубанамын
Жеңиштерге таңданып!

Чулдурабайт кыз күлкүлүү,
Бала мүнөз булактар,
Кыз саамайы,
Муруттарда, сакалдарда
Бубактар!
Кыз мезгили,
Башкаларга кандайча
Ал мен үчүн
Ыр кешиктүү,
Ыр бешиктүү убактар!

Жаңы жылым эшик какпай,
Кошунамдай шак кирип.
Жашаргандай өмүрлөргө
Өркүндөгөн бак кирип.
Жаңы доорум,
Планетам

Гүл ачкандай жаңырат,
Жүрөгүмө,
Тилегиме шат кирип.
Күлүңдөсөң кара чачка
Кабар берип, ак кирип!

Кайгы менен картайбасын,
Кызгылт тарткан жүзүбүз,
Орто жолго токтобосун,
Биз баштаган ишибиз.
Көтөрүлүп көктү көздөй
Канат кагып учалык,
Марста калсын кадамыбыз,
Бадырайган изибиз!
Жаңы жылга,
Жакшы күздөй
Берекелүү камыбыз,
Шаттык менен күтүп алып,
Кучактайбыз баарыбыз.
Эмгек менен энчи алышкан
Замандашпыз, досторбуз.

Эмгек бизди эскиртпеген,
Курч болоттой жаңыбыз!
Жаңы жылда үй көбөйсүн,
Кыштагымда, калаамда.
Дан батпасын кампаларда,
Эгин эккен талаада.
Аман болсун уул тапкан,
Кызды тапкан энелер,
Аман болсун бешиктеги
Эмчек соргон бала да.

Аман болсун жер бетинде,
Тынчтык жолун ачкандар.
Ала-Тоодо жайы-кышы

Малын түгөл баккандар.
Аман болсун
Токтогулдун ГЭСин куруп
Жаткандар.
Достук отун алоолонтуп
Өчпөс кылып жаккандар!

Кел, жаңы жыл!
Кел, жаш бакыт, кана кел,
Жаңы, жакшы,
Ырдан жүктөп ала кел,
Күтөт сени гүл кучактап
Фрунзем,
Күтөт сени
Көп улуттуу тууган эл!

СҮЙҮНӨМ

Ушул доордо төрөлгөнгө сүйүнөм,
Жыттаганга Ала-Тоонун гүлүнөн.
Кубатым бар, курчтугум бар, шыгым бар
Ырдап чыгам кызматыма үйүмөн.

Ушул кезде жашаганга кубанам,
Эмгегимдин аздыгына уялам.
Жер бетинде тилектештер көбөйөт
Бүтпөй калсам бүшүркөбөй улаган.

Ушул мезгил ленинизм тараган,
Аз болсо да мен да ишке жарагам.
Ата Журттун милдеттери мойнумда
Ар күнүмдө аткарууну самаган.

СОК ТЕМИРДИ КЫЗУУ КЕЗИНДЕ

Сок темирди, кызуу кезинде,
Эл айткан макал эсимде.
Ыр келип турса жаза бер,
Калбагын замандашыңдын
четинде.

Иште,
Эртең менен, түштө,
Күндүз,
Бешимде,
Түн киргенде,
Кечинде.
Жаз,
Жаза бер, ырыңды.
Сок темирди, кызуу кезинде!

Сок темирди, кызуу кезинде,
Отуң барда көзүңдө.
Жүрөгүң уруп турган кезинде,
Бирөөнүкүн көчүрбө
Жаның барда төшүңдө.
Тагдырың таза,
Талант бар өзүңдө,
Жаз,
Жаза бер, ырыңды,
Сок темирди, кызуу кезинде!

Сок темирди, кызуу кезинде!
Акыл кошсун
Адамдарга сезимге,
Бак-таалай берсин
Ата-энесиз
Жалгыз калган жетимге,
Кубат болсун —

Согушта күйөөсү өлгөн жесирге.
Жаз.
Жаз жаза бер ырыңды,
Сок темирди, кызуу кезинде!

ЖЕР ЖӨНҮНДӨ БАЛЛАДА

I.

Жер!
Ай, күнүнө жеткен энеге окшош.
Жердин жемиштерин,
Жердин жеңиштерин,
Бир жерге топтош.
Жер — дөөлөт эне,
Жер — жоомарт эне.
Эч кимдин акысы жок
Жерди күнөөлөп соттош!
Жер турмуштун уясы,
Эне адамдын кубаты,
Жер баласын көтөргөн энеге окшош!

Жер!
Башынан өткөрдү далайды,
Ал үчүн күчүңдү,
Жаныңды аяба!
Каргашалар жер бетин,
Бир кездерде булгашты.
Уурдашты,
Кургатты.

Туман басты, карайды,
Деңиздер баткакка айланды.
Кан сел болуп акты,

Согуш
Ууланган жуурканын жапты.
Жерди,
Жерди, жакшылап тиктесең
Көрөсүң,
Билесиң
Азаптан.
Зомбулуктан,
Зордуктан
Калган такты!

Жер
Өзүн алдагандарды
Чокуга чапты.
Жер чанды,
Падышаны чанды:
Чанат!
Алардын айткандары
Кур кыйкырык, жалган,
Ошондуктан жер бетинде
Көп болгон
Кайгы,
Зар, Согуш,
Арман!

Жер!
Жер чыдады баарына.
Агызып жашын,
Ошого да карабай,
Болсо да таламай,
Сактады байлыгын,
Балка менен чегип,
Тарыхтын барагына,
Сабына.
Эч ким өчүрө албас түшүрдү белги,
Ушунун баарын
Күн эмес,

Ай эмес,
Асман эмес,
Жер,
Жер өзү көрдү.

II

Жер,
Жер өзгөрдү чыңалды,
Мүрөк суусун агызып.
Эл аны сугарды,
Эл сугарды!
Жер чыкты кызарып
Күн өткөн сайын
Өмүрү узарып
Адамзаттын космоско учканын көрүп,
Жер-Эне!
Бырышкан чекесин жыйрып,
Баласынын
 Өскөнүнө, өнөрүнө
Тери акканча кубанды.
Өмүр өчкөн жок
Уланды,
Жер жөнүндө сөз козгогондо
Айтпай коюуга болбойт буларды!
Эми жер,
 Жер ээсин тапты.
Байлыгын аяган жок
Сандыгын ачты,
Азыр бүткүл эл сакчы!
Эл сакчы!
Пролетариат
Жер бетине
 Кызыл туу,
 Кызыл жылдыз такты!

Ооба,
Жер чындап ээсин тапты,
Жер!
Жер баласын бооруна сүйүп көтөргөн
Энеге окшош
Асмандай маңдайы жазы.
Жердин көкүрөгү бүгүн өзгөчө
Лакылдап согот,
Жердеги дарыясы турмуштун
Жаркырап, шаркырап акты.
Бардык өзөндөр океанда
Кезигүүгө шашты,
Ташты.
Туптунук
Социалисттик шаркыратмадан
Көпүрө салып
Бийик-бийик ашуулар ашты.
Жердин күчү жерге сыйбай
Көздөп учат,
Күндү,
Айды,
Чолпонду,
Биздин коңшубуз Марсты!

КӨК-ЖАЙЫК

Көрдүң беле Көк-Жайыктын гүлдөрүн,
Гүл төрлөрдүн жымыңдашып күлгөнүн.
Жуттуң беле канганыңча булактан
Беттен сылап жаткан сымак сүйгөнүң.

Бастың беле бетегесин аралап,
Жел желпинсе сулуу кыздай таранат.
Мени тер деп колун сунуп тургансыйт
Шагы ийилип мөлтүрөгөн карагат.

Карагайы кыр башында керилип,
Капкаяктан кулач жайып көрүнүп.
Бийик аска шаркыратма койнунда
Жаткан сымак күн нурлары төгүлүп.

Көк-Жайыктын көк майданы көлдөлөң,
Мындай көрктү башка жерден көрбөгөм.
Жер бетинде эң бактылуу элби дейм
Мекен кылып ушул тоону жердеген!

КЕРЕМЕТТИ ЖАРАТТЫ

Кадамжайдын туу белинде баратып,
Көрүп калдым улуу күндүн батканын.
Кечки нурлар кереметти жаратып
Кең асманга кызыл тууну такканын.

Кадимки эле майрамдагы кызыл туу,
Желбиреди. Кызыл булут жайылды.
Кайраттанып капчыгайдан аккан суу
Нурга оронуп кубаты артып жаңырды!

ЫСЫК-КӨЛДҮН БОЁГУ

Ысык-Көлдүн боёгу табыйгаттан,
Кээде сүттөй, кар жаагандай агарып,
Кээде көпкөк, кээде киргил,
Мала кызыл күн батаарда таранып.

Ысык-Көлдүн боёгу Ала-Тоодон,
Күзгү болуп, токой, тоолор көрүнүп.
Таңыркаймын кайсы убакта барсам да
Боёгуна туткун болом жеңилип.

Ысык-Көлдүн боёгу көк асмандан,
Бурут сүзүп, күн нурларын жамынып.
Түбүндөгү түркүн түстүү таштары
Алган сымак акак-шуру тагынып.

Түн киргенде жылдыздарды киринтип,
Айды жууган жерде жатып сүйүнтүп.
Ысык-Көлдү койгон өңдүү кээ кезде
Жасалгалап сулуу кызды кийинтип.

Таң атаарда саргыч тартып жылмайып,
Күн нурунан белек алып сыйланып.
Боёгуна боёк кошуп чөмүлүп
Кайра жаңы төрөлгөндөй жыргадык.

ЖАРЫК

Кремлдин жылдызынан нур жанып,
Карай берем калганымда мен барып.
Ошол нурдан көз алдыма көрүнөт
Ата Журтум, Улуу Октябрь, бүт тарых.
Жер бетинде күн сыяктуу күчү бар
Ар бир үйгө шоола чачып бул жарык.

Москвадан бардык жолдор кошулуп,
Жаткан өңдүү туш-тарапка созулуп.
Узун жолдун, келечектин марасы
Жеңиштерден жеңиштерге озунуп.
Өткөн жолум жарым кылым жаркырап
Улуу майрам урматталып тосулуп.

Ишке ашырып партиянын талабын,
Кремлден жер жүзүнө карадым.
Издегенди бүткүл дүйнө күткөндү
Кызыл Аянт кылаасынан табамын.

Аткарылган чындык, тынчтык акыйкат
Алпурушуп ырды жазган каламым.

Борборумда жаным, дилим, жүрөгүм,
Кремлдин куранттарын сүйөмүн.
Улуу Ильичтин багыттарын изилдеп
Үйрөнөмүн, өздөштүрөм, билемин.
Сагынганда акылманды, атамды
Кремлге өз үйүмдөй киремин.

Ал анткени улуу Ленин жанымда,
Кремлде гүлдөп турган багында.
Күндө иштеп албан ишин көрсөтөт
Жер бетинде шаарларга, айылга.
Иштеп жатат мезгил сымак токтобойт
Лениндин идеясы канымда.

Кремлдин жылдызынан нур жанып,
Эркиндикке, боштондукка гүл тагып.
Тынчтык өмүр өз эмгегин эсептеп
Тамырларга таза тунук суу агып.
Жер бетине жылдыз болуп көрүнүп,
Жер бетине нурун чачкан бул жарык!

МЕН БОЛОТ ЭРИТТИМ МАРТЕНДЕ

Мартен печи,
Бороондой боздойт,
Чагылгандын огуна окшойт,
Жаткандай темир бышып,
Көмүр бышып,
Жанына бара албагандай ысык!
Жөнөкөй ысык эмес
Мен да,
Сен да

Түшүнбөгөн ысык!
Китептен окуп көрө элек кызык,
Туунун өңүндөй
Кылкылдайт,
Жылтылдайт,
Кызыл сызык!
Кеттим ысып!
Ала албайм сузуп,
Бузуп,
Болот эрип суудай акты,
Жалын акты.
Салтанаттуу, жеңиштүү,
Жай айындай жакшы,
От акты шыркырап,
Таш эзилди быркырап.
Кыпындар чачырап,
Мартен печи качырап.
Тили жок унчугат,
Жалынга тумчугат!
Үн чыгат,
Күн өзү таң калгандай,
Чагылганды кармап алгандай,
Мухитке миллион пуд
Акиташты салгандай.
Болот!
Өз колум менен болот эриттим,
Болот!
Жалындан өткөн,
Парад кабыл алгандай.
Курч болот!
Кызыл алоо
Ырларым арасына кирип кетти,
Көрүнбөй көзгө сиңип кетти.
Рифмалар шыркырап,
Болот менен жарышат дыркырап.
Ыр жаздым,

Болоттун күчү мага сезилип,
Таманым жешилип,
Эриндерим туурулуп,
Кесилип,
Бараткандай,
Жарашкандай
Ала-Тоону космоско көчүрүп
Ырларым болоттун
Жүрөгүнө чапталып.
Отко,
Алты жүз градус отко какталып!
Дос таптым курч болоттон,
Планетама үнүмдүн бардыгынча
Кыйкырдым мактанып:
— Мен бүгүн болот эриттим,
Кетти металл ыр менен жуурулуп
Баш ийди ырыма кубулуп,
Таңданып көз артышты
Карашты,
Жүз казан баш роботтор бурулуп,
Ыр менен жүрөгүмдү аралаштырдым,
Ташкындап жаткан металлдын арасына.
Угулуп турсун деп
Үн кошуп,
 Обон созуп,
 Иштегенде
Адам,
Адам баласына!

ЭСИМЕ ТҮШТҮ

Менин эсима түштү,
Согуштун оор жылдары.
Таңдайым катып,
Тамчы суу жок кургады.

Оң бутума ок тийгенби
Кара кочкул кан агат,
Тынбады,
Кыштын суугу
Жардамын да кылбады.
Бороон боздоп,
Аяз кошо ыйлады.
Оң бутумдун манжалары
Кычышкансыйт, ачышкансыйт.
Бар го дедим
Манжалардын сынганы.
Көтөрө албайм
Оң бутумду, кыйнады.
Сыйпаласам колум менен
Үзүлүптүр тиземден
Кармалаймын, кайсалаймын
Жок бутума ишенбейм.
Жалгыз жатам, түн караңгы
Ай, жылдыздар көрүнбөйт,
Октор учат, көктө сызат,
Кимге тийсе өлүм дейт.
Чымырайт денем,
Суук күчөйт, ышкырат.
Качкан сымак денемден,
Куч-кубат:
Жата бердим, жыла албадым,
Бир жерден,
Таң атат да
Таарынгансып күн чыгат,
Октор, оттор
Снаряддар атылды,
Учкан чымчык корголоду
Мени көздөй шашылды.
Койнума кирди
Дем бергенсип жашынды...
Менин оюма түштү,

Согуштун оор жылдары,
Болсун тынчтык түбөлүк
Адамзаттын,—
Майрам шаттыгы
Жашай берсин гүлү өнүп!

ГҮЛДӨРДҮН КОНЦЕРТИ

Аркайган тоо,
Тунук булак, каткырып күлөт.
Кулагым угат,
Көпөлөктөр канаттарын каккылайт,
Гүлгө конуп,
Аарылар ширесин шимирет,
Тоюп алып
Уюгун көздөй чапкылайт.
Уюгу оп тартып алат
Гүлдөр кубанып калат
Сүйүнүп.

Жалбырттаган оттой жанат,
Мындайды жолдошум көргөн жок
Мен көрдүм,
Уктум.

Желдин жардамы менен музыка уктум,
Гүлдөрдүн музыкасын,
Күн бою тыңшап чыктым.
Нотага ирети менен жазылбагандай,
Жомокто да айтылбагандай,
Гүлдөрдүн концертин,
Табийгаттын табылгыс сахнасынан
көрдүм,

Табийгаттын тамырына,
Жүрөгүнө,
Акылына,
Асылына

Үстөмдүк кылсам,
Гүлдөрдүн концертин сен дагы,
Угуп турсаң,
Ошондо түшүнөт элең,
Ырларын акындын
Теңештирип эмгегин,
Эрдигине,
Баатырдын.
Гүлдөрдүн концерти
Жүрөктүн кылдарын чертти.
Кубанып шиберлер
Көз жашын төктү,
Тазалап чаңды,
Өткүн жаап өттү,
Каркыра, турна канаттарын
Алакандай чапкылап
Концерт угуп
Коштошуп
Учуп кетти.

АКЫН МЕНЕН ЖАЗ

Эрте келди быйыл жаз,
Эрте турган акындай,
Жамгыр жаады, гүлдөп тал,
Өстү терек жашынбай.
Акын, жаз экөө мелдешти,
Келишим түзгөн баатырдай.

Акын жазды баракка
Айтпай бизге сырларын,
Жаз жазды жерге, даракка
Гүлгө айлантып чымдарын,
Көк шиберге бөлөдү
Көтөрүлгөн дыңдарын,

Көз жүгүртүп карап көр
Көгүлтүр жаздын кылганын.
Согуп алды килемин
Күндүн алып нурларын,
Жер бетинен окуй бер,
Жаздын жазган ырларын.

Буудай өстү буралып,
Буурчак чачык чыгарып,
Көтөрүлдү жүгөрү,
Бир-бирине кыналып.
Төктү гүлүн алма-өрүк
Түйүлгөнгө кубанып,
Күрпөң беде күүлөнүп,
Сугаргандан чыңалып.
Иштей берди улуу жаз,
Ырын жерге чыгарып.
Акын эмне жазды экен
Акыйкаттан угалык,
Окуп бербей жазганын,
Кетип калды уялып.

МИЯЗДЫ

Бала кезден сага сундум колумду,
Сенден издеп келечекте жолумду.
Айткым келди кырк жыл өттү арадан
Эч бирөөгө билдирбеген оюмду.

Боз үйлөр бар, кээде алачык,
Өз энчимди Мияздындан талашып.
Тентектерден чогултулган жетимбиз
Көргөн адам аяп бизди, жаны ачып.

Жол боюнда балдар үйү жалгыз там,
Тентектерге күнү-түнү көрүп кам.
Жалгыз үйдө жалаң балдар жашашат
Түн киргенде киргилденип күйөт шам.

Кезек менен куурай, тезек теребиз,
Кырк кою бар тоого жайып келебиз.
Тартип жагын талашпа да, сураба
Аны билет балдар үйү — энебиз.

Он алтыбыз Фрунзеден барганбыз,
Шаарлыктарды жүдөткөн биз балдарбыз.
Чөнтөк кесип, кумар ойноп кубанып
Кокусунан колго түшүп калганбыз.

Төрт тарабым жол бекиткен кара тоо,
Кайда качып кутуласың келсе жоо.
Биздин билген, биздин кылган иштерди
Күндө көргөн батышымда бийик зоо.

Тартип бузсак энчибизди алчубуз,
Отун жыйнап токой жакка барчубуз.
Бир күн кечке тамак бербей койгондо
Тартип бузбай момун болуп калчубуз.

Керек болсо ишке даяр турганбыз,
Мияздынын ун, талканын жыйганбыз.
Сурабастан сүтүн ичип, каймак жеп
Отун үчүн тал, терегин кыйганбыз.

Бүлдүргөнбүз кээде болуп таламай,
Кызыкканбыз бул адаттан жадабай.
Топтоп койду тентектерди бир жерге
Кээ күндөрү бирин-бири сабамай.

Тарбиячы мугалимдер сынаган,
Чаң-тополоң ишибизге чыдаган.
Биргелешип биз баштаган азаптан
Далай адам кызматынан кулаган.

Турмуш сырын өйдө-ылдыйын билбегем,
Өзүм орой, көрүнгөндү тилдегем.
Ойдо жокту ойлобостон баштагам
Бир күн дагы адам сындуу жүрбөгөм.

Мына ушинтип өскөн биздин балалык,
Акыл кирди, тентектиктен жададык.
Кийинчерээк тартип бузган балдарды
Биргелешип биз билгизбей сабадык.

Билим алдык, окуу үчүн күрөштүк,
Тартип бузса чогулушта жүдөттүк.
Ал турмушту башыбыздан өткөрүп,
Сексен бала Мияздыда бир өстүк.

Акыл кирди, келечекти карадык,
Өнөр билип туш-тарапка тарадык.
Бойго жеттик, адамдарга кошулуп,
Бизди окуткан агайларды аядык.

Билбегенбиз сыйлаганды, уятты,
Бизди өстүрүп киши кылган Миязды.
Ошол кезден, тентек кезден алганбыз
Ушул кезде эмгектенген кубатты.

Эске түшсө бала кезим күлөмүн,
Орундаткан жетимдердин тилегин.
Өз өлкөмө, партияма ракмат
Ата-энемдей Ата Журтту сүйөмүн!

ТУУРА-КАЙЫҢ

Э р а а л ы г а

Туура-Кайың закымдап агып жатса,
Толкуну тоголонуп көбүк чачса.
Токою кылымдардан кылка кайың
Сулуулук суктандырган мында башка.
Кыздары кол чаначтан кымыз куюп,
Келиндер суу жээгине казан асса.
Жигиттер кемегени каза салып,
Жаш балдар жалбырттатып отун жакса.
Комуздуң кулактарын бурап коюп
Карыя жаңы бүткөн кылдан такса.
Көп иштеп, көп кыйналып чарчаганда
Ушунда көк майданга келип жатса.
Күн тийип күчөгөндөй ысыгы жок
Булбулу сайрап турат жашыл шакта.
Секирип ойноп жүргөн кекиликтер
Кубалап бирин-бири таштан-ташка.
Туура-Кайың туулгадай туруштугуң
Туугансып турмуш менен адамзатка.
Акындар чын бактылуу болоор эле
Ардактап сен жөнүндө ырлар жазса.
Кожогат, карагатын кыздар терип
Эркелеп мойнуңузга мончок такса.
Боз үйдө эр Манасты айтып коюп
Ушунда бир дем алып жырдап жатса.
Мен анда бир ай эмес, бир күн болдум,
Жээгине төшөк салып жалгыз кондум.
Баралы Тогуз-Торо — «Алтын-Чөйчөк»
Өз элиң, өз жериңден болбо жолбун.
Көрөсүң анда барсаң Ор-Казганды,
Табыйгат талаа, тоого гүл чачканды.
Аркайган тула бою алтын тоону
Аскадан замандашың кен казганды.

Жылдызын карматчуудай өз колуңа
Көрүп ал жакыныраак кең асманды.
Жай келип, мөңгү эрип өзөн толо
Аркырап азоолордой суу ташканды.
Жайлоодо оюн салып кулун-тайлар
Козулар, короо-короо кой жатканды.
Кырмызы кызыл болуп асман чети
Күлүңдөп кош айтышып күн батканды.
Капчыгай кайкалаган боюн керип
Боорунда ышкын ызаат гүл ачканды.
Күн жааса мөндүр төгүп малчыга азап
Үй-бүлө, бала-чака бүт шашканды.
Заматта күн ачылып тунук аба
Жайлоодо жай-баракат иш башталды.
Ушундай жер соорусу Туура-Кайың
Эсиңден чыгарбагын мен айтканды.
Көрүп ал көзүң менен, шылдың кылып —
Эликтер элеңдешип буйт качканды!

АК-СУУ

Мөңгүлөрдөн мончок тамчы суранып,
Жалгыз тамчы — миң тамчыга уланып.
Агып келет атырылып алыстан
Чоң жарышта байге алчудай кубанып.

Таштан-ташка секиргендей түйүлүп,
Бала сымак баш аламан жүгүрүп.
Булактарды кошуп алып жолунан
Адырлардан Ак-Суу келет сүйүнүп.

Кайкалаган капчыгайды аралап,
Арсак-терсек аскаларды жаралап.
Күчүн сынап күзгү кылып Ак-Сууну
Жээгиндеги арча, кайың таранат.

Тунуктугу ак ботонун көзүндөй,
Сүйлөгөнсүйт наристенин өзүндөй.
Ак-Суу таза ошондуктан аты Ак-Суу
Бойго жеткен сулуу кыздын өзүбү-эй!

Кээде болсо жан тынбаган чимирик,
Кээ бир жерден салам айтып ийилип.
Кир жукпаган, булганычты билбеген
Сапар тартат өзүнө өзү киришип.

Чөлгө келип илбериңки жайылып,
Күткөндөр көп энесиндей сагынып.
Мажүрүм тал кабак-кашы ачылып
Турганын көр бутактары малынып.

Буудай күлүп баш көтөрүп буралып,
Күнкарама гүлүн тегиз чыгарып.
Бийлешкенсийт бир азыраак жел жүрсө
Жүгөрүлөр көкүлдөрүн сыланып.

Ак чокудан мончок тамчы суранып,
Жетим тамчы миң тамчыга уланып.
Агып келет атырылып алыстан
Байлык алып, бакыт алып кубанып.

ТАШКЕНТ

(Хамид Гулямга)

Көп көргөм, көчөлөрүн аралагам,
Келбесем өз үйүмдөй сагынамын.
Суюлуп суктанганым тарабаган
Ташкентке келип калсам жаңырамын.

Ташкент деп атын айтсаң сүйүнөмүн.
Тийгендей кең мейкинге күнүм ачык.

Көчөдөн-көчөлөргө жүгүрөмүн
Сагыныч жеңилденип бойду жазып.

Бала чак мектебинден сабак алгам,
Жаштыктын жагалданган ырын ырдап,
Үйрөнүп үлүш кылып дутар чалгам
Досторум биз-сиз дешип, кызы кылдат,

Жай келди ушул шаарга дагы келдим,
Карасам кайра жаңы төрөлгөндөй,
Кыдырып көтөрүлүп көңүл бөлдүм
Бактыга баштан аяк бөлөнгөндөй.

Нур сепкен күнү жарык, түнү жарык,
Жашарып жаштык келген жаңыланып,
Эсептеп жыйынтыктап кары тарых
Ташкенттин жакшылыгын кабыл алып.

Достуктун добулбасын каккан сымак,
Таалайдын даңк көтөргөн күнү улап.
Ленин өзү келип таккан сымак
Кызыл туу элге берип, өмүр, кубат.

Көп баргам көчөлөрүн аралагам,
Өзүмдүн туулуп өскөн шаарымдайсың.
Дидарлуусуң, кумарым тарабаган
Өмүрү узун өчпөй турган жалындайсың!

НАРЫН ШАҢЫ

Жылгалардан жылжып булак жарышып,
Тоо түбүнөн топтолушуп табышып.
Бирин-бири эгиздердей кучактап
Сагынышып, саламдашып алышып.

Ошол жерден Нарын дарыя аталып,
Күүгө кирип күрпүлдөйт ал жашарып.
Капчыгайды кылымдардан жаңыртып
Элге тилеп бакыт менен тазалык.

Жолдон тоскон булактарды имерип,
Туш тарапка өкүлдөрүн жиберип.
Бир атанын балдарындай биригип
Бир өзөндө кол алышып түбөлүк.

Төөдөй ташты чамындыдай агызып,
Токтоно албай чакмак таштар кагышып.
Күч бирдикте миң булактын кубаты
Күрпүлдөгөн добулбасын кагышып.

Керегинде адам аны бура албай,
Бир кулак суу короосуна жыга албай.
Тентек Нарын теңине албай жатуучу
Башка жактан бакыт-таалай суранбай.

Бирок Нарын өз нугунан бурулду,
Токтогул ГЭС элим көрөт сыйынды.
Атагы ашкан атырылган алп Нарын
Кыргызыма чөккөн төөдөй сыйынды.

Жарык чачты туш тарапка белендеп,
Мен да бардым чоң Нарынды көрөм деп.
Үйдө олтуруп жазып алдым ырымды
Сурап калса белек кылып берем деп.

Тентек Нарын тетиктерге көнүптүр,
Жаңы ГЭСке кубатынан бериптир.
Кылымдардан кымкуут аккан карт Нарын
Кыргыз элдин кылдат күчүн көрүптүр.

Гүлдөтүптүр Фергананын өрөөнүн,
Билген эмес чөлдөр Нарын келээрин.

Күз келгенде күлүп-ойноп жыл сайын
Ак алтындын булаларын терерин!

Көрдүм барып жерге толгон жемишин,
Кайрак-Кумдай толкундаган деңизин.
Күчкө кирип Нарын иштеп жатыптыр,
Берекеси пейли кенен эл үчүн.

ПЕЙЛИ КЕНЕН ЖЫЛАМЫШ

Ким өз жерин, өз конушун унутсун,
Андай болсо ачылбаган булутсуң.
Турмушумсуң — туулуп өскөн айылым —
Күн нур чачкан күүгүмү жок чыгышсың!

Жыпар жыттуу жаз башында жалбызсың,
Сен мен үчүн кудай сымак жалгызсың.
Бойго жетип той бергенде үйлөнүп
Өрнөк кылып өз гүлүңдөн алгыздым.

Жыламышым жылдызымсың, үйүмсүң,
Жыргалың көп жымыңдаган гүлүмсүң.
Эмгектенип эрке балаң чоңойгон
Жыламышым — түгөнбөгөн сүйүүмсүң.

Ага бергин түгөнбөгөн Жыламыш,
Ак чокуңа далай жолу чыгабыз.
Мейли өтсүн оодарылып кылымдар
Биз өзүңө урмат этип турабыз.

Ал анткени сен өзүмө ынаксың,
Көркөмүсүң көрүп турган көзүмдүн
Бузулбаган таш күзгүдөй булкасың,
Жакшылыкты уга турган кулаксың!

Пейли кенен берекеесиң Жыламыш,
Сагынганда эне экенсиң Жыламыш,
Кар кетпеген канатың бар чокуңа
Келиштирип катар үйлөр курабыз.

* * *

Сени канча жолу карасам да,
Көргөндө көп сөзүмдөн адашам да.
Бирөөлөр сен жөнүндө ушак айтса
Актаймын, акактай деп талашам да.
Өзүңө көп көрүнүп, көп берилип
Өзүмчө жакын болуп баратам да!..

* * *

Ушул терек тууганымдай,
Жакын жүргөн досумдай.
Көлөкөңдө кыз күткөмүн,
Калсам дагы кошулбай.
Ушул терек тили бардай,
Эске салат далайды.
Тийбегиле тентек балдар.
Кыйбагыла бутактарын
Көргөнүмдө кучактадым
Кыйбагыла, жарайбы?!

КӨЗДӨР, КӨЗДӨР

Мени карайт, кара көздөр, көк көздөр,
Угуп алып жүрөк сүйгөн көп сөздөр.
Ар бир көздө келечектин сүрөтү,
Дүрбү сымак бото көздөр, кой көздөр.

Баары карайт, бир чекитке бурулуп,
Жаткан өңдүү жаңы нерсе курулуп.

Бир заматта сахнага жан кирип,
Акын ыры ар кыл тилде угулуп.

Ыр жыттанат, кыдыр элдин арасын,
Ар кыл сөздөн ыр жемишин кагасын.
Жакшы бышып жардам берсе өзүңө,
Жүрөгүңдүн түпкүрүнө саласың.

Көздөр, көздөр, кары көздөр, жаш көздөр,
Ыр уясы, сыр уясы өзүңдө.
Бир карашың акын үчүн миң сөздөр
Тиричилик адамдардын көзүндө!

ЖЕР ТАМЫРЫ

Эгерде сен жерди сүйүп тыңшасаң,
Миң-сан тамыр симфония чалгандай.
Өсөт, өнөт туш тарапка жайылат
Гүлдү терип ойноп жүргөн балдардай.

Эгерде сен жерди сүйүп тыңшасаң,
Ар бир тамыр өрүк комуз кылындай.
Жер бетинин жаны ошондо билип кой
Жашай берсин бир да тамыр кыйылбай.

Жер тамыры жердин көркү ачылган,
Тамыр менен жердин ыры жазылган.
Тамыры бар даңкы кеткен өлкөмдүн
Күн нурундай планетама чачылган.

КҮЗ

Күз!
Ош шаары
Бак-дарактардын жалбырактарын карачы

Өрт жалбырттап бараткандай,
Күн болуп арачы:
Жел талашат
Түшүрүп жалбыракты
Жалбырактар учат, сызат: конот
Жөнү жок, максаты жок шашты.
Жел токтоду
Жалбырактар кыймылсыз кучакташып
жатты.

Тигине терек,
Тагынгандай күндүн нурун өзүнө.
Тоскон сымак айды кармап бетине.
Көтөрүлүп көңүл салып карачы,
Жалбыракка түшкөн жолдун четине.
Тамырлары сансыз, эсеп жетпестей
Чиркелишкен ажырашып кетпестей.
Какпайт эми
Жалбырактар жаны жок,
Тамак берген көк мөлтүрөк каны жок.
Төкпөйт жашын,
Аны эч ким эстешпейт.
Күз келди
Гүлдөр турат теңселип,
Бирин-бири карашат.
Тиктешет,
Издешет,
Бүкүрөйүшөт бараткандай эңкейип.
Гүлгө,
Ким болбосун ашык.
Булбул да сайрабайт жашып,
Тили катып,
Ыйлабайт жамгыр жашык.
Гүлгө ашык,
Аарылар ширесин ташып,
Жаткансып жаңылык ачып.

Уюгуна катып,
Жумурткадай басып
Адам үчүн сыры ачык.
Күз жыргатат берекесин чачып.

Күз
Табийгаттын тамашалуу айы,
Жемиш жаңы
Түшүм жаңы,
Ак төөнүн карды жарылып,
Аккан майы,
Башкача
Эмгектин жытындай наны,
Күздүн ширесиндей даамы.
Тигине гүл,
Жайнап турат короодо.
Ал күзгө баш ийген жок кулпунат,
Шамал аралап.
Тартипти бузат жулкунат
Гүлдөр баш ийбейт.
Өмүрү узун алардын
Алга,
Алыска,
Айга жашоого умтулат.

Ал гүл,
Кыз өстүргөн гүл.
Жүрөктөрдү тыңшайт,
Бузулгусу жок,
Таптаза
Көр,
Арала ушундай
Турат бузулбай.
Кышында көрсөң да жыргатат
Жүрөгүңдү эзгилеп.
Туйлатат,

Кыз өстүргөн гүл
Аяз да чилде да, тоскон да
Мактап ырдашат

Күз,
 Кыш,
 Жаз,
Турмуш,
Турмуш кызык!
Түшүнсөң, башкара билсөң жыргатат.
Күз,
Түшүнсөң! Түшүнсөң күз,
Түшүнбөсөң түз!
Турмуштун көлүндө чабак ур,
Бирде тумчук, бирде чык,
Балыктай сүзбө —
Адамдай, адамдай сүз!
Ошондо жеңилбес, көрүнбөс,
Бөлүнбөс,
 Төгүлбөс күч!!!

ЖАШТЫГЫНА ТАҢ КАЛДЫ

Кургак чөл тапкансып амал,
Шамал!
Жерди башкарып,
Жылаңачтантып,
Куюлтат,
 Суюлтат,
Жекирет, өкүнөт, шамал шат, жат!
Кум китептин барагындай кат-кат,
Камгак канатсыз калдактайт,
Мактанып, шаттанып,
Мөөрөйгө жакындап бараткандай.
Күлүктүгүн саяпкерлер карашкандай,

Камгак күлүк,
Бүргөн күлүк деп
Далайлар талашкандай.
Шамал жүрөт,
Ит болуп, короочу болуп үрөт.
Муштумун түйөт адашкандай.
Бул Кара-Кум, өттү шамалдын күнү
Мезгили,
Кара шамалдын, долу шамалдын
Канаты сынды.
Араң эле жылды.
Кучактап кумду
Аны Кара-Кум, канал салынгандан кийин
Туйду.
Кара бүргөн жашынмак ойнойт
Көрүнбөй.
Камгак жерди тиштейт
Тамырынан бөлүнбөй.
Суу келди канал менен
Тунук суу.
Чоң суу,
Жүз кулак суу!!
Аны адам алып келди,
Карт Нарындын небересин ээрчитип,
Тянь-Шандын башынан
Кубантып суу алып,
Кара-Кум кубангандан жашыган.
Шамалдын канаты сынды,
Буту сынды.
Баса албай,
Желге, элпек, мээлүүн желге айланып
Тушамышка тушалып,
Чылбырга байланып.
Суу келди Кара-Кумга,
Жер өзгөрдү эс алды.

Кубат алып чиренип,
Жүзүм мөмө байлады.
Көтөрө албай ала бакан тирелип.
Кум берекелүү топурак болду,
Козонун тамыры,
Достошту түпкүргө жетип.
Кумдун жүрөгүнөн өтүп,
Жүлүнүнө,
Мээсине,
Кайнап турган мээсине өсүп.
Кубанды күлкүсүн чыгарып
Боорун эзип,
Кум дос болду,
Жеңиш менен,
Жемиш менен,
Биз менен,
Сиз менен
Шамалдын тили түбөлүккө байланды,
Камгак, кара бүргөн,
Жер семирткичке айланды.
Карыялар сакалдарын сыланып,
Кара-Кумдун каналына,
Жаштыгына таң калды!

ЫСЫК-КӨЛГӨ ЖАЗ КЕЛДИ

Ысык-Көлгө жаз келди,
Күлгөнүндөй кыздардын.
Эркеледи жел жүрүп
Сүйгөнүндөй кыздардын.

Ысык-Көлгө жаз келди,
Басканындай жигиттин.
Толкун күлдү толукшуп
Шашканындай жигиттин.

Ысык-Көлгө жаз келди,
Кыздар сайма сайгандай.
Көл боюна табийгат
Өз килемин жайгандай.

Ысык-Көлгө жаз келди,
Жигиттер комуз черткендей.
Өчпөс болуп түбөлүк
Өмүрдүн гүлүн сепкендей.

Ысык-Көлгө жаз келди,
Гүлүн берип кыздарга.
Бак-дарагы бүрдөдү
Мекен болуп куштарга.

Ысык-Көлгө жаз келди,
Кыял кыйыр ашкандай.
Обон салып акындар
Ойлонуп ырын жазгандай.

БИЗДИН КАЛПАК

Жүн кезинде сабалып,
Күлкайырдай агарып.
Чебер уздун колунан
Ак калпагым жаралып.

Баркыттан жээк салынып,
Төбөгө чачы тагылып.
Кийип алсаң калпакты
Киймиң кошо жаңырып.

Кийгенде калпак жарашып,
Көргөндөр токтоп карашып.
Кайсы улут деп калпакчан
Калгандар бар талашып.

Бирөө казак деп айтса,
Бири дунган бекен дейт.
Талашып акыры,
Кыргыздыкы экен дейт.

Ак калпагым билгизет,
Ала-Тоолук кыргызды.
Маңдайга тагып алгандай
Алтын казык жылдызды.

Суктанат биздин калпакка,
Суранат кийип көрөм деп.
Сүрөткө түшүп заматта
Кайра өзүңө берем деп.

Бир заматта калпакты,
Бир нечеси кийинет.
Сүрөткө түшүп негр дос,
Ыракмат айтып сүйүнөт.

Биздин калпак достуктун,
Символу болду билгенге.
Кыргызга окшоп калдык деп,
Кыйла эл айтты кийгенде.

Кыргыздын ак калпагы,
Белек болду көп элге.
Тынчтыктын ак кептердей
Тарап кетти көп жерге!

БОЗ ҮЙ

Биздин боз үй фестивалда,
Москвада тигилди.
Айланасы толуп шаңга,
Мейман, достор сүйүндү.

Кымыз бердик келгендерге,
Боорсок менен сыйладык.
Комуз чертип көргөндөргө,
«Ой тобону» ырдадык.

Скрябин өзү келди,
Кыргызына кубанып.
Ак калпагы бизден белги,
Жаш жигиттей сыланып.

Жерге салып оймо шырдак,
Туш кийиздер — туш тарап.
Немец, кытай кошо ырдап,
Ак боз үйгө гүл тагат.

Килем такты түркмөндөр,
Туш кийиздин жанына.
Конок болуп түрдүү элдер
Белек бердик баарына.

Бир ай бою боз үйүбүз,
Конок алды аябай,
Москвада бүт сүйүүбүз
Гүлгө оронгон баладай.

МЕНИН ҮЙҮМ АЛТЫН ӨРӨӨНДӨ

Менин үйүм алтын өрөөндө,
Салган атам, апам төрөөрдө.
Келсе мейман качан да болсо
Белегим көп ага берээрге.

Жаңгагым бар күндө өсүп жаткан,
Араласаң көрүнбөйт асман.
Калың токой, жемиш токой
Бүт байлыгын койнуна каткан.

Өрөөнүмдө өрүктөр арбын,
Керек десең күзүндө баргын.
Тере бер жемиш, тере бер жүзүм,
Көз тойгончо жыйнагын, алгын.

Кызыл, сары кызыктуу жийде,
Бышыгын тер, көгүнө тийбе.
Асылып турат ар түркүн алма
Болгондой ашык ачылган Күнгө.

Жерге батпайт кожогат, гүлүң,
Так ошондо жашаган үйүм.
Жийденин жыты — өрөөндүн куту
Булагы тунук салкындап кириң.

Шабдалысы эзилип бышкан,
Суу жээгинде бүлдүркөн чыккан.
Алмуруту андан да сонун,
Чиеси калың өтө албас чычкан.

Карагайы капталда өскөн,
Арча, кайың айылга көчкөн.
Бир келип кетсең өрөөнүм алтын
Өмүр бою чыкпастыр эстен.

Текейин көрсөң тескейи толгон,
Кымыздык, ышкын аска да коргон.
Чүкүрү, пияз, сарымсак, сабиз
Өстүргөн сымак адамдар колдон.

Аюусу бар абайлап баскан,
Түлкүсү кызыл, качууга шашкан.
Бүркүтү шумкар, жылкысы тулпар,
Качыры күлүк кадимки аттан.

Аркар, кулжа, элиги сулуу,
Өрөөнүмдүн келини сулуу.

Ушунда жашап өткөргөн турмуш
Адамдардын өмүрү сулуу.

Алтын өрөөн ошондо үйүм,
Өтүп жатат балалык күнүм.
Өрөөнүмдү үйрөнүп чыксаң,
Өзүнчө бир кызыктуу илим!

ТҮШТҮГҮМ

Айткым келет көзүм менен көргөндү,
Бала кезде окуп жүргөн жергемди.
Өпкүм келет өз баламдай кучактап
Түштүгүмдө жашап турган элдерди.

Куттуктаймын, сыймыктанам Ош менен.
Согуш кезде бирге иштеген дос менен,
Аралagam Алай, Гүлчө, Сарташты,
Мен кетерде «Аман болгун, кош» деген.

Жыйырма беш жыл, чейрек кылым арасы.
Өзгөрүптүр түштүк жерин карачы.
Өзгөрүптүр — чалкып жаткан Памирим,
Фергананын пейли кенен талаасы.

Отуз-Адыр анда ойгонбой жатчу эле,
Байлыктарын элге бербей катчу эле.
Төрт түлүгүн колхоз менен совхоздун
Энем, эжем, карындашым бакчу эле.

Жерин тилип сокону да айдаган,
Солдатка деп күлүк тандап байлаган.
Пахта өстүрүп, канал салып, үй куруп,
Ата Журтка бүт өмүрүн арнаган.

Тарбиялап күндө окутуп балдарын,
Фронтко деп жөнөтүшүп жардамын.
Шахтада да көмүр казган болучу,
Апам, эжем, өзүм сүйгөн ардагым.

Ал кездеги аялдардын жумушун,
Айтуу кыйын, согуш деген курусун.
Ошондо да колдон намыс алдырбай,
Сактап калган тылда элдин ырысын.

Жеңиш келди, биз эмнени кылбадык,
Кубангандан кучакташып ыйладык.
Жеңиш менен жердештерим келгенде
Бий бийледик, бакыт ырын ырдадык.

Анда Аллия аке Араванда жүрчү эле,
Жигит кези билектерин түрчү эле.
Таң калтырып, Ата Журтту, адамды,
Пахта сырын пайгамбардай билчү эле.

Анда пахта Төө-Моюнга жетпеген,
Аравандын ар жагына өтпөгөн.
Эми көрсөм Төө-Моюну гүлдөптүр
Айырма жок кыздар тиккен кештеден.

Аллы акенин үкөлөрү, балдары,
Жылдыз таккан чолпон сымак таңдагы.
Даңкы кетти Сайкал, Саадат, Сагындын
Куттукташат бүткүл кыргыз аймагы!

Өткөн кезде Куршаб менен Мадыдан,
Базар-Коргон, Баткен, Отуз-Адырдан.
Жер там, кепе, алачыктар көрүнчү
Бир дагы үй салынбаган жаңыдан.

Эми көрдүм араладым баарысын,
Кубандырган баласын да, карысын,

Түштүгүмдө түп көтөргөн жаңы айыл —
Ош гана эмес, өз өлкөмдүн шаңсың!

Аркыттагы алтын Сары-Челегим,
Арстанбап бабалардан белегим.
Ак элечек, ак жоолугун салынган
Мээриминдей Каныкейдей эненин.

Көк-Жаңгагы, көркөм Кызыл-Кыясы,
Түштүктөгү жумушчулар уясы.
Алайдагы Кош-Дөбөдөй үйүлгөн,
Саадат өзү жалгыз терген буласы!

Кыргыз шаңы кылымдардан түштүгүм,
Сен жөнүндө ыр жаза алсам күчтүүмүн.
Даңкыңарды далай дагы жазабыз,
Майрамдайбыз, куттуктайбыз биз бүгүн!

КУЛУНДУ

Ойду катып алган сымак өзүңө,
Түшүнгөнүм бул талаанын сөзүнө.
Кулундуну мен биринчи көргөндө
Сүрөт тарттым, карегиме, көзүмө.

Адамдардан бакыт алган суранып,
Эмгек менен чеке терин чыгарып.
Кулундубуз кундуз болуп кулпунду,
Жаңы келген жаш келиндей сыланып.

Кылым күткөн гүлдү самап тилеги,
Кызыл-тазыл кыз баладай иреңи.
Эми гана, эми гана жанданды
Кан жүгүрүп кага баштап жүрөгү.

Кулундунун ырдайт экен булбулу
Эске салып эң биринчи курбуну.
Шамал, куюн, суусаган чөл көрүнбөйт
Баягыдай баш-аламан чыр кылуу.

Жеңиш менен жердин шилеп каймагын,
Пахта менен кучакташкан аймагың.
Какыраган каткан чөлдү көгөртүп
Тагып алган гүлдөн кызыл байрагын.

Катарыңдан эл келгенде Кулунду,
Жомок кылып айтып бердиң сырыңды.
Ай-ааламга, асман-жерге угулсун
Шаңдуу чыгар, комузуңду, ырыңды!

ШАРКЫРАТМА

Төө-Жайлоонун жалама аска башында,
Канал бүткөн жалаң таштан асылма.

Үңкүрүнөн шаркыратма жасалма
Агып түшөт азоолордой шашылма.

Буркан-шаркан тоо боорунан куюлуп,
Симфония кырдан-кырга угулуп.
Шаркыратма учуп түшөт асмандан
Тогуз булак бир аскага сыйынып.

Өркөчтөнөт өчөшкөнсүп аскага,
Тамга салып, капчыгайга, ташка да.
Жүгөнү жок аргымактай жулкунат
Карматпастай кайраты күч жашка да.

Жерге түшөт жеңекемдей ийилип,
Тосуп алат канал-жигит сүйүнүп.

Кучакташып, кучакташып тургансыйт
Алтын-Казык, Алтын-Бешик түрүнүп.

Бул эки тоо жерге берген керегин,
Көргүң келсе адамдардын өнөрүн.
Лейлектеги Төө-Жайлоого келип кет
Билгиң келсе өнөрүнүн себебин.

Шаркыратма бүткөн адам күчүнөн,
Жер ымшыган дыйкан аба жүзүнөн.
Көрүп келдим, көтөрүлүп кубандым,
Шыгым жанып анын жаткан изинен

Чөк түшпөгөн кең талаага жайылып,
Чөп чыкпаган чөлдү жеңип сагынып.
Кулпунганын «Болбо» жерин карачы
Чылкый кызыл гүлдөн сөйкө тагынып.

Кулак болуп туш-тарапка бөлүнүп,
Курсант болуп шаркыратма төгүлүп.
Алтын-Казык асман тирейт бийик тоо
Көз жүгүртөт түздүктөргө керилип.

Төө-Жайлоонун жалама аска башында,
Төө көзүндөй үңкүрү бар ачылма.
Ошол жерден шаркыратма шарпылдайт
Окшоп кетет жылдыз таккан баатырга!

САЛАСПИЛС

Саласпилс!
Жер солкулдап,
Токой кыйрап жаткандай,
Күз.күчөнүп

Кара жамгыр
Болуп калбыр
Толкундайт көл ташкындай.
Бак-дарактын жалбырагы
Өз алдынча учканы учуп,
Учпаганы салаңдап,
Жел желпинсе жерге түшөт
Коркокторго окшоп кетет
Алаңдап.

Карагайлар
Тизе бүгүп баш ийгендей.
Ак кайың да муңга батып
Азыр эле оңолгондой
Оорусунан жаңыдан
Жүрөк согот,
Электрон жүрөгү
Жарк-журк этет
Атылгандай
Адашкандай чагылган.
Адам күлбөйт,
Күлүп жүрбөйт.
Күлкү болбойт бул жерде
Келсең дагы.

Бак-таалайлуу айылдан,
Мындагылар
Бири атадан,
Бири энеден
Агасынан, эжекесинен,
Баласынан айрылган.

Кыргыздардан биз барганбыз;
Жазуучулар, акындар,
Биз ыйладык
Көкүрөктү муң басты.

Тыя албадык көз жашты.
Тыйылбады,
Токтободу
Жамгыр менен аралаш,
Жүрөк кошо ыйлады
Эч нерсеге карабай.
Күбө болуп
Жер солкулдап кайгырган.

Гүлдөр турат,
Берип кубат.
Бул кеч күздө
Мезгил келип жетсе да,
Соолубаган
Кандан бүткөн кызыл баары,
Кандан өскөн
Бир катары сапсары,
Муң-кайгыны тартканы
Саласпилс.
Элдер келет жер шарынан,
Мында күндө,
Бир катары толгон гүлдөр
Актары,
Көзгө элестейт
Чоң энемдин чачтары.

Сепил болуп бийик дубал,
Тосуп алат жолуңдан.
Тартып алат колуңдан.
Жүрөк кагат
Жер майышып,
Кабыргалар кайышып.
Миллион тамыр
Дарт баскандай сайышып.
Согуш оту өчкөндөй
Ок атылып,

Бомба түшүп
Кечээ гана өткөндөй.
Башка жакка
Барымталап кеткендей.
Тура албайсың
Чоң согушту эскербей.
Желдет баскан
Баланы аткан
Пулеметтун тытырашы
Кулагыма угулуп,
Эне ыйлайт

Ээ-жаа бербей чыңырып.
Айла канча,
Азап-тозок
Аралашып келгендей
Анын баарын
Койбой тагын
Адептүүлүк жеңгендей.
Эстеликтер,
Эстеликтер!
Ойготкондой талааны,
Тирүүлөргө
Жапкан сымак жалааны.
Баатырлардын
Шаңдуу, жандуу карааны.
Ок жаңылды,
Ок жаңырды
Көз алдыда
Карагайлар катар турган
Көз жаштарын агызып.
Жерге мончок
Мөлтүр мончок тамызып.
Эми гана, эми гана
Ыйык жерге батырып,
Койгон сымак адамдарды

Таш сыяктуу катырып.
Эне турат,
Жерден кубат,
Коргогондой
Коргошундан баласын
Ишенбеген
Келип өзү карасын.
Көргөнүндө өрттөнөсүң,
Буулугасың, жанасың.
Айла канча, башыңды ийип
Жерди сүйүп —
Саласпилс талаасын...

Айтып жатты
Эстеликтер жүрөгү.
Баргандардын
Жүрөгүнө чок чачып.
Эстеликтин жүрөктөрү
Жаткан сымал
Жан киргизип кан ташып.
Электрон жүрөгү
Бир жүрөккө айланып,
Согуп турат токтобостон,
Токтобостон сого берет,
Сого берет
Келечекке камданып.
Угуп турам таңданып,
Өзүмө өзүм алданып.
Көргөнүмө байланып.

Эстеликтер,
Эстеликтер!
Жан киргендей сүйлөп жатты,
Баргандарга
Сүйлөп жатты чарчабай.
— Өч алгыла биз үчүн!

Өч алгыла жерде жаткан
Чым жамынган күч үчүн!
Өч алгыла желдеттерден —
Өч алгыла атаң үчүн!
Энең үчүн!
Эмчектеги бала үчүн!
Ачкалыктан жаны чыккан
Жерде жаткан ага үчүн!
Өч алгыла,
Бизди таанып, билгендер!
Гүлдөр,
Гүлдөр!
Жайы-кышы ачылып.
Жер алдында
Баатырларды жашырып.
Жүрөк согот,
Миллион жылдар токтобойт.
Электрон жүрөгү,
Сого берет
Алар мылтык октобойт,
Жүрөк согот,
Жүрөк согот,
Миллиондордун жүрөгү,
Саласпилс,
Саласпилс,
Улуу жүрөк —
Электрон жүрөгү!
Кылымдардан кылымдарга
Кабар берет, токтобойт.
Эстеликтер,
Эстеликтер!
Катардагы эстеликке окшобойт.
Биз сыяктуу
Тирүүлөрдөй
Бирге сүйлөп жаткандай.
Сүйлөп жатат.

Сүйлөй берет.
Жаңыдан таң аткандай,
Күн нурларын чачкандай.
Булуту жок асмандай.
Буулукпаган жаштардай,
Саласпилс,
Саласпилс!
Карап турат келечекке.
Өткөндөргө күбө болуп,
Карап турат жазганбай!

ЖЕРДИН КУТУ

Жерге түшкөн буудай даны,
Топуракты жамынып.
Чыгып келет мезгилинде
Күн жарыгын сагынып.

Тамыр алган күчү жерден,
Таза нымдан, абадан.
Өсөт, өнөт далай көргөм
Дың айдалган талаадан.

Жер-энеден өзөк бүтүп,
Жерге батпай баш алып.
Күн санаган күздү күтүп
Күлүп турат жасанып.

Баба дыйкан башын ийип,
Байкап көрүп аралап.
Бышкан буудай көйнөк кийип
Кыл мурутун таранат.

Кызыл данга кырман толуп,
Буудай жыты — жер жыты.

Эмгектенген элди көрүп
Жеңилбеген жер куту!

Жердин куту — элдин куту,
Өлкөбүздүн жыргалы.
Жер бетинин негизи ушу
Чын эмгектин сыйлары.

Нан көп болсо космоско учуп,
Ай, Чолпонго жетебиз.
Беш жылдыктар—эмгек кызып,
Коммунизмге көчөбүз.

ЫРААЗЫМЫН

Узун жолдо бара жатам токтобой,
Жатып ичээр жанбактыга окшобой.
Ыраазымын бабаларга байыркы
Мекен кылган тоодон журтун козгобой.

Тоолор бийик, тоодон өтөм куш болуп,
Дагы тоолор узун жолдо туш болуп.
Чыгышым тоо, батышым тоо, баары тоо,
Аска башы мөңгү болуп, муз тоңуп.

Жүгүрөм каптал менен, кыя менен,
Каякка карасам да тоону көрөм.
Жолум тоо, мекеним тоо, жүрөгүм тоо
Тоолордон гүл тергендей ырлар терем.

Тоо менен бирге бүткөн менин жаным,
Тунук көз булагынан ысык каным.
Тоодо күн, тоодо айым, тоодо үйүм
Бийикке асман тиреп тоодой багым.

Узун жолдо бара жатам токтобой,
Күлүк кезим кашаңдарга окшобой.
Ыраазымын партияма, элиме
Тоомо такты кызыл тууну козгобой!

КОЗУ-БАГЛАН

Катыраңды тууган кылып өзүнө,
Түшүнгөндөй аскалардын сөзүнө.
Козу-Баглан түздү көздөй шашылат
Тармал толкун тагып алып төшүнө.

Күзгү болуп, карагайга, арчага,
Өң-түс берип карагатка, алчага.
Алп тоолордон артыгыраак мүнөзү
Тоодой ташты чүкө кылып калчама.

Күүгө кирсе тоо томкоргон күчүн көр,
Жан бүткөндөй жасап жаткан ишин көр.
Катыраңды кайкалатып тойгузган
Жемишин көр, тоо койнунун жүзүн көр.

Козу-Балган күрпүлдөгөн дарыя,
Жер гүлдөтүү милдети ага жарыя.
Элди сыйлап, элди өзүнө үйрөткөн
Миңге чыккан өмүрү узун карыя!

НАН

Чогулган буудай башын аңыздардан,
Бир тутам машак.
Аны сепсең үрөн кылып
Бышат, ашат.
Ун болот тегирменге салганыңда
Нан болот жууруп камыр
Дандырдан алганыңда.

Нан адамдын жаны,
Жүрөктөн жүргүзгөн каны.
Нандын даамы,
Жеген сайын жаңы.
Үрөн сээп, аштык оруп,
Эмгектенет бүткүл дүйнө
Элдин баары
Дан, андан кийин нан!
Күрөш-турмуш
Асыл кымбат.
Нанга,
Аны тапкандарга урмат!
Нан менен
Эл да жашайт, жер да жашайт
Жыргап, куунап.
Нанды сыйла, күкүмү кымбат,
Түшүрбө жерге,
Ыргытпа, таштаба,
Данды сыйлап жатам ырдап.
Бүткүл жерде, бүткүл элде
Нанга урмат!
Данга урмат!

МИДИНГЕ

«Тополоңду көрүп калсаң,
Бетинен өөп, сылап кой.
Эрке кызым, эрмек кызым
Жаш көңүлүн улап кой».

Сен айтканда бул сөзүңдү
Тополоң кыз секелек.
Тогузда эле ошол кезде
Онго жашы жете элек.

Андан бери далай жылдар
Өтүп кетти адашып.
Сен да кеттиң кош айтышып
Жүлүн, жүрөк канатып.

Өзгөрүү көп, өсүштөр көп,
Чейрек кылым зымырап.
Ошондогу айткан сөзүң
Бүгүнкүдөй угулат.

Тополоңду жолуктурдум,
Ээрчип жүрөт неберең.
Оозу, мурду, көзү кашы —
Көргөнсүдүм сени мен.

Жылмайганы, сүйлөгөнү,
Жай баракат басканы.
Окшош экен так өзүңө
Көзү алаңдап шашканы.

Небереңди эркелетип
Өөп койдум бетинен.
Сени көрдүм кадимкидей,
Тополоңдун көзүнөн.
Тополоң кыз бойго жеткен,
Врачтардын чебери.
Башын сылап өөп койдум
Тополоңду — энени!

ТОО ТАШЫ

Биздин тоонун түркүн, түстүү ташы көп,
Ташынан да тамыр алып чыгат чөп.
Түшүнгөнгө бул жөнөкөй таштарга
Жактап, мактап таш жөнүндө айтпайм кеп.

Мен айтамын биздин таштын салмагын,
Турмушума берип жаткан жардамын.
Өзүм турган эки кабат ак тамды
Тоо ташынан жыйнап куруп алганмын.

Эстеликтер, фонтан, канал, пайдубал,
Биздин шаарды аралап чык көрүп ал.
Көчөсүнө кооздук берип төшөлгөн
Айта берем таш жөнүндө кулак сал.

Алыс жерден, жакын жерден келгендер,
Биздин шаардын конок үйүн көргөндөр.
Тоо ташынан шырдагы бар, гүлү бар
Түшүнгөндүр буга көңүл бөлгөндөр.

Көргүлөчү Фрунзенин музейин
Таштан чыккан булагынан ичейин.
Дубал таш, гүлдөй кызыл туусу таш
Көп мактанбай мен сөзүмдү бүтөйүн!

Муса Жангазиев

**ИЗБРАННЫЕ
СТИХОТВОРЕНИЯ**

(На киргизском языке)

Для среднего школьного возраста

Фрунзе, Издательство «Мектеп»

Редактор *Б. Т. Сартов*

Сүрөтчү *А. С. Осташев*

Сүрөт редактору *К. Сейталиев*

Техн. редактор *С. Нурмиева*

Корректор *Э. Маматкожоева*

ИБ—791

Терүүгө 28/XII 1977-ж. берилди. Басууга 9/III 1978-ж. кол коюлду. № 1 типография кагазы. Кагаздын форматы 70×108^{1/32}, 11,0 физ. басма табак, 15,40 шарттуу басма табак, 14,62 учеттук басма табак. Д—01691. Заказ № 556. Тиражи 5000. Мукабасыз баасы 93 т. Мукабасы 17 т.

720002, Фрунзе ш., Совет көчөсү, 170, «Мектеп» басмасы

720461, ГСП, Фрунзе, 5, Жигули көчөсү 102.

Кыргыз ССР Министрлер Советинин басма, полиграфия жана китеп соода иштери боюнча мамлекеттик комитети.

Кыргыз ССРинин 50 жылдыгы атындагы

Кыргызполиграфкомбинаты